

HE 49/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi toimeentulotuesta annettua lakia, yleisestä asumistuesta annettua lakia, eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia, pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia ja sairausvakuutuslakia.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjausten perusteella hallitus toteuttaa Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan uudistuksen, jonka tavoitteena on sosiaaliturvaetuuksien virheellisten maksujen ja väärinkäytösten vähentäminen. Esitys edistää henkilötietojen sähköistä ja turvallista käsittelyä.

Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada tietoja rahalaitoksilta laajennettaisiin siten, että Kansaneläkelaitos voisi nykyistä useammin pyytää pankki- ja tilitietoja hakijan sijaan suoraan rahalaitoksilta. Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen tekemät rahalaitostiedustelut tehtäisiin sähköpostin sijaan yksilöidyillä pyynnöillä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta. Etuuden hakija voisi kuitenkin kieltää pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään tehtävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn. Mikäli hakija käyttäisi kiello-oikeuttaan, tulisi hänen itse toimittaa tiliotteet Kansaneläkelaitokselle. Esitys ei laajentaisi tilitapahtumatietojen käsittelyä Kansaneläkelaitoksessa, vaan parantaisi niiden tietoturvaa. Sähköiset kyselyt helpottaisivat myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa sekä tehostaisivat ja nopeuttaisivat Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyä.

Esityksen mukaan perustoimeentulotuen käsittelijällä olisi oikeus pyytää väärinkäytösepäilyä koskevissa tilanteissa suoraan laskuttajalta tietoja toimeentulotuessa huomioitavista menoista. Esityksen mukaan Kansaneläkelaitoksen matkakorvauksiin (Kela-taksit) kohdistuviin toistuviin väärinkäytöksiin puuttumiseksi Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus luovuttaa vakuutettuja koskevia henkilötietoja matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukseen. Esityksessä tarkennettaisiin myös toimeentulotuen hakijan velvollisuutta antaa tosiasiallista asuin- ja oleskeluosoitettaan koskevia tietoja Kansaneläkelaitokselle. Lisäksi esityksessä tarkennettaisiin Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia, jotta Kansaneläkelaitos voisi jatkossa saada etuushakemuksen liitteeksi tarkoitetut lääkärinlausunnot- ja todistukset Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

Esitys liittyy valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2026 ja 1.3.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	6
2 Nykytila ja sen arviointi	7
2.1 Väärinkäytökset Kansaneläkelaitoksen etuuksissa	7
2.2 Virheelliset maksut Kansaneläkelaitoksen etuuksissa	10
2.3 Pankki- ja maksutilejä koskevat tiedot Kansaneläkelaitoksen etuuksissa	10
2.3.1 Kansaneläkelaitoksen selvittämisvelvollisuus	10
2.3.2 Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksaman perustoimeentulotuen käsittelyssä	10
2.3.3 Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksamien asumistukien käsittelyssä	12
2.3.4 Etuuskäytön mukaiset rahalaitostiedustelut	14
2.3.5 Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä (PMJ)	15
2.4 Sairausvakuutuksen matkakorvausten väärinkäyttö	17
2.5 Tiedonsaantioikeudet toimeentulotuen käsittelyssä	19
2.6 Etuudensaajan tosiasiallisen osoitteen ja asumistilanteen sekä mahdollisen ulkomailla oleskelun selvittäminen	19
2.7 Muut tiedonvaihtoa koskevat tarpeet	20
2.7.1 Lääkärintodistukset sairauspäivärahojen käsittelyssä	20
2.7.2 Raskaustodistukset vanhempainetuksien käsittelyssä	24
2.7.3 Lääkärintodistukset erityisraskausrahan käsittelyssä	25
2.7.4 Lääkärintodistukset erityishoitorahan käsittelyssä	25
2.7.5 Kysely- ja välityspalvelu	26
2.8 Johtopäätökset nykytilasta	26
3 Tavoitteet	28
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	29
4.1 Keskeiset ehdotukset	29
4.2 Pääasialliset vaikutukset	30
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	30
4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen	30
4.2.2 Muut ihmisvaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset	32
4.2.2.1 Perus- ja ihmisoikeudet	32
4.2.2.2 Laillisuusvalvonta	38
4.2.3 Vaikutukset Kansaneläkelaitokselle	39
4.2.4 Vaikutukset Tullille	40
4.2.5 Vaikutukset luotto- ja maksulaitoksille	40
4.2.6 Vaikutukset hyvinvointialueille	41
4.2.7 Vaikutukset liikenteenharjoittajille ja tilausvälityskeskuksille	41
4.2.8 Vaikutukset muutoksenhakuasteille	42
4.2.9 Vaikutukset terveydenhuollolle	42
4.2.10 Vaikutukset työnantajille	42
4.2.11 Tiedonhallinnan muutosvaikutukset	42
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	43

5.1	Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	43
5.2	Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	47
5.2.1	Ruotsi	47
5.2.2	Norja	50
5.2.3	Tanska	51
6	Lausuntopalaute	52
6.1	Yleistä	52
6.2	Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute	52
6.3	Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute	54
6.4	Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute	55
6.5	Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute	56
6.6	Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute	56
6.7	Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute	57
6.8	Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute	58
6.9	Muu lausuntopalaute	59
6.10	Jatkovalmistelu	60
6.11	Oikeuskanslerin ennakkotarkastusmuistio	60
7	Säännöskohtaiset perustelut	60
7.1	Laki toimeentulotuesta	60
7.2	Laki yleisestä asumistuesta	65
7.3	Laki eläkkeensaajan asumistuesta	67
7.4	Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä	69
7.5	Sairausvakuutuslaki	72
8	Voimaantulo	75
9	Suhde muihin esityksiin	75
9.1	Esityksen riippuvuus muista esityksistä	75
9.2	Suhde talousarvioesitykseen	75
10	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	75
10.1	Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja	76
10.2	Kansallinen liikkumavara	77
10.3	Rekisteröidyn oikeudet	78
10.4	Pankki- ja tilitiedot	79
10.4.1	Käyttötarkoitussidonnaisuus	79
10.4.2	Kielto-oikeus	82
10.4.3	Yksityiselämän suojaan kohdistuvien vaikutusten arviointi	83
10.5	Sairausvakuutuksen matkakorvaukset	88
10.6	Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskeva tiedonsaantioikeus	88
10.7	Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskeva tiedonsaantioikeus	88
10.8	Säätämisyjärjestyksen arviointi	89
LAKIEHDOTUKSET		92
1.	Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta	92
2.	Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n muuttamisesta	94
3.	Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n muuttamisesta	95

4. Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.....	96
5. Laki sairausvakuutuslain 19 luvun 1 ja 5 §:n muuttamisesta	98
LIITTEET	100
RINNAKKAISTEKSTIT	100
1. Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta.....	100
2. Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n muuttamisesta	103
3. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n muuttamisesta	105
4. Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta.....	107
5. Laki sairausvakuutuslain 19 luvun 1 ja 5 §:n muuttamisesta	109

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan asiakastiedon liikkumisesta muun muassa näin:

- Asiakastiedon on liikuttava eri viranomaistahojen kesken sähköisesti ja turvallisesti. Tietosuojia ei saa estää eri viranomaistahoja saamasta tarpeellista käsitystä henkilön tilanteesta.
- Viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia parannetaan muun muassa varmistamalla tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä.
- Tehostetaan Kelan myöntämien tukien osalta tietojenvaihtoa väärinkäytösten estämiseksi. Samalla vahvistetaan Kelan suorittamaa valvontaa väärinkäytösten paljastamiseksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sopinut vuosien 2026–2029 julkisen talouden suunnitelmasta. Suunnitelmaan sisältyy kirjaus Kelan tiedonsaantioikeuksien lisäämisestä sosiaaliturvan väärinkäytön estämiseksi. Säästötavoite tämän sopeutustoimen osalta on 5 miljoonaa euroa.

Etuuden väärinkäytöksellä tarkoitetaan tahallista menettelyä, jolla asiakas pyrkii saamaan etuutta ilman perusteita tai määrältään liian suurena. Väärinkäytökseksi voidaan katsoa esimerkiksi se, jos asiakas antaa Kansaneläkelaitokselle väärää tietoa tai väärentää asiakirjan. Myös tietojen salaamista pidetään väärinkäytöksenä. Etuuksien toimeenpanossa on havaittu tilanteita, joissa väärinkäytös olisi ennaltaehkäistävässä kehittämällä tietojenvaihtoa.

Etuutta voidaan maksaa virheellisesti eli joko kokonaan aiheettomasti tai määrältään liian suurena myös muista kuin väärinkäytökseen liittyvistä syistä. Virheellinen maksu voi johtua myös etuuden maksajan virheestä. Virheellisten maksujen ja etuuksien väärinkäytön vähentäminen ennakkollisesti olisi tärkeää, koska virheellisiä maksuja ei saada kaikilta osin perittyä takaisin. Sosiaaliturvaetuuksia maksetaan virheellisesti esimerkiksi silloin, kun

- etuuden myöntämistä koskeva päätös on annettu väärin perustein;
- etuudensaajalle myönnetään takautuen muu etuus, jonka vaikutuksen vuoksi ensin myönnetty etuus on maksettu aiheetta tai liian suurena;
- etuuspäätöksen antamisen jälkeen olosuhteet ovat muuttuneet eikä etuudensaaja ole ilmoittanut muutoksesta;
- etuuspäätöksen antamisen jälkeen olosuhteet ovat muuttuneet ja etuudensaaja on ilmoittanut muutoksesta ajoissa, mutta hakemuksen ratkaisu on Kansaneläkelaitoksessa viipynyt;
- etuutta on maksettu ajalta, jolta sen maksaminen olisi pitänyt olla keskeytettyä;
- etuutta on maksettu aiheetta enemmän kuin regressivaatimuksen perusteella on palautettu tai
- etuutta on muusta syystä, esimerkiksi ratkaisu-, kirjoitus-, tiedonsiirto- tai laskuvirheen vuoksi, maksettu liikaa.

Lähtökohtana on, että aiheettomasti maksettu etuus peritään takaisin. Etuuksien takaisinperinnästä voidaan kuitenkin luopua tai takaisinperinnän määrää voidaan alentaa, jos se katsotaan kohtuulliseksi. Jos liikamaksu on syntynyt etuudensaajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä, takaisinperinnästä ei voida luopua eikä takaisinperittävää määrää alentaa kohtuusperusteella. Nämä etuuksien väärinkäyttöön liittyvät tilanteet muodostavat vain pienen osan kaikista takaisinperintätapauksista. Takaisinperintämenettelystä säädetään etuuslaeissa.

1.2 Valmistelu

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti¹ 18.6.2025 sosiaaliturvan väärinkäytöksiä ehkäisevän ja Kelan tiedonvaihtoa edistävän työryhmän toimikaudelle 23.6.–1.12.2025. Työryhmän asettamispäätöksen mukaisesti työryhmän tavoitteena oli Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksien ja tiedonvaihdon lisääminen sosiaaliturvaetuuksien virheellisten maksujen ja väärinkäytösten vähentämiseksi. Työryhmän tuli edistää esimerkiksi seuraavia ehdotuksia:

- pankki- ja maksutilejä koskevat, Kansaneläkelaitoksen sähköiset kyselyt pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään (PMJ-järjestelmä);
- etuuden maksajan virheestä johtuvien etuuksien liikamaksujen vähentäminen eri etuuksien välisellä tietojen ristiin käytöllä;
- tietojen oma-aloitteinen luovutus Kansaneläkelaitoksesta muille viranomaisille;
- etuudensaajan tosiasiallisen osoitteen ja asumistilanteen sekä mahdollisen ulkomailla oleskelun selvittäminen rekistereistä;
- väärinkäytösepäilyjen tehokas selvittäminen sekä
- muut mahdolliset tiedonvaihtoa koskevat tarpeet.

Työryhmän tehtävänä oli valmistella arviomuistio ja luonnos hallituksen esitykseksi etuuslainsäädäntöön sekä siihen läheisesti liittyvään lainsäädäntöön tehtävistä muutoksista pääministeri Petteri Orpon hallituksen julkisen talouden suunnitelmaan sisältyvän kirjauksen ja säästötavoitteen toteuttamiseksi.

Työryhmän puheenjohtajana toimi johtaja Essi Rentola sosiaali- ja terveysministeriöstä. Varapuheenjohtajana toimi erityisasiantuntija Teija Hautera sosiaali- ja terveysministeriöstä. Työryhmän jäseninä toimivat erityisasiantuntija Ritva Liukonen sosiaali- ja terveysministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Maarit Pihkala valtiovarainministeriöstä, poliisitarkastaja Juha Tuovinen sisäministeriöstä, johtava asiantuntija Suvi Onninen Kansaneläkelaitoksesta, johtava asiantuntija Riikka Lindroos-Järvalto Kansaneläkelaitoksesta sekä tullilylitarkastaja Jukka Tarkela Tullista. Työryhmän sihteerinä toimivat erityisasiantuntija

---

¹ Sosiaaliturvan väärinkäytöksiä ehkäisevän ja Kelan tiedonvaihtoa edistävän työryhmän asettamispäätös 18.6.2025. Saatavilla osoitteessa: https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/f320f621-d941-4b3f-894e-89b5600c2dea/15776b90-fab8-4f5a-8154-08acffb8f6e9/ASETTAMISPAATOS_20250623083148.PDF

Kristiina Pitkäranta sosiaali- ja terveysministeriöstä sekä suunnittelija Susanna Polvi sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana seitsemän kertaa.

Työryhmä kutsui kokouksiinsa kuultavaksi erityisasiantuntija Milka Tornberg-Nymanin sisäministeriön poliisiosastolta. Tornberg-Nyman on toiminut sisäministeriössä tilitapahtumatietoja koskevan lakihankkeen vastuuhenkilönä ja esittelijänä. Kuulemisen tarkoituksena oli saada selvitystä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän käyttötarkoituksesta.

Säädösvalmistelun avoimuuden ja laadun varmistamiseksi työryhmä järjesti kaksi kuulemistilaisuutta. Järjestöille järjestettiin kuulemistilaisuus 10.11.2025. Lisäksi valtiosääntöoppineille, tietosuojavaltuutetulle ja oikeusministeriölle järjestettiin erillinen kuulemistilaisuus 8.12.2025, jonka aiheena oli lakiehdotusten suhde perustuslakiin sekä erityisesti yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyvät kysymykset.

Työryhmän toimeksiannon mukainen luonnos hallituksen esitykseksi valmisteltiin osana työryhmätyötä. Lisäksi työryhmä on julkaissut arviomuistion. Työryhmän arviomuistiossa on kuvattu ja arvioitu nykytilaa sekä esitetty ehdotuksia jatkovalmistelulle.

Hallituksen esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 17.12.2025–28.1.2026. Annetut lausunnot ovat julkisesti saatavilla lausuntopalvelussa osoitteessa <https://www.lausuntopalvelu.fi/>. Lausuntopalaute on otettu huomioon hallituksen esitysluonnoksen jatkovalmistelussa, joka toteutettiin virkatyönä. Lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.9.2026 ja 1.3.2027.

Lausuntokierrokselle lähtenyt luonnos hallituksen esitykseksi sekä muut virkavalmisteluun liittyvät asiakirjat ovat saatavilla julkisessa palvelussa osoitteessa <https://valtioneuvosto.fi/hankkeet>. Työryhmän valmisteluasiakirjat ovat saatavilla tunnukseella STM061:00/2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Väärinkäytökset Kansaneläkelaitoksen etuuksissa

Sosiaaliturvan väärinkäytöllä tarkoitetaan sellaista tahallista tai tarkoituksellista toimintaa, jolla pyritään saamaan oikeudetonta taloudellista hyötyä. Väärinkäytöstilanteissa etuuden hakija pyrkii saamaan etuutta joko täysin perusteettomasti tai määrältään liian suurena eli enemmän kuin hänelle kuuluisi. Väärinkäytökset lisäävät etuusmenoja, kuormittavat viranomaisia ja vähentävät kansalaisten luottamusta sosiaaliturvajärjestelmään. Harmaaseen talouteen liittyvät väärinkäytökset heikentävät lisäksi sosiaaliturvajärjestelmän rahoitusta.

Väärinkäytökseksi voidaan katsoa esimerkiksi se, jos etuuden hakija antaa tahallisesti etuuden maksajalle väärää tietoa tai salaa jonkun tiedon. Väärinkäytökseksi voidaan katsoa myös tilanne, jossa etuuden hakija jättää ilmoittamatta olosuhteissaan tapahtuneesta muutoksesta tietoisena siitä, että hänellä lain mukaan olisi ollut aktiivinen ilmoitusvelvollisuus kyseisen muutoksen osalta. Etuuden hakijalla on velvollisuus ottaa selvää siitä, mitkä asiat vaikuttavat hänen etuus oikeuteensa, ja ilmoittaa niistä etuuden maksajalle.

Väärinkäytökseksi katsotaan myös asiakirjan väärentäminen. Etuuden hakija saattaa esimerkiksi peittää osan hakemuksen liitteenä olevan tiliotteiden tiedoista tai muuttaa liitteenä

olevan laskun tietoja itseään hyödyttävään suuntaan. Yleisimmin väärennettyjä Kansaneläkelaitoksen etuushakemuksiin liittyviä asiakirjoja ovat laskut, tiliotteet ja vuokrasopimukset, mutta myös muita väärennettyjä asiakirjoja esiintyy. Asiakirja voi olla väärennetty kokonaisuudessaan tai osittain.

Väärinkäytöksiä selvittäessään Kansaneläkelaitos arvioi hakijan menettelyä toisaalta etuuslakien takaisinperintäsäännösten kannalta ja toisaalta myös rikosasian. Väärinkäytöksellä tarkoitetaan etuuslakien kannalta vilpillistä toimintaa etuutta haettaessa, ja rikosoikeudelliselta kannalta rikoksen tunnusmerkit täyttävän teon tekemistä. Rikosoikeudelliselta kannalta Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on selvittää, onko olemassa perusteltu syy epäillä etuuden väärinkäytöstä, ja sen perusteella päättää, onko tapauksesta tehtävä tutkintapyyntö poliisille. Kansaneläkelaitos ei etuuksien toimeenpanijana ratkaise rikosoikeudellisin perustein sitä, onko hakijan menettely rikoslain (39/1889) vastaista, vaan asia on saatettava toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi. Toimivaltaiset viranomaiset ovat esitutkinnan suorittava poliisi, syyteharkinnan tekevä syyttäjä ja tuomiovaltaa käyttävä tuomioistuin.

Epäily väärinkäytöksestä voi syntyä, kun etuushakemusta käsitellään ja etuuden hakijan aiemmin ilmoittamat tiedot ovat ristiriidassa käsiteltävien tietojen kanssa. Epäily voi syntyä myös etuuden tarkistusvaiheessa, kun Kansaneläkelaitos selvittää sitä, mitkä syyt ovat johtaneet virheelliseen maksuun, ja tässä yhteydessä havaitaan, että virheellinen maksu on aiheutunut etuuden hakijan omasta toiminnasta. Kansaneläkelaitos voi alkaa epäillä väärinkäytöstä myös ilmiantojen, tulorekisterin tietojen tai muiden viranomaisten välittämien tietojen perusteella.

Väärinkäytösepäilyn syntyessä etuuden hakijaa kuullaan ja hänelle varataan tilaisuus kertoa näkemyksensä ja esittää asiaa selventävät seikat. Kuulemisen perusteella arvioidaan sitä, onko etuuden hakijan väärinkäytösepäilyyn johtanut menettely ollut tahallista ja mihin toimenpiteisiin asiassa ryhdytään. Jos on perusteltua epäillä, että kyse on rikoksesta, Kansaneläkelaitos laatii asiasta saatujen tietojen perusteella tutkintapyyntöön poliisille. Tutkintapyyntöä ei tehdä, jos etuuteen liittyvästä väärinkäytöksestä ei saada riittävää näyttöä tai jos rikos on vanhentunut. Kansaneläkelaitos käyttää aina tapauskohtaista harkintaa päättäessään, tehdäänkö väärinkäytösepäilystä tutkintapyyntö vai ei. Vuosittain Kansaneläkelaitos tekee tutkintapyyntöön poliisille noin 50 prosentista kaikista esille tulleista etuuksien väärinkäytösepäilyistä (vuonna 2025² noin 46 prosentissa).

Yleisimmin väärinkäytöstapauksissa on kyseessä rikoslain 36 luvun 1 §:ssä tarkoitettu petos. Petoksen yritysikin on rangaistava. Rikoslain 36 luvun 2 §:ssä on lisäksi säädetty törkeästä petoksesta ja 3 §:ssä lievistä petoksesta.

Väärennysrikos on sanktioitu rikoslain 33 luvun 1 §:ssä. Rikoslain 33 luvun 2 §:ssä on lisäksi säädetty törkeästä väärennyksestä ja 3 §:ssä lievistä väärennyksestä. Väärennystapauksista Kansaneläkelaitos ilmoittaa aina poliisille. Tämä koskee myös tapauksia, joissa väärennys havaitaan ennen etuuden maksamista, sillä väärennys on tekona tarkoituksellinen ilman aiheutettua vahinkoakin.

Väärinkäytöksiin liittyä useimmiten etuuden virheellinen maksu ja siitä johtuva takaisinperintä. Takaisinperintä on kuitenkin väärinkäytöksistä riippumaton erillinen menettely ja se perustuu takaisinperintää koskeviin säännöksiin eri etuuslaeissa. Niiden mukaan aiheettomasti maksettu etuus tulee periä takaisin silloinkin, kun etuudensaaja ei ole toiminut vilpillisesti.

---

² [Etuuksien väärinkäytösten vuosiraportti 2025](https://www.kela.fi/documents/d/guest/kela-etuuksien-vaarinkaytosten-raportti). Saatavilla osoitteessa: <https://www.kela.fi/documents/d/guest/kela-etuuksien-vaarinkaytosten-raportti>

Lukumääräisesti takaisinperintöjä on moninkertainen määrä väärinkäyttöihin verrattuna. Takaisinperintä ei ole sanktio, vaan kyseessä on aiheetta maksetun etuuden palauttaminen. Näin ollen asian rikosoikeudellinen käsittely ja takaisinperintä eivät ole toistensa vaihtoehtoja.

Sosiaaliturvan väärinkäytöksissä voi olla kyse myös niin kutsutusta harmaan talouden toiminnasta eli toiminnasta, josta ei suoriteta lakisääteisiä veroja ja maksuja sen vuoksi, että toiminta tai tulonmuodostus tapahtuu viranomaisilta salassa tai siitä on annettu väärää tai puutteellista tietoa. Kansaneläkelaitoksen etuuksien väärinkäyttöön liittyy usein harmaan talouden ilmiöitä. Etuuden hakija voi esimerkiksi olla töissä harmaan talouden alueella toimivan yrittäjän palveluksessa ja saada palkkatulonsa niin sanotusti pimeästi. Etuuden hakija voi myös itse harjoittaa harmaan talouden piiriin kuuluvaa yritystoimintaa, josta saadut tulot hän jättää ilmoittamatta Kansaneläkelaitokselle. Molemmissa esimerkkitilanteissa etuutta voidaan maksaa joko kokonaan aiheettomasti tai määrältään liian suurena. Tällaiset väärinkäytökset voivat tulla ilmi esimerkiksi verovalvonnan yhteydessä.

Havaittujen väärinkäytösepäilyjen määrä on suhteellisen vähäinen, sillä väärinkäyttöihin liittyvien tilanteiden tunnistaminen etuuskäsittelyssä on vaikeaa. Vuonna 2025 Kansaneläkelaitos havaitsi 1 017 etuuksiin liittyvää väärinkäytösepäilyä. Väärinkäytösepäilyjen osuus kaikista maksetuista etuuksista oli alle puoli promillea. Vuonna 2025 Kansaneläkelaitos teki 471 tutkintapyyntöä poliisille, jotka sisälsivät yhden tai useamman teon. Teot kohdistuivat yleensä aikaisempiin vuosiin. Tutkintapyyntöön johtaneiden väärinkäytöksien yhteenlaskettu arvo oli 7 187 529 euroa. Kansaneläkelaitoksen tekemät tutkintapyyntö menestyvät hyvin rikosprosessissa ja noin 70 prosenttia tapauksista johtaa tuomioon. Kokonaan hylättyjen syytteiden määrä on ollut vähäinen.

Yleisimpiä väärinkäytöksiä Kansaneläkelaitoksen etuuksissa ovat väärennökset sekä salassa pidetty ulkomailla olo, opiskelu, työskentely tai yritystoiminta. Vuonna 2025 eniten väärinkäytösepäilyjä oli perustoimeentulotuessa. Seuraavaksi eniten väärinkäytösepäilyjä oli työttömyysturvassa ja yleisessä asumistuessa. Näihin etuuksiin liittyy muita etuuksia enemmän etuuden hakijan omia aktiivisia toimenpiteitä, kuten säännöllisesti toistuvia hakemuksia sekä esimerkiksi laskujen ja tiliotteiden toimittamista Kansaneläkelaitokselle. On arvioitu, että tämän vuoksi väärinkäytösepäilyjä on näissä etuuksissa enemmän kuin muissa etuuksissa. Tulorekisterin käyttöönoton jälkeen vuonna 2019 havainnot väärinkäytösepäilyistä ovat vähentyneet selvästi, koska tieto etuuden hakijoiden tuloista ja tulojen muutoksista saadaan käyttöön reaaliaikaisesti. Tulorekisteritietojen ansiosta liikamaksujen muodostumista voidaan estää. Tulorekisterin käyttö ei kuitenkaan ole samalla tavoin vähentänyt väärinkäytösepäilyjä perustoimeentulotuessa, sillä väärinkäytösepäilyjä tulee perustoimeentulotuessa ilmi monista muistakin syistä kuin asiakkaan salattujen tulojen perusteella.

Kansaneläkelaitoksen etuuksiin liittyvien petosten ja väärennysten on välillä havaittu olevan osa laajempaa rikollisuuden kokonaisuutta. Tällöin kyse voi olla järjestelmällisestä yhteiskunnan rakenteiden hyväksikäytöstä. Esimerkiksi Keskusrikospoliisi ilmoitti vuonna 2024 tutkivansa törkeää petossarjaa³ Kansaneläkelaitoksen maksaman asumistuen väärinkäyttöön liittyen. Esitutkinta tapauksesta käynnistyi kesällä 2023 törkeän huumausainerikostutkinnan yhteydessä ilmi tulleiden asuntojen vuokrausten kautta. Poliisin esitutkinnan mukaan pääepäilty oli hankkinut pääkaupunkiseudulla hallintaansa kymmeniä vuokra-asuntoja. Asunnoissa oli kirjoilla henkilöitä, jotka olivat saaneet Kansaneläkelaitokselta asumistukea. Asumistukea saaneet asukkaat olivat luovuttaneet asuntoja pääepäilyllä haltuun korvausta vastaan, ja pääepäilty oli jälleenvuokrannut asuntoja käteismaksua vastaan.

---

³ [Keskusrikospoliisi tutkii törkeää petossarjaa Kelan asumistuen väärinkäyttöön liittyen - Poliisi](#)

Vuokrattuja asuntoja oli käytetty asumisen lisäksi lyhytaikaiseen käyttöön ja muun muassa huumausaineiden kätkö- ja säilytyspaikkoina. Asiakokonaisuuteen liittyi pääepäillyn lisäksi 24 henkilöä. Esitutkinnassa tuli ilmi, että epäillyt olivat erehdyttäneet Kansaneläkelaitosta antamalla väärää tietoa muun muassa tosiasiallisesta asuinpaikastaan. Näiden väärin tietojen perusteella Kansaneläkelaitos oli maksanut heille tukia. Esitutinnan perusteella jälleenvuokrattuja asuntoja oli ainakin 25 kappaletta. Rikosvahingon epäiltiin olevan yli 100 000 euroa.

2.2 Virheelliset maksut Kansaneläkelaitoksen etuuksissa

Etuuksia voidaan maksaa virheellisesti eli joko kokonaan aiheettomasti tai määrältään liian suurena myös muista kuin väärinkäytökseen liittyvistä syistä. Virheellinen maksu saattaa syntyä viranomaisen toiminnan tai puutteellisten tietojen seurauksena ilman, että etuuden saaja vaikuttaa asiaan millään tavalla. Virheellisen maksun taustalla voi olla esimerkiksi se, että Kansaneläkelaitoksen tiedot ovat olleet puutteelliset tai, että Kansaneläkelaitoksen hallussa jo olleita tietoja ei ole jostain syystä otettu etuusasian ratkaisussa huomioon. Virheellinen maksu voi johtua myös etuuden maksajan virheestä. Virheellisten maksujen vähentäminen ennakkollisesti olisi tärkeää, koska virheellisiä maksuja ei saada kaikilta osin perittyä takaisin. Vuonna 2025 virheellisten maksujen vuoksi perittiin takaisin noin 110 miljoonaa euroa. Vuosittain takaisinperittävät summat antavat kuvan ilmiön laajuudesta.

Toisaalta on huomattava, että virheellinen maksu voi aiheutua hakijasta johtuvista syistä, vaikka kyse ei olisi suoranaisestä väärinkäytöksestä. Hakija on esimerkiksi voinut laiminlyödä ilmoitusvelvollisuutensa, mutta kyseessä ei voida katsoa olevan väärinkäytös. Kyse voi olla esimerkiksi ymmärtämättömyydestä. Virheellinen maksu voi aiheutua myös muista kuin Kansaneläkelaitoksesta tai hakijasta johtuvista syistä. Tyypillinen esimerkki tästä on tilanne, jossa muu laitos myöntää jälkikäteen takautuvasti etuutta tai korvausta, joka estää Kansaneläkelaitoksen etuuden maksamisen ja aiheuttaa näin maksun virheellisyyden.

Kansaneläkelaitoksen tilastojen perusteella väärinkäytökset muodostavat vain noin puoli prosenttia kaikista takaisinperintäratkaisuksista ja noin viisi prosenttia liikamaksujen yhteismäärästä. Toisin sanoen yli 99 prosentissa takaisinperintäratkaisuja liikamaksujen aiheutuminen on johtunut jostain muusta kuin rikosepäilystä.

2.3 Pankki- ja maksutilejä koskevat tiedot Kansaneläkelaitoksen etuuksissa

2.3.1 Kansaneläkelaitoksen selvittämisvelvollisuus

Viranomaisen selvittämisvelvollisuus perustuu hallintolakiin (434/2003). Hallintolain 31 §:n mukaisesti viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Tämä merkitsee sitä, että asia on selvitettävä niin perusteellisesti, että siinä voidaan tehdä mahdollisimman oikea ja lainmukainen päätös. Säännöksen 2 momentin mukaan asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen.

Etuuden maksajana Kansaneläkelaitoksen on huolehdittava etuusasian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot. Kansaneläkelaitos vastaa siitä, että sen ratkaistavana oleva asia tulee riittäväällä tavalla selvitettyksi. Päävastuu asian selvittämisestä on viranomaisperiaatteen mukaisesti lähtökohtaisesti viranomaisella. Viranomaisella on myös ratkaisupakko, eli viranomaisen on

käsiteltävä sille tehty vaatimus, joka kuuluu sen päätösvaltaan, ja annettava siihen asianmukainen ratkaisu.

2.3.2 Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksaman perustoimeentulotuen käsittelyssä

Toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 17 §:n 1 momentin mukaan toimeentulotuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä tarvittaessa heidän huoltajansa ja edunvalvojansa on annettava perustoimeentulotuen myöntämiseksi Kansaneläkelaitokselle ja täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen myöntämiseksi hyvinvointialueelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Tietojen antamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000, jäljempänä sosiaalihuollon asiakaslaki) 11–13 §:ssä.

Toimeentulotuki määrätään käytettävissä olevien tulojen ja varojen sekä huomioon otettavien menojen erotuksen perusteella. Toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n mukaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon otetaan henkilön ja perheenjäsenien käytettävissä olevat tulot ja käytettävissä olevat varat erikseen lainkohdissa säädetyin poikkeuksin. Varoilla tarkoitetaan esimerkiksi pankkitilillä olevia säästöjä, rahasto-osuuksia, osakkeita ja arvopapereita.

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jota myönnetään vain, jos henkilöllä ei ole riittävästi muita tuloja tai varoja käytettävissään. Pankin tiliotteet ovat toimeentulotuen määräämisen kannalta välttämättömiä tietoja hakijan ja tuensaajan mahdollisten tulojen ja rahavarojen selvittämiseksi. Toimeentulotuki on toimeentulotukilain 3 §:n mukaisesti perhekohtainen etuus, joten Kansaneläkelaitoksen on saatava toimeentulotuen hakijan tiliotteiden lisäksi myös kaikkien perheenjäsenien tiliotteet. Kansaneläkelaitoksella on siten lähtökohtaisesti oikeus pyytää toimeentulotuen hakijaa esittämään hänen ja hänen perheenjäsentensä kaikkien pankkitilien tiliotteet.

Ensimmäisen perustoimeentulotukihakemuksen liitteeksi vaaditaan tiliotteet kaikilta perheenjäseniltä kaikista pankkitileistä kahdelta edeltävältä kuukaudelta. Pääsääntöisesti myös jatkohakemusten liitteeksi vaaditaan tiliotteet, siltä ajalta, jota hakemus koskee.

Tulojen ja varallisuuden lisäksi tiliotteilta tarkistetaan myös menoja, kuten esimerkiksi kuukausittaisen vuokran maksamista. Lisäksi tiliotteilta tarkistetaan puolisoiden välistä maksuliikennettä tilanteissa, joissa yhteistalous on kiistetty. Tiliotteilta seurataan myös mahdollisia taloudellisen aseman heikentämiseen liittyvät menoja eli isoja tilisiirtoja. Lisäksi tiliotteelta voi todeta sellaisia tietoja, joita asiakas ei ole ilmoittanut, mutta jotka on huomioitava perustoimeentulotukea käsiteltäessä. Tiliotteilta voi selvittää esimerkiksi oleskelupaikka, ulkomailla oleskelun salaaminen tai salattu avoliitto.

Toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten tiliotteelta tulee näkyä tilinomistaja, tilinumero, tiliotteen ajanjakso, katkeamaton tilitapahtumaluettelo ja saldo. Tieto tilinomistajasta tarvitaan, jotta voidaan varmistua, että tili on hakijan tai perheenjäsenen. Tilinumeron tulee näkyä tilin yksilöimiseksi. Tiliotteen ajanjakso on tärkeä tulojen huomioimisen näkökulmasta. Tulo huomioidaan lähtökohtaisesti tulon maksupäivän mukaan. Tiliotteen tulee olla katkeamaton. Tiliotteen lisäksi saldotieto tarvitaan aina kuukauden viimeiseltä päivältä, sillä kuukauden viimeisen päivän saldo voidaan huomioida varallisuutena.

Kun tiliotetta ei ole saatavilla, on mahdollista käyttää tilistä saatavaa katkeamatonta tilitapahtumaluettelo. Näin toimitaan käytännössä kiireellisissä tilanteissa tai tilanteissa, joissa tiliotetta ei ole vielä saatavilla. Tilitapahtumaluettelossa tulee näkyä:

- tilinomistaja;
- tilinumero;
- ajanjakso;
- saldo;
- sekä sivujen määrä, jotta voidaan varmistaa, että hakija on toimittanut kaikki sivut.

Jos pyydettyjä tiliotteita ei toimiteta, toimeentulotukihakemus hylätään. Yleisin toimeentulotuen hylkäämisen peruste on se, että etuuden hakija ei toimita tiliotetta. Viime kädessä puuttuvien tietojen merkityksen arvioi tuomioistuin. Asiakkaan ensisijainen oikeusturvakeino on hakea oikaisua Kansaneläkelaitoksen oikaisuvaatimuskeskukselta ja sen jälkeen tarvittaessa valittaa hallinto-oikeuteen.

Ennen hylkäävän päätöksen antamista Kansaneläkelaitos asettaa asiakkaalle määräajan, jonka kuluessa pyydetty tiedot tulisi toimittaa. Tiliotteiden odottaminen aiheuttaa viivettä toimeentulotuen käsittelyyn ja lisää työmäärää Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyssä. Hylkäävien päätösten antaminen lisää myös muutoksenhaun työmäärää, sillä etuuden hakija saattaa tehdä oikaisuvaatimuksen ja toimittaa puuttuvat tiliotteet vasta oikaisuvaatimuksen liitteenä. Etuusasia käsitellään tällöin Kansaneläkelaitoksen oikaisuvaatimuskeskuksessa muutoksenhakuasiana.

Taulukko 1: Toimeentulotukihakemuksen odottamisen syynä tiliotteiden puuttuminen

Toimeentulotukihakemuksen odottamisen syynä tiliotteiden puuttuminen	2024	2023
Hakemusten lukumäärä	236 565	203 909
Osuus kaikista hakemuksista	45,8 %	46,6 %

Tiliotteiden esittämiseen liittyvät käytännöt ovat ongelmallisia väärinkäytösten tunnistamisen näkökulmasta. Tällä hetkellä Kansaneläkelaitos ei pysty varmistumaan siitä, että hakija on toimittanut tiliotteet kaikkien olemassa olevien tilien osalta. Toimeentulotuen käsittelyssä tulee vastaan tilanteita, joissa vasta myöhemmin käy ilmi, että hakijalla onkin ollut useampia tilejä. Tilien salaaminen on siis mahdollista.

Kansaneläkelaitos ei myöskään pysty varmistumaan tiliotteiden eheydestä ja muokkaamattomuudesta. Väärinkäytösepäilyyn johtaneissa tilanteissa hakijat ovat muokanneet tiliotteita esimerkiksi muuttamalla tai kokonaan poistamalla tilitapahtumien summia tai maksunsaajan. Muokkausten tunnistaminen ratkaisutyössä on hankalaa, sillä muokkaukset on taidokkaasti tehty ja samalla henkilöllä voi olla muokkauksia jokaisella tiliotteella.

Nykyinen tiliotteiden esittämiseen liittyvä menettely on haasteellista sekä etuuden hakijan että Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon näkökulmasta. Etuuden hakija joutuu toimittamaan tiliotteita lähes jokaisen hakemuksen yhteydessä. Tiliotteet on joko tulostettava tai kuvattava hakemuksen liitteeksi. Etuuden hakijoiden toimittamat selvitykset ovat usein puutteellisia, joten Kansaneläkelaitos joutuu lähettämään hakijoille runsaasti pankki- ja tilitietoihin liittyviä lisäselvityspyyntöjä.

Liitteiden toimittamiseen liittyvät työvaiheet aiheuttavat usein etuuden hakijoille haasteita. Etuuden hakijalla ei välttämättä ole käytössään tietokonetta, tulostinta tai kuvanlukijaa (skanneri), joten hänen on hyödynnettävä yhteiskäyttöisiä koneita, joita on esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen asiakaspalvelupisteissä tai kirjastoissa. Osalla etuuden hakijoista on myös ollut vaikeuksia saada pääsyä omaan verkkopankkiinsa.

2.3.3 Tiliotteet Kansaneläkelaitoksen maksamien asumistukien käsittelyssä

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä tilinhaltijatietoja sekä tiedot tilien saldosta sekä korkoprosenteista. Nämä tiedot tarvitaan yleisen asumistuen käsittelyssä etuuden hakijan lisäksi myös ruokakunnan jäseniltä ja eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä hakijan puolisolta. Tiedot tarvitaan etuuksien ratkaisussa huomioitavan omaisuuden ja tulojen selvittämiseksi luotettavalla tavalla. Etuuksien ratkaisemisessa huomioon otettavista tuloista ja omaisuudesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 12 ja 13 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 12 ja 13 §:ssä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon asumismenojen maksamisesta. Asumismenojen huomioimisesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 7 ja 9 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 5 ja 9 §:ssä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon puolisoitten välisestä maksuliikenteestä tilanteessa, jos yhteistalous on kiistetty. Avoliitosta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 5 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 4 §:ssä.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon ulkomailla oleskelusta. Suomessa asumisen vaatimuksesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 2 §:ssä sekä eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 2 §:ssä. Henkilöä pidetään Suomessa asuvana, jos hän asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti asuu Suomessa.

Kansaneläkelaitos tarvitsee sekä yleisen asumistuen että eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan tiedon siitä, jos henkilö oleskelee Suomessa eri paikkakunnalla kuin missä ilmoittaa olevansa, jos yhteistalous on kiistetty.

Kansaneläkelaitos tarvitsee eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä luotettavan selvityksen siitä, jos henkilö on heikentänyt taloudellista asemaansa lahjoittamalla omaisuuttaan tai muulla tavalla. Asumistuen epäämisestä tai alentamisesta näissä tilanteissa säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 18 §:ssä. Käytännössä selvityksen hankkimiseksi Kansaneläkelaitoksen tulee selvittää tilitapahtumista isojen summien tilisiirrot.

Kansaneläkelaitos ei tällä hetkellä pyydä tiliotteita yleisen asumistuen hakemuksen liitteeksi, vaan tarvittavat tiedot kysytään asiakkaalta hakemuksessa. Kansaneläkelaitos kuitenkin hyödyntää yleisen asumistuen käsittelyssä esimerkiksi perustoimeentulotuen ja eläkkeensaajan asumistuen hakemusten liitteistä saatujen tiliotteiden tietoja. Tietojen hyödyntäminen perustuu yleisestä asumistuesta annetun lain 45 §:ään. Kaikissa tilanteissa näitä tietoja ei kuitenkaan ole käytettävissä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä asiakkaalta pyydetään etuutta ensimmäistä kertaa myönnettäessä tiliotteet. Ensimmäisen myöntöpäätöksen jälkeen hakijalta pyydetään tiliotteet

muutaman vuoden välein. Tiliotteita pyydetään hakijan ja hänen mahdollisen puolisonsa tileistä. Lähtökohtaisesti etuuden hakijaa pyydetään esittämään selvitykset kaikkien tilien ja talletusten määristä ja korkoprosenteista (tiliote tai muu todistus). Selvityksen kohteena oleva tarkastelujakso vaihtelee ja tiedot voidaan tarvittaessa pyytää myös pidemmältä ajalta. Tarkasteltava ajanjakso riippuu etuuden hakijan tilanteesta ja siitä, mihin tarkoitukseen tiliotteita pyydetään.

Esiin on tullut tilanteita, joissa hakijan siirtyessä yleiseltä asumistuella eläkkeensaajan asumistuella on käynyt ilmi, että yleistä asumistukea saaneella henkilöllä on tuloja, omaisuutta tai omaisuuden tuottoa, joita hän ei ole ilmoittanut yleistä asumistukea hakiessaan. Näissä tilanteissa tuloja, omaisuuden tuottoa ja omaisuuden arvoa ei ole voitu ottaa huomioon yleistä asumistukea myönnettäessä.

Molemmissa etuuksissa esimerkiksi salattu yhteistalous tai ulkomailla oleskelu eivät yleensä tule Kansaneläkelaitoksen tietoon ja myös asumismenojen maksamisen todentaminen voi olla vaikeaa. Asumismenojen osalta tulisi eläkkeensaajan asumistukea myönnettäessä lain mukaan ottaa huomioon vain ne asumismenot, joista tuensaaja tosiasiallisesti vastaa. Myös yleisen asumistuen myöntäminen edellyttää, että ruokakunta itse maksaa asumismenot ja siten vastaa asunnon asumismenoista. Asumismenojen maksamisen todentaminen edellyttää molempien etuuksien osalta tarvittaessa luotettavaa selvitystä näiden menojen tosiasiallisesta maksamisesta.

2.3.4 Etuuskäytön mukaiset rahalaitostiedustelut

Kansaneläkelaitoksen etuuskäytön mukaisiin lisäsihtioihin lisäsihtioiksi Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta asiakkaiden tilitietoja vuonna 2002, jolloin perustoimeentulotukeen liittyviä tehtäviä ei ollut vielä siirretty Kansaneläkelaitokselle. Säännökset, jotka perustuivat samaan hallituksen esitykseen (9/2002 vp), olivat keskenään yhdenmukaiset huolimatta siitä, että tiedonsaannin tarpeet poikkeavat eri etuuksissa merkittävästi. Myös Kansaneläkelaitoksen etuuskäytön myöhemmissä muutoksissa tietojen saantioikeutta koskevat säännökset on säilytetty keskenään yhdenmukaisina.

Rahalaitostiedusteluja koskevissa pykälissä säädetään siitä, millä edellytyksillä Kelalla on oikeus pankkisalaisuuden estämättä saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä asian ratkaisemista varten. Edellytyksenä tietojen saamiseen rahalaitoksilta on kyselyn viimesijaisuus eli se, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja että on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä ja luotettavuutta. Tiedot saadaan vain pyynnöstä. Pyyntö pankeille ja muille rahalaitoksille tulee esittää kirjallisena ja ennen sen tekemistä etuuden hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

Tällä hetkellä perustoimeentulotuessa tehdään rahalaitostiedusteluja väärinkäytöstapauksissa. Rahalaitoksilta voi olla tarpeen saada tietoja esimerkiksi tileistä tai varallisuudesta, joiden olemassaolosta Kansaneläkelaitoksella ei ole tietoa tai Kansaneläkelaitos saattaa tiedusteluilla tarkistaa asiakkaan toimittamien tiliotteiden aitoutta. Kun rahalaitostiedustelu tehdään, rahalaitoksen toimittamilta tiliotteilta voi samalla käydä ilmi esimerkiksi myös asiakkaan ulkomailla oleskelu tai niin sanottu salattu avoliitto, vaikka nämä eivät olisi olleet rahalaitostiedustelun alkuperäinen tarkoitus.

Rahalaitostiedustelu tehdään pankkikohtaisesti. Tiedustelussa Kansaneläkelaitos pyytää rahalaitosta toimittamaan kaikki henkilön tai henkilöiden pankissa olevien tilien tilinumerot, tiliotteet, tapahtumaluettelot ja saldotiedot tarkemmin mainitulta ajanjaksolta. Lisäksi pyydetään toimittamaan pankissa olevat tiedot henkilön tai henkilöiden kaikista

varallisuudesta, kuten rahasto-osuuksista tai osakeomistuksista, ja niistä saaduista tuotoista, kuten osingoista tai niiden myyntituloista. Kansaneläkelaitos pyytää rahalaitosta myös ilmoittamaan, jos tällaista varallisuutta on ostettu tai myyty mainitulla ajanjaksolla.

Rahalaitokselta pyydettyjen tietojen sisältö harkitaan tapauskohtaisesti. Tietopyynnössä yksilöidään henkilö tai henkilöt, joita pyyntö koskee. Tietopyyntö voi koskea etuuden hakijan lisäksi ainoastaan hakijan perheen jäsentä. Sellaisista tilistä tai tileistä tai varallisuudesta, joiden osalta Kansaneläkelaitokselle on jo toimitettu tiedot, ei tietoja pyydetä uudelleen. Jos kyseessä on yksityinen elinkeinonharjoittaja, tiedot voidaan pyytää myös yrityksen nimellä olevista tileistä. Muiden yritysmuotojen osalta rahalaitostiedusteluja ei tehdä. Tiedustelun kattama ajanjakso voi vaihdella tilanteen mukaan. Tiedustelu tehdään yleensä siltä ajanjaksolta, jota väärinkäytösepäily koskee, ja jolta tietoja ei olla saatu asiakkaalta, ja jolta on syytä epäillä asiakkaan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.

Kansaneläkelaitos lähettää tiedustelupyynnön rahalaitoksille suojatulla sähköpostilla. Tiedot myös saapuvat Kansaneläkelaitokselle yleensä sähköpostitse. Sähköpostilla tapahtuvaan tiedonvaihtoon sisältyy tietosuojariskejä. Sähköposti on hidas ja epäluotettava viestinvälityskanava. Inhimillisen erehdyksen seurauksena tiedot voivat siirtyä väärälle vastaanottajalle. Vuonna 2024 sähköposti oli vähintään osasyynä 16,8 prosentissa kaikista Kansaneläkelaitoksen toiminnassa havaituista tietosuojajoikkeamista ja vähintään osasyynä 20,8 prosentissa kaikista havaituista tietosuojaloukkauksista.

Perustoimeentulotuen käsittelyssä tehdään rahalaitostiedusteluja vuosittain vain noin 300–400. Syynä tehtyjen kyselyjen vähäiselle määrälle ovat kyselyn tekemiseksi säädetyt edellytykset eli kyselyn viimesijaisuus ja menettelyn hitaus. Viimesijaisuuden edellytysten täyttymisen selvittäminen on työlästä. Kansaneläkelaitoksella ei aina ole tietoa tilin tai tilien olemassaolosta. Jos tietoa tileistä ei ole tai tilejä koskevat tiedot ovat puutteelliset, ei rahalaitostiedustelua voida tehdä. Tiliotteiden väärennökset ovat taitavasti tehtyjä, joten etuuskäsittelijöillä on vaikeuksia tunnistaa väärennetyjä tiliotteita. Menettelyn hitauden vuoksi väärinkäytöksiin ei päästä puuttumaan tehokkaasti eikä reaaliaikaisesti. Etuuden hakijalle saatetaan myöntää tiedusteluprosessin kuluessa lisää toimeentulotukea ja vasta myöhemmin rahalaitostiedustelun kautta saadaan tieto asiakkaan salaamasta tilistä, josta ilmenee esimerkiksi toimeentulotukiharkintaan vaikuttavaa tilivarallisuutta. Lisäksi, vaikka rahalaitostiedustelun kautta saataisiin tiedot hakijan salaamista tileistä, hakija voi seuraavan kuukauden aikana avata uusia tilejä, joista Kansaneläkelaitoksella ei ole selvitystä.

Vastaavasti myös muissa Kansaneläkelaitoksen etuuksissa tiedustelujen tekeminen on ollut erittäin vähäistä menettelyn työläyden ja hitauden takia. Käytännössä rahalaitostiedusteluja ei juuri tehdä. Prosessi on monimutkainen ja aikaa vievä ja tuottaa tiedot vain siitä pankista, jolle kysely osoitettu. Kansaneläkelaitoksella ei välttämättä ole tietoa kaikista pankeista, joissa etuuden hakijalla on tilejä.

2.3.5 Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä (PMJ)

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (PMJ-järjestelmä) säädetään pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa (571/2019, PMJ-laki). PMJ-järjestelmän kautta tietyt laissa määritellyt viranomaiset voivat tehdä tilitietoja sekä 1.6.2026 alkaen myös saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä.

PMJ-järjestelmän perustaneella PMJ-lailla pantiin osaltaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2018/843, rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja

2013/36/EU muuttamisesta (viides rahanpesudirektiivi). Viidennen rahanpesudirektiivin 32 a artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot ottavat käyttöön keskitettyjä automatisoituja mekanismeja, kuten keskitettyjä rekistereitä tai keskitettyjä sähköisiä tietojenhakujärjestelmiä, jotka mahdollistavat pankki- ja maksutilien sekä tallelokeroiden haltijoiden oikea-aikaisen tunnistamisen.

PMJ-lakia on muutettu muun muassa eduskunnan 9.9.2022 hyväksymällä hallituksen esityksellä laeiksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annetun lain muuttamisesta (HE 163/2021 vp). Hallituksen esitys liittyi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2019/1153 säännöistä, joilla helpotetaan rahoitus- ja muiden tietojen käyttöä tiettyjen rikosten ennalta estämistä, paljastamista, tutkimista tai niihin liittyviä syytetoimia varten (rahoitustietodirektiivi). Esityksellä PMJ-järjestelmän käyttöoikeus lisättiin Verohallinnolle, Tullille, Ulosottolaitokselle, Poliisille, Rajavartiolaitokselle, Puolustusvoimille ja Finanssivalvonnalle liittyen voimassa olevassa lainsäädännössä edellä mainituille viranomaisille säädettyihin toimivaltuuksiin.

PMJ-järjestelmä on siis perustettu viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi, ja ennen lainmuutosta 15.8.2025/863 (HE 25/2025 vp) järjestelmästä oli mahdollista saada ainoastaan tilin asiakkuutta koskevia tietoja (tilinhaltijatiedot). Hallituksen esityksellä HE 25/2025 vp ehdotettiin kansallisista muutostarpeista johtuen, että eräillä toimivaltaisilla viranomaisilla, joilla oli lainmukainen oikeus saada tehtävänsä hoitamiseksi saldo- ja tilitapahtumatietoja ja arvopapereihin liittyviä tietoja, olisi mahdollisuus selvittää jatkossa kyseiset tiedot PMJ-järjestelmästä.

Hallituksen esityksestä HE 25/2025 vp ilmenevällä tavalla pidettiin tarkoituksenmukaisena, että asiakkuutta koskevien tietojen sekä saldo- ja tilitapahtumatietojen välittämiseen hyödynnetään samaa järjestelmää. Koska saldo- ja tilitapahtumatiedot eroavat tiedon käsittelyvaltaaan ja oikeusperustaltaan viidennen rahanpesudirektiivin täytäntöönpanemiseksi rakennetusta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän pankkitilirekisteristä ja automatisoidusta tiedonhakujärjestelmästä, ehdotettiin esityksessä, että PMJ-järjestelmän sisälle rakennetaan erillinen toiminnallisuus saldo- ja tilitapahtumatietojen sekä arvopapereita koskevien tietojen välittämiseen. PMJ-järjestelmä tulee siten nähdä eräänlaisena kattojärjestelmänä, jonka sisällä on lainmuutosta 863/2025 edeltäneen lain mukainen, viidennen rahanpesudirektiivin edellyttämä automatisoitu keskitetty tilitietoja sisältävä järjestelmä, jonka rinnalle on tuotu uusi keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumatietoja ja arvopaperitietoja välittävä järjestelmä.

PMJ-lain 1 luvun (Yleiset säännökset) 1 §:stä ilmenevällä tavalla PMJ-järjestelmä muodostuu lainmuutoksen 863/2025 myötä keskitetystä automatisoidusta tilitietojärjestelmästä (PMJ-lain 2 luku) sekä keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä (PMJ-lain 3 luku). PMJ-lain 2 luku pitää sisällään pitkälti lakimuutosta 863/2025 edeltäneen lain sisällön, eli se koskee viidennen rahanpesudirektiivin mukaista tilin omistajuustietoja koskevaa automatisoitua ratkaisua tilin omistajatietojen käsittelyyn. Lainmuutoksen 863/2025 mukainen 3 luku sisältää saldo- ja tilitapahtumatietojen käsittelyä koskevan toiminnallisuuden.

PMJ-lain 1 luvun 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää viranomaisten automaattista tiedonsaantia pankki- ja maksutileistä ja tallelokerosta, edistää viranomaisten sähköistä tiedonsaantia saldo- ja tilitapahtumatiedoista ja arvopapereihin liittyvistä tiedoista sekä parantaa luovutettavien henkilötietojen tietoturva. PMJ-lakia sovelletaan sen 1 a §:n mukaan pankki- ja maksutilitietojen, tallelokerotietojen, saldo- ja tilitapahtumatietojen- sekä arvopaperitietojen saamiseen ja välittämiseen maksulaitoksilta, sähkörahayhteisöiltä, luottolaitoksilta ja kryptovarapalvelun tarjoajilta toimivaltaisille viranomaisille PMJ-järjestelmän avulla.

PMJ-järjestelmän henkilötietoja käsitellään pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän, pankki- ja maksutilirekisterin, tiedonluovutusjärjestelmän sekä koostavan sovelluksen avulla. Pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmällä tarkoitetaan järjestelmää, jonka avulla luottolaitokset ja muut tiedonhakujärjestelmän luoneet toimijat luovuttavat PMJ-lain 2 ja 3 luvuissa tarkoitettuja tietoja toimivaltaisille viranomaisille. Pankki- maksutilirekisterillä tarkoitetaan rekisteriä, johon kerätään maksulaitosten, sähkörahayhteisöjen, kryptovarapalveluiden tarjoajien sekä Finanssivalvonnalta tietyin edellytyksin poikkeusluvan saaneiden luottolaitosten PMJ-lain 2 luvussa tarkoitettuja tietoja.

Koostava sovellus on Tullin ylläpitämä automatisoitu tekninen ratkaisu, jonka avulla se siirtää toimivaltaisten viranomaisten tietopyynnöt PMJ-lain 2 ja 3 luvussa säädettyihin käsittelytarkoituksiin PMJ-lain 1 a §:n mukaisille toimijoille, sekä välittää näiltä toimijoilta vastaanotetut tiedot tietopyynnön mukaisesti toimivaltaiselle viranomaiselle. Tiedonluovutusjärjestelmä on puolestaan Tullin ylläpitämä järjestelmä, jonka avulla ne toimijat, jotka eivät ole rakentaneet pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmää, luovuttavat PMJ-lain 3 luvussa tarkoitettuja tietoja toimivaltaisille viranomaisille.

PMJ-lain 2 luvun sääntelemä keskitetty automatisoitu tilitietojärjestelmä on keskitetty automatisoitu mekanismi, jonka avulla on mahdollista saada pankki- ja maksutilitiedot ja tallelokerotiedot välittömästi. PMJ-lain 3 §:ssä säädetään keskitetyn automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttöön oikeutetuista toimivaltaisista viranomaisista ja käyttötarkoituksista. Säännöksessä erikseen luetelluilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä PMJ-järjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä säännöksessä määritettyjen viranomaisen tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada mainitut tiedot.

PMJ-lain 3 luvun sääntelemä keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmä on PMJ-järjestelmästä saatavien saldo- ja tilitapahtumatietojen sekä arvopaperitietojen käsittelytapa, joka perustuu sähköiseen tiedonkäsittelyyn. PMJ-lain 17 a §:ssä ja 17 c §:ssä säädetään saldo- sekä tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen välittämisestä ja luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Säännöksissä luetelluilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada 17 b §:ssä (saldotiedot) ja 17 d §:ssä (tilitapahtuma- ja arvopaperitiedot) tarkoitettuja tietoja säännöksissä lueteltuihin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi. PMJ-lain 3 lukua sovelletaan 1.6.2026 alkaen lukuun ottamatta sen arvopaperitietoja koskevaa 17 d §:n 2 momenttia, jota sovelletaan 10.7.2027 alkaen.

2.4 Sairausvakuutuksen matkakorvausten väärinkäyttö

Sairausvakuutuslain (SVL) 1 luvun 3 §:n mukaan Kansaneläkelaitos vastaa sairausvakuutuksen toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä. Sairausvakuutuslain 4 luvussa säädetään sairausvakuutuksesta korvattavista matkoista. Vakuutetut maksavat matkakorvausten kustannuksista 48,6 % ja valtio 51,4 % (SVL 18:9 ja 10). Matkakustannuksia korvataan matkoista terveydenhuoltoon ja kuntoutukseen laissa säädettyin edellytyksin. Kuntoutukseen tehtyjen matkojen tulee olla Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005, kuntoutuslaki) mukaiseen kuntoutuspalveluun tehtyjä matkoja. Laissa säädettyjen edellytysten täytyessä vakuutetulla on subjektiivinen oikeus matkakorvaukseen. Julkinen kulkuneuvo on ensisijainen matkustustapa. Erityisajoneuvon, kuten taksin käyttö on mahdollista, mikäli vakuutetun terveydentila tai puutteelliset julkisen liikenteen yhteydet sitä edellyttävät. Matkakorvausta maksetaan omavastuun ylittävältä osalta. Yhdensuuntaisen matkan omavastuu on 25 euroa. Mikäli vakuutetun sairausvakuutuslain mukaan korvattavat matkakustannukset ylittävät kalenterivuodessa 300 euroa, täytyy

vakuutetun vuotuinen omavastuuosuus eli niin sanottu matkakatto ja loppuvuoden ajalta korvataan matkakustannukset kokonaisuudessaan, myös omavastuun osalta (SVL 4:7).

Sairausvakuutuslain 4 luvun 7 §:n 2 momentin mukaan vakuutetulle taksin käytöstä aiheutuneet matkakustannukset korvataan kuitenkin vain, jos taksimatka on tilattu Kansaneläkelaitoksen kanssa sopimuksen suorakorvausmenettelystä tehneestä tilausvälityskeskuksesta. Tätä edellytystä ei kuitenkaan sovelleta, jos taksimatka on tilattu alueella, jossa ei ole tällaista tilausvälityskeskusta. Lain mukaan taksimatkan korvattavuus edellyttää siis pääsääntöisesti sitä, että matka on tilattu tilausvälityskeskuksesta, jonka kanssa Kansaneläkelaitos on tehnyt sopimuksen suorakorvausmenettelystä. Momentin toinen virke koskee erityisesti tilanteita Ahvenanmaan maakunnassa, jossa tilausvälityskeskusta ei ole. Valtakunnan alueella tilausvälityskeskus on jokaisella sairausvakuutuksen matkakorvausten hankinta-alueella.

Sairausvakuutuslain 15 luvun 8 §:n mukaan korvaukset ja etuudet maksetaan hakijan ilmoittamalle Euroopan unionissa sijaitsevalle tilille. Jos tilille maksaminen ei ole mahdollista tai jos hakija esittää Kansaneläkelaitokselle erityisen syyn, etuus tai korvaus voidaan maksaa muullakin tavalla. Sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä säädetään suorakorvausmenettelystä. Pykälän mukaan, jos kuljetuspalvelujen tuottaja on perinyt vakuutetulta sairausvakuutuslain 4 luvun 7 §:n mukaisen omavastuuosuuden matkan hinnasta, korvaus voidaan maksaa palvelujen tuottajalle sen tekemän tilityksen perusteella erikseen sovittavalla tavalla. Suorakorvausmenettely on siten laissa säädetty mahdollisuus poiketa pääsäännöstä eli korvauksen maksamisesta vakuutetun tilille, mutta säännöksen perusteella vakuutetulle ei kuitenkaan muodostu subjektiivista oikeutta saada matkakorvaus suorakorvauksena.

Valtakunnan alueella taksimatka tulee siis tilata tilausvälityskeskuksesta, mutta vakuutetulla ei kuitenkaan ole lain nojalla subjektiivista oikeutta matkakorvaukseen suorakorvauksena, vaan korvaus taksin käytöstä syntyneistä kustannuksista voidaan suorittaa vakuutetulle muullakin tavalla. Suorakorvaussopimuksen laatiminen Kansaneläkelaitoksen ja palveluntuottajan välillä ja asiakkaan suorakorvauksesta päättäminen kuuluu Kansaneläkelaitoksen toimeenpanovallan piiriin. Kansaneläkelaitos on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka toimintaa valvovat eduskunnan valitsemat valtuutetut.

Kansaneläkelaitos arvioi vakuutetun matkakustannusten korvattavuuden laissa säädettyjen edellytysten täytymisen. Mikäli edellytykset täyttyvät, Kansaneläkelaitos suorittaa matkakorvauksen maksamisen joko vakuutetun tilille tai suorakorvausmenettelyllä. Tämä korvauksen suorittamistavasta päättäminen kuuluu Kansaneläkelaitoksen toimeenpanovallan piiriin.

Vuonna 2025 sairausvakuutuksen matkakustannuksia korvattiin noin 608 000 henkilölle, yhteensä noin 364 miljoonaa euroa. Vuonna 2025 Kansaneläkelaitoksen korvaamia matkoja tehtiin yhteensä n. 4,6 miljoonaa, näistä takseilla (pois lukien Ahvenanmaan maakunta) tehtiin n. 3,75 miljoonaa. Taksimatkojen osuus maksetuista korvauksista oli n. 62 prosenttia, (226 miljoonaa euroa).

Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan suorakorvattavia taksimatkoja koskevat väärinkäytökset ovat lisääntyneet. Väärinkäytössä on kyse siitä, että Kela-taksia käyttävät henkilöt käyttävät korvattuja matkoja muuhun kuin terveydenhuollon tai kuntoutuksen matkoihin. Väärinkäytökset työllistävät Kansaneläkelaitosta, sillä niiden seurauksena korvausasia on tarkistettava ja väärin maksettu korvaus on perittävä takaisin. Takaisinperittävät summat ovat usein merkittäviä, jopa kymmeniä tuhansia euroja yksittäisen henkilön kohdalla. Perusteettomasti maksettua etuutta ei useinkaan saada perittyä takaisin.

Kansaneläkelaitoksen arvioiden mukaan Kela-taksia aktiivisesti väärinkäyttävien henkilöiden lukumäärä on syksyllä 2025 noin 600. Kansaneläkelaitoksen mukaan Kela-taksia väärinkäyttävät henkilöt jatkavat usein taksimatkojen väärinkäyttämistä huolimatta menettelyn seurauksista, kuten korvauksen takaisinperinnästä ja mahdollisesta rikostuomiosta.

Sairausvakuutuksen matkakorvaukset ovat osa julkisesti tuettujen kyytien kokonaisuutta. Julkisesti tuettujen kyytien kokonaisuus muodostuu sairausvakuutuslain mukaisten matkakorvausten ohella vammaispalvelulain (675/2023) ja sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisista kuljetuksista sekä perusopetuslain (628/1998) mukaisista koulukyydeistä. Julkisesti tuetut kyydit muodostavat kokonaisuuden, jonka tavoitteena on turvata asiakkaiden oikea-aikainen hoitoon ja palveluihin pääsy.

2.5 Tiedonsaantioikeudet toimeentulotuen käsittelyssä

Toimeentulotukea myönnettäessä otetaan huomioon perusosalla katettavat menot ja tarpeellisen suuruisina huomioon otettavat muut perusmenot. Muina perusmenoina korvattavista asumismenoista säädetään toimeentulotukilain 7 a §:ssä ja terveydenhuoltomenoista ja muista menosta toimeentulotukilain 7 b §:ssä. Kansaneläkelaitoksen mukaan väärinkäytösepäilyjen tehokasta selvittämistä edistäisi merkittävästi se, jos Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää väärinkäytösepäilytilanteessa suoraan laskuttajalta tietoja toimeentulotuessa huomioitavista toimeentulotukilain 7 a ja 7 b §:n mukaisista menosta. Tietotarve koskee tilanteita, joissa laskua epäillään väärennetyksi. Tällä hetkellä tietoja voidaan saada vain sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (2023/703, jäljempänä asiakas-tietolaki) 64 §:ssä mainituilta tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä. Esimerkiksi sähköyhtiöltä ei voida tarkistaa sähkölaskun aitoutta ilman asiakkaan suostumusta.

2.6 Etuudensaajan tosiasiallisen osoitteen ja asumistilanteen sekä mahdollisen ulkomailla oleskelun selvittäminen

Osoitetietoja hyödynnetään selvittäessä etuuden hakijan tai etuuteen oikeutettujen tosiasiallista asuinpaikkaa. Kansaneläkelaitoksessa tehdään säännöllisesti havaintoja tapauksista, joissa etuutta hakevan perheenjäsenen tai ruokakunnan jäsenen väestötietojärjestelmän mukainen osoite on merkitty noutopostiosoitteeseen (poste restante) pitkiksi ajoiksi, vaikka henkilöt tosiasiaassa asuisivat samassa osoitteessa. Kyse voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa toisen puolison työllistyessä kyseinen puoliso vaihtaa osoitteen noutopostiosoitteeseen. Tällä menettelyllä tavoitellaan sitä, etteivät puolison työtulot vaikuttaisi perheelle maksettaviin etuuksiin. Toisaalta noutopostiosoitteen taustalla voi olla myös perusteltuja syitä, kuten esimerkiksi perheväkivalta, asunnottomuus tai identiteettivarkaudet.

Kansaneläkelaitoksen mukaan asumisjärjestelyjen tai oleskelupaikan salaaminen voi olla pitkäkestoisesti mahdollista ilman etuuksien maksamiseen liittyviä seuraamuksia. Kansaneläkelaitoksen mukaan tähän ovat syynä puutteet Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantia ja etuuden hakijan ilmoitusvelvollisuutta koskevassa sääntelyssä.

Etuuslaeissa on säännöksiä etuuden hakijan ja -saajan ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista seikoista. Asianosaisen on myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen myös hallintolain 31 §:n 2 momentin perusteella. Hallintolain ohella etuuslakien ilmoitusvelvollisuutta koskevat erityissäännökset ovat osoittautunut tärkeäksi esimerkiksi väärinkäytösepäilyjä selvittäessä, sillä siinä on yksilöity ne tiedot ja olosuhteet, joita ilmoitusvelvollisuus koskee. Edellä kerrotuin perustein on katsottu, että myös toimeentulotukilain mukaista tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta tulisi täsmentää.

Taulukko 2: Poste restanten osoitteeseen ilmoittavat asiakkaat Kelassa 3.6.2024

Ryhmä	Asiakkaita
Poste restante -asiakkaita / 3.6.2024	23 632
Saanut Kelan etuuksia 4/2024	10 083
Kuulunut asumistuen ruokakuntaan 4/2024	1 428
Tulorekisterissä palkkatuloja 4/2024	6 082
Avoliitossa / 3.6.2024	2 594
Avoliitossa ja tulorekisterissä palkkatuloja	332
Avoliitossa ja ruokakunnassa	142
Avoliitossa, ruokakunnassa ja palkkatuloja	35
Ruokakunnassa ja palkkatuloja	248

2.7 Muut tiedonvaihtoa koskevat tarpeet

2.7.1 Lääkärintodistukset sairauspäivärahojen käsittelyssä

Kansaneläkelaitos myöntää sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa ja luovutuspäivärahaa. Sairauspäivärahaa haettaessa hakemukseen tulee liittää lääkärinlausunto työkyvyttömyydestä (yleensä A-todistus tai B-lausunto). Lääkärintodistuksille on monta erilaista toimituskanavaa:

1. Lääkäri voi välittää asiakkaan pyynnöstä todistuksen Kannan kysely- ja välityspalvelun avulla Kansaneläkelaitokselle;
2. Lääkäri voi lähettää todistuksen suojatulla sähköpostilla tai postitse Kansaneläkelaitokselle;
3. Työnantaja voi lähettää todistuksen Kansaneläkelaitokselle joko hakemuksen liitteenä työnantajan päiväraha- ja korvauspalvelussa tai postitse tai suojatulla sähköpostilla;
4. Hakija voi itse lähettää todistuksen Kansaneläkelaitokselle joko postitse tai OmaKela-asiointipalvelun kautta.

Nykyinen menettely on haasteellinen etuuden hakijan näkökulmasta. Kaikki etuuden hakijat eivät osaa lääkärin vastaanotolla pyytää lääkärintodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Toisaalta osa potilaista saattaa pyytää välittämään todistuksen Kansaneläkelaitokselle, vaikka todistusta ei Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyssä tarvittaisi. Todistuksia välitetään Kansaneläkelaitokselle potilaan pyynnöstä varmuuden vuoksi, vaikka etuutta ei olisi tarkoitus hakea. Kansaneläkelaitokselle saapuu usein turhia lääkärintodistuksia tai sama todistus useaan kertaan eri toimituskanavia pitkin. Osa etuuden hakijoista lähettää itse todistuksen Kansaneläkelaitokselle postissa tai OmaKela-asiointipalvelussa tilanteessa, jossa sama todistus saapuu Kansaneläkelaitokselle myös työnantajan toimittamana. Lisäksi tarpeettomia lääkärintodistuksia tulee myös tilanteissa, joissa sairausvakuutuslaissa säädetty omavastuu-aika ei täyty ja potilas ei sen vuoksi hae etuutta.

Nykyinen menettely on haasteellinen myös lääkärin näkökulmasta. Lääkäri ei välttämättä tiedä sitä, milloin todistus tulisi välittää sähköisesti Kansaneläkelaitokselle. Lääkäri ei tiedä sitä, hakeeko potilas itse tai hänen työnantajansa etuutta Kansaneläkelaitokselta. Lääkäreillä ei

myöskään yleensä ole tietoa esimerkiksi potilaan sairauspäivärahopäivien kertymästä tai siitä, milloin omavastuu-aika on päättynyt.

Nykyinen menettely on haasteellinen myös työnantajan näkökulmasta. Työnantajalla ei ole tietoa Kansaneläkelaitokselle jo toimitetuista todistuksista. Sama todistus voi tulla usean eri toimituskanavan välityksellä Kansaneläkelaitokselle. Työnantajan hidas sisäinen tiedonkulku saattaa aiheuttaa viiveen todistuksen liittämässä työnantajan päiväraha-hakemuksen liitteeksi. Tämän sekä Kansaneläkelaitoksen liitteiden käsittelyssä tapahtuvan viiveen vuoksi työnantaja ennättää saada turhaan hylkääviä päätöksiä, joiden jälkikäteiseen oikaisuun liittyy lisäselvitystarvetta. Tulorekisterin kautta tehtävässä päiväraha-hakemuksessa ei voida ilmoittaa jälkikäteen toimitettavan lääkärintodistuksen toimitusaikaa. Tämän vuoksi Kansaneläkelaitos lähettää työnantajalle turhia lisäselvityspyyntöjä, kun lääkärintodistus ei ole hakemuksen liitteenä. Todistusten ja lisäselvityspyyntöjen käsittely aiheuttaa työtä ja kustannuksia työnantajalle.

Nykyinen menettely on ongelmallinen myös Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon näkökulmasta. Paperisten todistusten ja sähköpostien käsittely Kansaneläkelaitoksen skannauskeskuksessa työllistää Kansaneläkelaitosta merkittävästi ja viivästyttää hakemusten käsittelyä. Kansaneläkelaitos joutuu usein pyytämään puuttuvia lääkärintodistuksia, jolloin hakemusten ratkaiseminen viivästyy lisäselvityspyyntöjen vuoksi.

Vuonna 2024 A-todistuksia lähetettiin Kansaneläkelaitokselle yhteensä 1 665 624 kappaletta, joista sairauspäivärahoihin 99,5 prosenttia (1 659 779 kpl). Lisäksi sairauspäivärahaetuksiin toimitettiin B-lausuntoja yhteensä 276 765 kappaletta. Sairauspäivärahoilla tarkoitetaan tässä sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, luovutuspäivärahaa ja tartuntatautipäivärahaa. Päätöksiä sairauspäivärahoista annettiin 702 941, jolloin yhtä päätöstä kohden Kansaneläkelaitos vastaanotti 2,8 lääkärintodistusta tai -lausuntoa. Erot todistusten ja päätösten määrissä selittyvät osittain sillä, että usein työkyvyttömyysaika muodostuu yhdelle päätöksille useamman todistuksen- tai lausunnon tietojen perusteella eli sairauslomaa kirjoitetaan lyhyissä jaksoissa. Mutta tämän lisäksi Kansaneläkelaitos vastaanottaa osan lääkärintodistuksista ja -lausunnoista kahteen tai jopa kolmeen kertaan.

Läkärintodistusten ja hakemusten saapumisen epätahtisuus on syy 42,5 prosenttiin niistä tilanteista, joissa päiväraha-päätöksen antaminen viivästyy. Viivästyminen tarkoitetaan tässä sitä, että päätöstä ei voida antaa ensimmäisellä käsittelykerralla.

Työnantajahakemusten käsittelyssä kolmanneksi yleisin syy työn hakemuksen käsittelyn viivästykselle on lääkärintodistuksen odottaminen. Todistusten odottaminen hidastaa työnantajahakemusten käsittelyä, vaikka tiedettäisiin todistuksen olevan tulossa. Kansaneläkelaitoksen vuonna 2024 tekemässä työnantaja -kyselyssä 57 prosenttia vastaajista katsoi, että liitteiden toimittaminen on päiväraha-hakemuksen tekemisen suurin haaste.

Alla olevassa taulukossa on esitetty sairauspäiväraahakemusten käsittelyn viivästymisen syitä:

Taulukko 3: Sairauspäiväraahakemusten käsittelyn viivästymisen syitä

Hakemuksen käsittely: odottamisen syy	Kappaletta, kaikki asiakkaat	Osuus kaikkien asiakkaiden odottamaan siirretyistä hakemuksista	Kappaletta, työnantaja-asiakkaat	Osuus työnantaja-asiakkaiden odottamaan siirretyistä hakemuksista
Odottaa hakemusta ⁴	222 458	27,2 %	83 022	22,3 %
Odottaa toisen työn valmistumista	172 608	21,1 %	11 942	3,2 %
Odottaa lääkärintodistusta/-lausuntoa ⁵	125 166	15,3 %	38 015	10,2 %
Odottaa tietoja työnantajalta	102 402	12,5 %	63 442	17,0 %
Odottaa lisäselvitystä	63 594	7,8 %	10 257	2,8 %

Taulukko 4: Sairauspäivärahan hylkääsytyt henkilöasiakkaiden ratkaisuisa 2024

Hylkääksen syy	Hylkäävät ratkaisut yhteensä	Hylkäykset	Osamyönnöt
Ei työkyvytön	25 318	19 441	5 877
Alle omavastuun tai omavastuu ei ylity	16 862	7 861	9 001
Lääkärintodistus puuttuu	13 378	4 808	8 570
Töihin paluu	6 403	1 503	4 900
Muun lain mukainen korvaus selvittämättä	4 238	3 305	933

⁴ Päiväraha-asia on tullut vireille muulla asiakirjalla kuin hakemuksella, käytännössä lääkärintodistuksella tai -lausunnolla.

⁵ Päiväraha-asia on tullut vireille hakemuksella ja sen ratkaisu viivästyy, koska lääkärintodistusta tai -lausuntoa ei ole käytettävissä käsittelyhetkellä.

Hylkäyksen syy	Hylkäävät ratkaisut yhteensä	Hylkäykset	Osamyönnot
Enimmäisaika täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	4 169	4 010	159
Hakemus puuttuu	4 008	3 934	74
Saa estävää etuutta	3 783	1 437	2 346
Pyydettyjä tietoja ei ole saatu	1 532	1 446	86
Muu peruste	621	305	316
Tapaturmaselvitys puuttuu	618	599	19
Kokoaikaisen opiskelun aloitus tai jatkaminen	477	274	203
Hakija on kuollut	461	16	445
Hakija on täyttänyt 68 vuotta	394	362	32
Enimmäisaika ja lisäpäivät täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	347	277	70
Ei asu Suomessa	108	86	22
Yhteensä	75 144	45 250	29 894

Taulukko 5: Lääkärintodistusten lukumäärät saapumiskanavittain 2024

Saapumiskanava	Lääkärintodistus A	Lääkärintodistus B
Kanta-palvelu	858 135	139 272
Suojattu sähköposti ja paperiposti	568 360	479 742
Muu suojattu viestinvälitys ja sanomaliikenne	7 486	32 251
OmaKela	231 643	108 265
Kelan vanha asiakirjahallintajärjestelmä	0	108
Yhteensä	1 665 624	759 220

Työnantajille annetuissa sairauspäivärahan hylkäävissä päätöksissä puuttuva lääkärintodistus on toiseksi yleisin syy. Osa näistä hylkäävistä päätöksistä oikaistaan, kun työnantaja toimittaa lääkärintodistuksen päivärahapäätöksen saamisen jälkeen.

Taulukko 6: Sairauspäivärahan hylkäyssyyt ratkaisuisa, joissa on mukana työnantaja 2024

Hylkäyksen syy	Hylkäävät ratkaisut yhteensä	Hylkäykset	Osamyönnöt
Alle omavastuun tai omavastuu ei ylity	22 206	15 653	6 553
Läkärintodistus puuttuu	19 731	13 143	6 588
Töihin paluu	3 405	420	2 985
Ei työkyvytön	1 817	1 237	580
Muun lain mukainen korvaus selvittämättä	1 733	1 559	174
Pyydettyjä tietoja ei ole saatu	1 033	982	51
Tapaturmaselvitys puuttuu	750	733	17
Enimmäisaika täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	646	637	9
Saa estävää etuutta	642	309	333
Hakija on täyttänyt 68 vuotta	398	387	11
Hakemus puuttuu	372	355	17
Muut syyt	343	59	284
Enimmäisaika ja lisäpäivät täynnä eikä 1 vuotta työkykyisenä	151	126	25
Yhteensä	46632	31139	15493

2.7.2 Raskaustodistukset vanhempainetuksien käsittelyssä

Raskaustodistuksia pyydetään Kansaneläkelaitoksen vanhempainetuksia koskevien hakemusten liitteeksi. Raskaustodistus tarvitaan äitiysavustusta, raskausrahaa ja erityisraskausrahaa varten. Lisäksi todistus tarvitaan jatkossa myös osittaista erityisraskausrahaa varten⁶.

Raskaustodistuksen toimittaminen etuuskäsittelyyn on haasteellista. Todistus tulostetaan usein terveydenhuollossa etuuden hakijalle mukaan työnantajalle annettavaksi tai välitetään suoraan terveydenhuollon palveluntuottajan asiakassovellukseen. Hakijat eivät välttämättä osaa pyytää raskaustodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Osa hakijoista lähettää todistuksen

⁶ Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta 1471/2025, [HE 150/2025 | Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi | Hallituksen esitykset | Finlex](#)

Kansaneläkelaitokselle postitse tai OmaKela-verkkopalvelun kautta, vaikka todistus on jo välitetty Kansaneläkelaitokselle sähköisesti Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Sama todistus saattaa siten saapua Kansaneläkelaitokselle useita kertoja, eri välityskanavia pitkin.

2.7.3 Lääkärintodistukset erityisraskausrahan käsittelyssä

Etuuden hakijan hakiessa Kansaneläkelaitoksen maksamaa erityisraskausrahaa, lääkäri kirjoittaa hakijalle lausunnon työn vaaratekijöistä sikiön kehitykselle ja raskaudelle. Etuutta varten on olemassa oma lausuntopohja. Lääkärinlausunto on pakollinen liite hakemukseen. Suuri osa lääkärinlausunnoista erityisraskausrahaa varten toimitetaan B- tai C-lausunnona, vaikka etuudelle on oma lausuntopohja.

Erityisraskausrahaa koskevan 1.1.2026 voimaan tulleen lainmuutoksen⁷ myötä erityisraskausrahan saajamäärien odotetaan nousevan merkittävästi tulevien vuosien aikana. Samoin uusi osittainen erityisraskausraha tulee nostamaan hakemuskäyriä. Molempiin etuuksiin tarvitaan lääkärin lausunto työn vaaratekijöistä sikiön kehitykselle ja raskaudelle.

2.7.4 Lääkärintodistukset erityishoitorahan käsittelyssä

Erityishoitoraha korvaa ansionmenetystä silloin, jos henkilö ei voi tehdä työtään, koska hänen on osallistuttava sairaan tai vammaisen lapsen hoitoon tai kuntoutukseen. Erityishoitorahaan on oikeus vakuutetulla, joka hoitaa omaa tai aviopuolisonsa lasta, ottolasta tai muuta lasta, jota vakuutettu vanhemman tavoin tosiasiallisesti hoitaa. Erityishoitorahaa voidaan myöntää alle 16-vuotiaan lapsen vanhemmille.

Erityishoitorahaa haettaessa vakuutetun on esitettävä tarpeellinen ja luotettava selvitys ansionmenetyksestä ja lääkärintodistus lapsensa sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta. Erityishoitorahahakemukseen liitetään yleensä lääkärintodistus D, jossa todetaan lapsen sairaus ja se, että vanhemman on tarpeellista osallistua lapsen hoitoon. Lapsen sairauden jatkuessa erityishoitorahaan haetaan jatkoa uudella lääkärintodistuksella. Erityishoitorahan erityispiirre on se, että etuuden hakija on vanhempi, mutta etuuden ratkaisemiseksi tarvittavat terveydentilaselvitykset koskevat lasta.

Nykyinen menettely lääkärintodistusten toimittamisessa saattaa olla haasteellinen etuuden hakijan näkökulmasta. Etuuden hakija ei välttämättä osaa lääkärin vastaanotolla pyytää lääkärintodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Kaikki huoltajat eivät välttämättä hae lainkaan etuutta Kansaneläkelaitokselta, koska he saavat palkkaa lapsen sairauden hoitamisen ajalta. Lääkärin vastaanotolla tai lapsen sairaalahoidon aikana ei aina ole ajantasaisesti tietoa siitä, saako huoltaja palkkaa lapsen sairauden hoitoon liittyen. Mikäli hakija saa työtuloja ajalta, jolta hän hakee erityishoitorahaa, erityishoitorahaa ei voida myöntää. Näissä tilanteissa todistuksia laaditaan usein varmuuden vuoksi ja ne toimitetaan kysely- ja välityspalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle, vaikka asiakas ei hakisi erityishoitorahaa. Todistus voidaan välittää suoraan kysely- ja välityspalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle ja mahdollisesti annetaan lisäksi huoltajalle mukaan tulosteena. Lisäksi huoltaja saattaa toimittaa lääkäriltä saamansa tulosteen Kansaneläkelaitokselle varmuuden vuoksi, vaikka todistus on jo toimitettu Kansaneläkelaitokselle sähköisesti.

---

⁷ Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta 1471/2025, [HE 150/2025 | Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi](#) | [Hallituksen esitykset](#) | [Fimlex](#)

Nykyinen menettely on ongelmallinen myös etuuskien toimeenpanon näkökulmasta. Paperisten todistusten käsittely Kansaneläkelaitoksen skannauskeskuksessa työllistää ja viivästyttää hakemusten käsittelyä.

Vuonna 2024 D-todistuksia lähetettiin Kansaneläkelaitokselle yhteensä 16 610 kpl, joista Kannan kysely- ja välityspalvelulla 4 633, OmaKelassa 9 584 ja suojatulla sähköpostilla tai paperipostilla 2 263. Kysely- ja välityspalvelun kautta toimitettujen todistusten osuus oli 27 prosenttia. Erityishoitorahapäätöksiä annettiin vuonna 2024 yhteensä 10 380 kappaletta. Erot todistusten ja päätösten määrissä selittyvät osittain sillä, että sama todistus toimitetaan Kansaneläkelaitokselle useaan kertaan. Lisäksi yhteen erityishoitoraharatkaisuun voi liittyä useita D-todistuksia.

2.7.5 Kysely- ja välityspalvelu

Kanta tehostaa tiedonvaihtoa terveydenhuollon ja viranomaisten välillä. Kantaan tallennettuja todistuksia ja lausuntoja voidaan välittää terveydenhuollon ulkopuolisille toimijoille Kysely- ja välityspalvelun avulla. Välitys edellyttää, että viranomaisella tai muulla toimijalla on lakiin perustuva oikeus saada tiedot käyttöönsä. Tietojen välittäminen Kannan avulla on tietoturvallista ja nopeaa. Se sujuvoittaa asiakkaan asiointia sekä helpottaa esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisen ja viranomaisen työtä. Kun todistuksia ei tarvitse enää tulostaa ja postittaa, hakemusten käsittelyajat lyhenevät.⁸

Kysely- ja välityspalvelusta säädetään asiakastietolain 76 §:ssä, jonka mukaan valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen avulla saadaan välittää todistuksia, lausuntoja ja muita asiakastietoja sisältäviä asiakirjoja sosiaali- ja terveydenhuollon ulkopuoliselle toimijalle. Asiakirjoja saadaan salassapitosäännösten estämättä välittää asiakkaan pyynnön tai vastaanottajan lakiin perustuvan pyynnön taikka tiedon luovuttajan lakiin perustuvan tiedonantovelvollisuuden perusteella. Asiakirjojen välittäminen toteutetaan valtakunnalliseen tietojärjestelmäpalveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Asiakastietolain mukaan asiakirjojen välityksen tulisi siis perustua asiakkaan tai tiedon vastaanottajan pyyntöön, tai laissa säädettyyn viranhaltijan oma-aloitteiseen tiedonanto- tai vireillepanovelvollisuuteen. Tiedon saajan oikeuden saada tietoa on perustuttava lakiin tai asiakkaan antamaan suostumukseen.⁹

Asiakastietolaki mahdollistaa tietojen luovuttamisen vastaanottajan lakisäätöisen tiedonsaantioikeuden perusteella, tiedon vastaanottajan pyynnöstä. Pyyntö on osoitettava tiedot laatineelle rekisterinpitäjälle. Kysely- ja välityspalvelu ei ole vastuussa rekisterinpitäjältä toiselle tapahtuvasta tiedonvaihdosta. Tämä tarkoittaa sitä, että tietoa luovuttava rekisterinpitäjä on vastuussa siitä, että tiedon saaja saa vain sen verran asiakas- tai potilastietoja kuin mitä tiedon saajalla olisi oikeus lain tai suostumuksen nojalla saada. Tiedon luovuttaminen edellyttää siten aina luovuttavan rekisterinpitäjän harkintaa ja vain välttämätön asiakastieto voidaan luovuttaa.¹⁰

2.8 Johtopäätökset nykytilasta

Pankki- ja maksutilejä koskeva tiedonsaantioikeus

---

⁸ [Kysely- ja välityspalvelu - Kanta.fi](https://www.kanta.fi)

⁹ HE 246/2022 vp, s.129.

¹⁰ HE 246/2022 vp, s.129.

Kansaneläkelaitoksen oikeudet käsitellä tietoja pankki- ja maksutileistä ja tilitapahtumista perustuvat Kansaneläkelaitosta koskeviin erityislakeihin. Kansaneläkelaitokselle on käytännössä nykyisten toimivaltasäännösten avulla mahdollistettu laaja oikeus saada tilin asiakkuutta koskevia tietoja sekä tilitapahtumatietoja tehtäviensä hoitamiseen. Tietojen käsittelyä koskevat säännökset eivät kuitenkaan ole täsmällisiä ja tarkkarajaisia eikä niissä ole huomioitu käsiteltävien tietojen luonnetta. Säännökset kaipaisivat tarkentamista ja tiedonsaantioikeuksien muotoilussa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miltä osin tiedoissa on kyse valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisista tiedoista.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisisi etuuksien väärinkäyttöihin liittyviä petos- ja väärennösrikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Tilien salaaminen ei olisi enää mahdollista, joten tilien salaamisesta johtuvat petosrikokset eivät olisi enää mahdollisia. Sähköisten tilitapahtumatietojen avulla Kansaneläkelaitos voisi varmistua tietojen muokkaamattomuudesta ja eheydestä. Kyselyjen käyttöönotto parantaisi myös tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalahitiedusteluissa. Kyselyjen käyttöönotto sujuvoittaisi merkittäväällä tavalla myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa. Lisäksi kyselyjen käyttöönotto tehostaisi Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa.

Tietojen luovuttaminen sairausvakuutuslain mukaisten matkakorvausten käsittelyssä

Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan taksimatkojen suorakorvausmahdollisuutta käytetään enenevässä määrin väärin. Väärinkäytöksissä on kyse siitä, että vakuutettu käyttää tilausvälityskeskukseen kautta tilaamaansa taksia muuhun kuin terveydenhuollon tai kuntoutuksen matkaan. Sairausvakuutuslain mukaiset korvattavuuden edellytykset eivät siten täyty, mutta vakuutettu on jo suorittanut matkan ja saanut korvauksen suorakorvausmenettelyllä. Kansaneläkelaitos käsittelee palveluntuottajan suorakorvausmenettelyn mukaisen tilityksen kustannuksista. Tässä yhteydessä selviää, että vakuutetun suorittama matka ei täytä sairausvakuutuslain mukaisia korvauksedellytyksiä, jolloin Kansaneläkelaitos hylkää suorakorvauksen, mutta väärin perustein maksettujen korvausten kustannuksia ei yleensä saada perittyä takaisin vakuutetulta yrityksistä huolimatta.

Kansaneläkelaitoksella on jo voimassa olevan sääntelyn perusteella oikeus päättää toimeenpanovaltansa perusteella vakuutetun matkakorvauksen suorittamistavasta. Oikeutta suorakorvausoikeuteen ei ole säädetty subjektiivisena oikeutena. Kansaneläkelaitoksella tulisi kuitenkin olla myös mahdollisuus luovuttaa tilausvälityskeskuselle sellaisen vakuutetun tiedot, jolle Kansaneläkelaitos ei suorita matkakorvausta suorakorvauksena, jotta Kansaneläkelaitos voisi tosiasiallisesti päättää korvauksen suorittamistavasta. Nykyinen tietojen luovuttamista koskeva sääntely ei mahdollista tätä, jolloin Kansaneläkelaitos ei voi käyttää asiassa toimivaltaansa kuuluvaa oikeutta päättää korvauksen suorittamistavasta ja siten myös estää toistuvien väärinkäytösten jatkumista ja huomattavien väärin perustein maksettujen matkakorvausten kustannusten syntymistä.

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Asianosaisen on myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen hallintolain 31 §:n 2 momentin perusteella. Hallintolain ohella tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta koskevat etuuslakien erityissäännökset ovat osoittautuneet tärkeäksi esimerkiksi väärinkäytösepäilyjä selvittäessä, sillä niissä on yksilöity ne tiedot ja olosuhteet, joita ilmoitusvelvollisuus koskee. Toimeentulotuen luonteesta viimesijaisena etuutena johtuu, että tuen myöntäjän on saatava kaikki toimeentulotuen käsittelyn kannalta merkittävät tiedot ja selvitykset tuen saajien

olosuhteista. Kun toimeentulotukea saatetaan maksaa suhteellisen pitkänkin aikaa ja kun hallinnollisesti saattaa olla tarkoituksenmukaista myöntää toimeentulotukea kuukautta pidemmällekin aikavälille, on myös tarpeellista, että toimeentulotuen saajalla on velvollisuus ilmoittaa olosuhteiden muutoksista, joilla on vaikutusta toimeentulotukeen. Tästä syystä tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuden sisältöä tulisi selkeyttää.

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaanti- ja luovutusoikeus toimeentulotukilaisissa

Kansaneläkelaitoksen nykyiset tiedonsaanti- ja luovutusoikeudet eivät mahdollista tietojen pyytämistä suoraan laskuttajalta tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitos olisi havainnut mahdollisen väärennöksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa. Tällä hetkellä menoja koskevia tietoja voidaan saada vain asiakastietolain 64 §:ssä mainituilta tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöltä. Esimerkiksi sähköyhtiöltä ei voida tarkistaa sähkölaskun aitoutta ilman asiakkaan suostumusta. Tiedonsaanti- ja luovutusoikeutta tulisi laajentaa.

Lääkärinlausunnot- ja todistukset Kansaneläkelaitoksen etuuksissa

Nykyiset lääkärintodistusten välittämiseen liittyvät menettelyt ovat haasteellisia

- etuuden hakijan;
- tietosuojaan;
- lääkärin;
- työnantajan ja
- Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon näkökulmasta.

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia tulisi täsmentää, jotta tulevaisuudessa lääkärintodistuksia- ja lausuntoja voitaisiin nykyistä sujuvammin pyytää Kansaneläkelaitokselle etuuskäsittelyä varten Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

3 Tavoitteet

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti esityksen tavoitteena on se, että asiakastieto liikkuisi sähköisesti ja turvallisesti. Tavoitteena on parantaa tiedonsaanti- ja luovutusäytäntyä siten, että Kansaneläkelaitos saisi tarpeellisen käsityksen henkilön tilanteesta. Tietojenvaihdon avulla tavoitellaan etuuksia koskevien väärinkäytösten sekä virheellisten maksujen estämistä ja paljastamista.

Esityksellä tavoitellaan hallinnollisen taakan vähentymistä ja Kansaneläkelaitoksen toiminnan tehostumista sekä etuudenhakijan asioinnin sujuvoittamista. Lisäksi esityksellä tavoitellaan julkisen talouden säästöjä.

Pankki- ja maksutilejä koskevien kyselyjen käyttöönotolla tavoitellaan etuuksiin kohdistuvien petosrikosten ennaltaehkäisyä sekä väärennösrikosten vähentymistä. Lisäksi kyselyjen käyttöönotolla tavoitellaan tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Kyselyiden käyttöönotolla tavoitellaan myös hakijoiden asioinnin helpottumista ja Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon tehostumista.

Esityksen tavoitteena on puuttua Kansaneläkelaitoksen maksamien matkakorvausten väärinkäytöksiin. Tavoitteena on myös parantaa Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuksia perustoimeentulotuen väärinkäytösepäilyä käsiteltäessä. Lisäksi tavoitteena on täsmentää toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuutta.

Tavoitteena on, että Kansaneläkelaitos saisi etuuskäsittelyssä hakemuksen liitteeksi tarvittavat lääkärintlausunnot- ja todistukset nykyistä sujuvammin kysely- ja välityspalvelun kautta. Kysely- ja välityspalvelun nykyistä sujuvampi käyttö nopeuttaisi tietojensaantia ja parantaisi tietoturvaa. Lisäksi se sujuvoittaisi henkilö- ja työnantaja-asiakkaiden asiointia.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta koskevia säännöksiä toimeentulotukilaissa, yleistä asumistukea koskevassa laissa ja eläkkeensaajan asumistukea koskevassa laissa ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten. Lisäksi ehdotetaan säännöksiä, joissa säädettäisiin oikeudesta tehdä näitä tietoja koskevia kyselyjä PMJ-järjestelmän avulla. Kansaneläkelaitoksen toimesta tapahtuva tilitietojen käsittely ei laajenisi esityksen myötä, sillä nämä tiedot on voimassa olevan sääntelyinkin perusteella toimitettava etuushakemusten liitteeksi. Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä asian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja varallisuustiedot rahalaitoksilta. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus pyytää rahalaitoksilta välttämättömiä tietoja tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltänyt tietojen pyytämistä. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin, joten niitä ei luovutettaisi Kansaneläkelaitoksen käyttöön ilman riittävää ennakollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakollisena kontrollina toimisivat välttämättömyysarviointi sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Mikäli hakija etuutta hakiessaan käyttäisi kielto-oikeuttaan, tulisi hänen itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Kansaneläkelaitoksella säilyisi voimassa olevaa lainsäädäntöä vastaava oikeus tehdä rahalaitoskyselyjä myös silloin, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.

Sairausvakuutuslain tietojen luovuttamista koskevaa 19 luvun 5 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säännös tietojen luovuttamisesta matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukseen niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoriteta suorakorvauksena. Ehdotettu tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos toimeenpanovaltansa perusteella päättää suorittaa vakuutetun matkakustannuksen korvauksen muulla tavalla kuin suorakorvauksena toistuvien väärinkäytösten vuoksi.

Toimeentulotukilain 17 §:n mukaista hakijan ilmoitusvelvollisuutta koskevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Lisäksi salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaa toimeentulotukilain 18 e §:ää muutettaisiin siten, että siinä säädettäisiin jatkossa myös tiedon luovuttamisesta Kansaneläkelaitoksen ja toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajien välillä. Tiedon luovuttaminen koskisi tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos epäilee laskua väärennetyksi.

Sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:n mukaista tiedonsaantioikeutta ehdotetaan täsmennettäväksi. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että tarvittavat tiedot olisivat saatavissa Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn nykyistä sujuvammin suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen

Esityksellä arvioidaan olevan julkiseen talouteen 11,6 miljoonaa euroa etuus- ja toimintakuluja pienentävä vaikutus vuoden 2028 tasolla. Vuonna 2027 säästön arvioidaan olevan pienempi, 5,8 miljoonaa euroa. Valtion osuus vuosittaisesta säästöstä olisi 9,5 miljoonaa euroa ja 4,7 miljoonaa euroa vuonna 2027. Lisäksi pankki- ja tilitietojen sähköinen vastaanotto ja automaattinen käsittely edellyttää kertaluonteista tietojärjestelmän kehittämiseen liittyvää toimintamenojen lisäystä arviolta 0,4 miljoonaa euroa ja lääkärinlausuntojen ja -todistusten osalta 0,3 miljoonaa euroa, joista valtion rahoitusosuus on yhteensä 0,5 miljoonaa euroa. Uudistukseen sisältyviä muutoksia arvioitaessa ei ole voitu täysin ennustaa muutosten vaikutuksia väärinkäytösten ja virheellisten maksujen vähenemiseen sekä henkilöiden tosiasialliseen toimintaan. Täten esitetyt arviot sisältävät epävarmuutta.

Tietojen luovuttamisen tilausvälityskeskuksille arvioidaan vähentävän matkakorvausmenoja vuosittain noin 0,5 miljoonaa euroa, josta valtion osuus on 0,3 miljoonaa euroa. Vuodelle 2027 kohdentuvan matkakorvausmenosäästön arvioidaan olevan 0,3 miljoonaa euroa, josta valtion osuus olisi 0,1 miljoonaa euroa. Väärinkäytösepäilyjen ja takaisinperintöjen perusteella arvioidaan, että väärinkäytöksiä olisi noin 600 henkilöllä kohdentuen 35 000 matkaan.

Toimeentulotuen etuusmenojen arvioidaan alenevan vuosittain 2,5 miljoonaa euroa ja kohdentuen noin 600 henkilöön. Vuoden 2027 etuusmenosäästön arvioidaan olevan 1,3 miljoonaa euroa. Yleisen asumistuen menojen arvioidaan alenevan vuosittain 1 miljoonalla eurolla ja kohdentuen noin 200 henkilöön. Vuoden 2027 etuusmenosäästön arvioidaan olevan 0,5 miljoonaa euroa. Eläkkeensaajan asumistukimenojen arvioidaan alenevan vuosittain noin 0,1 miljoonaa euroa kohdentuen noin 20 henkilöön. Pankki- ja tilitietojen valvontajärjestelmän käyttöönotolla voi olla vähäisiä vaikutuksia myös toimeentulotuen alikäyttöön. Arvioidaan, että alikäyttö kuitenkin kohdentuu alhaisiin etuusmääriin ja lyhytaikaiseen tukeen.

Etuusmenojen arvioidaan vähenevän yhteensä 4,1 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 3,9 miljoonaa euroa. Vuoden 2027 etuusmenosäästöjen arvioidaan olevan yhteensä 2,1 miljoonaa euroa, josta valtion osuus 1,9 miljoonaa euroa. Loppuosa säästöstä kohdistuu työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien rahoitusosuuksiin. Vaikutus vakuutusmaksuihin on kuitenkin vähäinen.

Kunnat rahoittavat puolet perustoimeentulotukimenoista. Näin ollen toimeentulotuen säästöistä puolet kohdistuisi kuntatalouteen perustoimeentulotukimenojen vähentyessä. Toimeentulotukilain 27 f §:ssä tarkoitettu kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuen menoista toteutetaan vähentämällä kunnan valtionosuutta määrällä, joka vastaa kunnan osuutta kuntaan kohdistuvasta vuositasolla maksetusta perustoimeentulotuesta. Kansaneläkelaitos toimittaa valtiovarainministeriölle vuosittain tiedon edellisen vuoden aikana kuhunkin kuntaan kohdistuneesta perustoimeentulotuesta ja tämän mukaisesti tehdään vähennys seuraavan vuoden valtionosuudesta. Näin ollen säästö perustoimeentulotuesta näkyisi kuntien taloudessa kahden vuoden viiveellä.

Pankki- ja tilitietoja koskevien ehdotusten arvioidaan alentavan Kansaneläkelaitoksen toimintamenoja yhteensä 5,5 miljoonalla eurolla vuosittain. Vuonna 2027 säästövaikutus olisi 2,7 miljoonaa euroa. Toisaalta tiliotteiden sähköinen vastaanotto ja automaattinen käsittely edellyttää kertaluonteista tietojärjestelmän kehittämiseen liittyvää toimintamenojen lisäystä, jonka suuruudeksi arvioidaan 0,4 miljoonaa euroa.

Toimintamenojen alennus johtuisi väärinkäytösten ja virheellisten maksujen vähenemisestä sekä henkilötöiden vähentymisestä Kansaneläkelaitoksen ratkaisutyössä ja asiakaspalvelutyössä. Väärinkäytösten ja virheellisten maksujen vähenemisestä aiheutuvan toimintamenojen säästön arvioidaan olevan 0,5 miljoonaa euroa. Henkilötöiden väheneminen johtuisi tiliotteiden käsittelyn vähenemisestä. Tiliotteita tarvitaan nykyisin perustoimeentulotuessa lähes jokaisen etuushakemuksen kohdalla. Noin kolmannes hakemuksista on sellaisia, joissa puuttuvia tiliotteita pitää pyytää asiakkaalta. Toimeentulotuen käsittelyyn tiliotteita pyydetään noin 1,7 miljoonaa vuodessa. Yleisen asumistuen käsittelyyn tiliotteita pyydetään noin 5000 vuodessa. Eläkkeensaajan asumistuessa tiliotteita pyydetään arviolta 20 000 kertaa vuodessa. Etuudensaajilta pyydettyjen tiliotteiden arvioidaan vähenevän vuosittain noin 530 000 kappaleella, jonka arvioidaan alentavan toimintamenoja noin 0,4 miljoonaa euroa. Lisäksi noin 1,5 miljoonan tiliotteen käsittelyn osittaisen automatisoinnin arvioidaan alentavan toimintamenoja noin 1 miljoonaa euroa, tiliotteisiin liittyvän asiakaspalvelutyön 3 miljoonaa euroa sekä tiliotteisiin liittyvän skannaus-, postinkäsittely ja muun asiakirjojen käsittelytyön noin 0,6 miljoonaa euroa.

Lääkärinlausuntojen- ja todistusten sähköistymisestä arvioidaan aiheutuvan noin 2 miljoonan euron vuosittainen säästö Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin. Vuoden 2027 säästön arvioidaan olevan 1 miljoonaa euroa. Toisaalta lääkärilausuntojen- ja todistusten sähköistymisen arvioidaan aiheuttavan noin 0,3 miljoonan kertaluonteisen kehittämiskustannuksen. Asiakirjojen sähköiset kyselyt suunnitellaan otettavaksi käyttöön Kansaneläkelaitoksessa vaiheittain. Ensivaiheessa, mikäli työnantajien ei enää tarvitsisi lähettää lääkärintodistuksia Kansaneläkelaitokselle ja raskaustodistukset saapuisivat kyselypalvelun kautta, mahdollistaisivat ehdotetut muutokset noin 0,8 miljoonan euron vuosittaiset säästöt Kansaneläkelaitoksen toimintamenoihin. Nämä säästöt syntyvät pääasiassa manuaalisen työn vähentymisestä; suojatun sähköpostin kautta toimitettujen liitteiden käsittely päättyisi työnantajien osalta, äitiysavustuksen käsittelyn automaatioastetta voitaisiin nostaa nykyisestä 30 prosentista 80 prosenttiin ja aiheettomasti Kansaneläkelaitokselle toimitettujen asiakirjojen selvittämiseen liittyvät työvaiheet sekä hakemuksen ja liitteiden epätahtisuudesta johtuvat työvaiheet poistuisivat. Lisäksi lääkärintodistusten- ja lausuntojen lajitteluun käytettävistä ohjelmistoroboteista voitaisiin luopua.

Edellä kuvatun ensivaiheen jälkeen lääkärintodistusten ja -lausuntojen sähköinen kysely tulisi laajenemaan myös henkilöasiakkaiden hakemusprosessiin. Tästä aiheutuisi Kansaneläkelaitokselle toimitettujen liitteiden käsittelytarpeen merkittävä väheneminen. Postin käsittelystä kertyisi säästöjä noin 0,7 miljoonaa euroa vuodessa. Lisäksi lisäselvityspyynnöistä, turhien lääkärilausuntojen käsittelystä sekä todistusten puuttumisesta tehdyistä hylky- ja oikaisuratkaisuista arvioidaan kertyvän säästöjä noin 0,5 miljoonaa euroa.

Edellä olevien ehdotusten arvioidaan vähentävän Kansaneläkelaitoksen toimintakuluja yhteensä 7,5 miljoonaa euroa, josta vuonna 2027 toteutuisi 3,7 miljoonaa euroa. Valtion osuus vuosittaisesta säästöstä olisi 5,6 miljoonaa euroa ja 2,8 miljoonaa euroa vuonna 2027. Loppuosa säästöstä kohdistuu työnantajien, työntekijöiden ja yrittäjien rahoitusosuuksiin. Vaikutus vakuutusmaksuihin on kuitenkin vähäinen. Lisäksi tiliotteiden sähköinen vastaanotto ja automaattinen käsittely edellyttää kertaluonteista tietojärjestelmän kehittämiseen liittyvää toimintamenojen lisäystä arviolta 0,4 miljoonaa euroa ja lääkärilausuntojen- ja todistusten osalta

0,3 miljoonan euroa, joista valtion rahoitusosuus on yhteensä 0,5 miljoonaa euroa ja loppuosa rahoitetaan vakuutusmaksuilla.

4.2.2 Muut ihmisvaikutukset ja yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.2.1 Perus- ja ihmisoikeudet

Yhdenvertaisuus

Mahdollisuus tiedonsaantiin rahalaitoksilta tukee kansalaisten yhdenvertaisuutta. Tarkoituksenmukaista ei ole se, että tiedot ilmoittamatta jättävä tai virheellisesti ilmoitettava olisi paremmassa asemassa kuin se, joka ne määräysten mukaisesti ilmoittaa.

Yksityiselämän suoja

Ehdotus sisältäisi henkilötietojen käsittelyä, mikä muodostaa aina riskin henkilötietojen suojalle. Erityisen korkeaksi riski muodostuu silloin, kun käsitellään arkaluonteisia tietoja.

Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi tietyin edellytyksin saada etuusratkaisun kannalta välttämättömät pankki- ja tilitiedot sähköisesti. Ehdotuksiin sisältyvät pankki- ja tilitietoja koskevat tiedonsaantioikeudet käsittävät ensinnäkin tilin asiakkuutta, saldoa ja varallisuutta koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät sisällä valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja.

Toiseksi tiedonsaantioikeus käsittäisi tietyin edellytyksin myös tilitapahtumatietoja, jotka voivat mahdollisesti sisältää arkaluonteista tietoa. Pankkitileillä tapahtuva maksuliikenne antaa hyvin yksityiskohtaisen kuvan henkilön yksityiselämästä. Tilitapahtumista voi ilmetä esimerkiksi tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Tilitapahtumatietoihin voi sisältyä myös ulkopuolisten henkilöiden tietoja. Henkilön siirtäessä tai vastaanottaessa rahaa toiselta henkilöltä tilitapahtumatiedoista väistämättä ilmenee myös näiden henkilötietoja, kuten henkilön tilinumero ja henkilön nimi. Kyse on yhtäältä perustuslain 10 §:n yksityiselämän suojaan kuuluvista henkilötiedoista. Siten ehdotetussa sääntelyssä on kyse myös tietopyynnön kohteen lisäksi ulkopuolisten henkilöiden perusoikeusrajoituksesta, koska ulkopuolisilla henkilöillä ei olisi tietoa siitä, että heidän tietojensa käsitellään. Tietopyyntöä koskevan henkilön tilitapahtumatietojen käsittely ei ole tällä hetkelläkään mahdollista ilman, että Kansaneläkelaitos joutuisi käsittelemään myös mahdollisten ulkopuolisten henkilöiden tietoja. Ihmisten maksuliikenne on yhä enemmän erilaisten mobiilisovellusten ja muiden nopeiden rahansiirtotapojen kautta yhteydessä muihin ihmisiin. Rahansiirtoja hoidetaan pääosin sähköisellä tavalla käteisen käytön vähennyttyä merkittävästi. Siten henkilön tilitapahtumista ilmenee hyvin todennäköisesti muille ihmisille tai muilta ihmisiltä saatuja suorituksia. Yksittäisiä ulkopuolisia henkilöitä koskevia tilitapahtumia ei olisi mahdollista rajata pois tietosisällöstä, koska ne olisivat osa tietopyynnön kohteen tilitapahtumia, ja on etukäteen mahdotonta arvioida, sisältyisikö noihin ulkopuolisia henkilöitä koskeviin tilitapahtumiin sellaisia tietoja, jotka olisivat merkityksellisiä Kansaneläkelaitoksen ratkaisutoiminnassa.

Ehdotetussa sääntelyssä arkaluonteisiin tietoihin pääsyyn sisältyisi ylimääräisenä ennakkollisena kontrollina etuuden hakijan kielto-oikeus. Kielto-oikeudella pyrittäisiin turvaamaan useisiin perustuslain säännöksiin kiinnittyvä yksilön itsemääräämisoikeus. Kielto-oikeus toimisi siten henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistavana ennakoedellytyksenä arkaluonteisiin tietoihin pääsulle. Kielto-oikeudella pyrittäisiin myös a) säilyttämään hakijan nykytilaa vastaava oikeus kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja, b) säilyttämään hakijan oikeus saada

kieltäytymisen seurauksena muutoksenhakuelin päätös, jolloin hän voisi nykyiseen tapaan saattaa tietojen välttämättömyyttä koskevan asian tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi ja c) säilyttämään hakijan oikeus toimittaa pyydetty tiedot itse, jolloin hän voisi esimerkiksi peittää tiliotteilta arkaluonteisia tietoja.

Tietosuojavaltuutettu on eräässä henkilötietolain soveltamista koskeneessa kannanotossaan (TSV 6.9.2012, dnro 982/45/2010) katsonut, että jos tiliote sisältää hyvin arkaluonteisia tietoja (esimerkiksi uskonnollisten yhdyskuntien ja poliittisten puolueiden jäsenmaksut), joilla ei ole merkitystä toimeentulotukea myönnettäessä, tulee tietosuojavaltuutetun kannanoton mukaan sellaiset tiedot voida peittää. Kansaneläkelaitoksen mukaan tällaiset tilanteet ovat käytännössä harvinaisia eikä tämän kaltaiseen tietojen peittämiseen yleensä liity väärinkäytösepäilyjä. Kielto-oikeuden ansiosta etuuden hakijalla olisi edelleen mahdollisuus toimittaa pyydetty tiliotteet itse ja halutessaan peittää tiliotteilta arkaluonteiset tiedot. Eduskunnan oikeusasiamies (EOA 7.11.2012, dnro 4181/4/11) on kuitenkin katsonut, että mikäli etuuskäsittelijä katsoo, että peitetyillä tiedoilla saattaa olla merkitystä päätöksenteossa, voi käsittelijä vaatia peitetyn tiedon ilmaisemista. Kansaneläkelaitos ei vaadi asiakasta esittämään esimerkiksi uskonnollisten yhdyskuntien ja poliittisten puolueiden jäsenmaksuja koskevia tietoja. Kansaneläkelaitos voi kuitenkin pyytää hakijaa esittämään tiedot terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Terveydenhuoltomenot ovat perustoimeentulotuessa huomioitavia menoja, joiden korvaaminen toimeentulotuesta edellyttää sitä, että hakija esittää niistä selvitystä.

Kansaneläkelaitoksella olisi nykyistä vastaava oikeus tehdä viimesijaisuus-perusteella tiedustelu rahalaitokseen, mikäli hakijan toimittamien selvitysten riittävyttä tai luotettavuutta epäiltäisiin. Viimesijaisuus-edellytystä tulkittaisiin nykyiseen tapaan hyvin suppeasti. Käytännössä näissä tilanteissa kyse on ollut väärennysepäilyistä. Kansaneläkelaitos ei siten voi tehdä rahalaitostiedustelua viimesijaisuus-edellytyksellä vain siksi, että hakija ei toimita pyydettyjä tietoja. Jos hakija ei toimittaisi häneltä pyydettyjä tietoja, toimeentulotukihakemus hylättäisiin nykyiseen tapaan eikä Kansaneläkelaitos tällöin saisi pyytää tietoja rahalaitokselta. Hakijan ensisijainen oikeusturvakeino näissä tilanteissa olisi joko hakea muutosta päätökseen ja saattaa asia tarvittaessa tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen arvioitavaksi. Näin ollen voimassa olevaa sääntelyä vastaava Kansaneläkelaitoksen oikeus viimesijaiseen rahalaitostiedusteluun ei heikentäisi edellä kerrottuja hakijan oikeuksia. Viimesijainen tiedusteluoikeus ei siten poistaisi a) hakijan oikeutta kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja, b) hakijan oikeutta saada kieltäytymisen seurauksena muutoksenhakuelin päätös, jolloin hän voisi saattaa tietojen välttämättömyyttä koskevan asian tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi tai c) hakijan oikeutta toimittaa pyydetty tiedot itse, jolloin hän voisi esimerkiksi peittää tiliotteilta arkaluonteisia tietoja.

Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi itse tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Hakija voisi niin halutessaan edelleen toimittaa hakemuksen liitteeksi tarvittavat tiliotteet itse. Mahdollisuus rajata Kansaneläkelaitoksen pääsyä arkaluonteisiin tietoihin toteutettaisiin hakemuskohtaisesti. Hakemuskohtaista kielto-oikeutta voidaan pitää vahvempana kuin yleistä kielto-oikeutta. Hakijalla olisi mahdollisuus valita tietojen toimittamisen tapa jokaisen hakemuksen kohdalla ja hän voisi tällöin harkita asiaa uudelleen jokaisen hakemuksen kohdalla.

Ehdotetun sääntelyn mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi velvollisuus tiedottaa hakijaa tietojen toimittamisen eri vaihtoehdoista ja niiden seurauksista. Mikäli hakija toimittaisi tiedot itse, riippuisi etuuden käsittelyaika nykyiseen tapaan esimerkiksi siitä, miten nopeasti asiakas pystyy toimittamaan kyseiset tiedot ja siitä, ovatko tiedot saapuessaan riittäviä. Hakijaan kohdistuvien vaikutusten yhteydessä on syytä huomioida se, että tällä hetkelläkin hakija itse valitsee

hakemisen ja liitteiden toimittamisen tavat. Hakijan tekemät valinnat vaikuttavat tällöin etuuden käsittelyn sujuvuuteen ja nopeuteen. Etuutta voi esimerkiksi hakea sähköisesti tai paperilomakkeella. Toisaalta mitään määrämuotoa hakemukselle ei ole, joten asiakas itse valitsee hakemisen muodot ja tavat sekä myös sen, miten ja milloin hän erilaiset hakemusten liitteet Kansaneläkelaitokselle toimittaa. Liitteiden toimittamiseen on useita erilaisia toimitustapoja. Hakijoita on myös ohjeistettu siitä, että hakemuksen käsittely nopeutuu, jos liitteet toimitetaan samaan aikaan hakemuksen kanssa.

Kansaneläkelaitoksella on ollut kokeilu, jossa tilitietoja pyydettiin asiakkaan suostumuksella suoraan pankista rahalaitostiedustelulla. Kokeilussa merkittävä osa asiakkaista valitsisi tietojen toimitustavaksi Kansaneläkelaitoksen tekemän rahalaitostiedustelun. Vain hyvin pieni osa hakijoista halusi toimittaa tiedot itse.

Ehdotus ei merkitsisi pankki- ja tilitietojen käsittelyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Tietoja käsiteltäisiin edelleen vain jaksoissa 2.3.2–2.3.4 kuvatuissa, etuuslain edellyttämässä tilanteissa.

Henkilötietojen suojan näkökulmasta ja rekisteröidyn oikeuksien kannalta PMJ-järjestelmä merkitsee huomattavasti valvotumpaa ja tietoturvallisempaa järjestelmää nykytilaan verrattuna. Tietoturvallinen rajapinta vahvistaa henkilötietojen suojaa verrattuna nykyiseen tiedonluovutustapaan. Tietosuoja ja -turva paranisi, kun lokitietojen automatisointi tehostaisi kyselyihin kohdistuvan laillisuusvalvonnan tekemistä ja suurin osa kyselyistä tehtäisiin samaa sähköistä tietoturvallista kanavaa pitkin, jossa viestinnän molemmat päät on aukottomasti tunnistettu ja tiedonkäsittelyä koskevat periaatteet on säädetty laintasolla PMJ-laissa.

Henkilötietojen suojalle aiheutuvia riskejä vähennettäisiin säätämällä täsmällisesti ja tarkkarajaisesti tiedon käsittelyn edellytyksistä ja tiedoista, joita järjestelmän kautta luovutettaisiin. Tietojen luovuttamiseen sovellettaisiin PMJ-laissa säädettyjä merkittäviä suojatoimia, kuten rajoitettua henkilöstön käyttöoikeutta ja lokitusta. Kansalaisten henkilötietojen suojan voidaan katsoa vahvistuvan nykytilanteeseen verrattuna, kun Kansaneläkelaitoksen rahalaitoskyselyt tuotaisiin keskitetyn järjestelmän piiriin, jossa tiedon käsittelysäännökset vastaavat luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (jäljempänä tietosuoja-asetus) mukaista käsittelyä.

Ehdotettu säännös tarkoittaisi sitä, että Kansaneläkelaitos luovuttaisi rahalaitokselle nykyistä useammin salassa pidettävän tiedon etuusasiakkuudesta. Salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (1999/621, julkisuuslaki) 24 §:ssä. Kansaneläkelaitoksen myöntämän etuuden hakemista tai saamista koskeva tieto on yleensä pidettävä salassa. Tieto etuuden hakemisesta tai saamisesta sisältää hakijan tai saajan henkilökohtaisia oloja ja perhe-elämää koskevaa tietoa, joka on pidettävä salassa julkisuuslain 24 §:n 32 kohdan nojalla. Tällainen tieto kuvaa myös henkilön taloudellista asemaa ja maksukykyä, joita koskevien tietojen salassapito perustuu julkisuuslain 24 §:n 23 ja 25 kohtaan.

Ottaen huomioon käsittelyn tarkoituksen, sille asetetut tarkkarajaiset edellytykset, kuten tietopyynnön välttämättömyyedellytys ja hakijan kiello-oikeus ja sen kytkeytyminen yksittäiseen käsittelyssä olevaan viranomaistehtävään ja erilaiset rekisteröidylle korkeaa riskiä vähentävät toimet kuten lokitietojen tallentaminen ja vaatimus toimivaltaisten viranomaisten järjestelmää käyttävän henkilöstön nimeämisestä ja valtuuttamisesta, jäljelle jäävän riskin voidaan katsoa olevan hyväksyttävissä.

Esityksen 1. lakiehdotuksessa toimeentulotukilain 18 e §:ään ehdotetaan lisättäväksi Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajilta. Tiedonsaantioikeus koskisi tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos selvittäisi väärinkäytösepäilyä ja olisi havainnut mahdollisen väärennyksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa.

Ehdotettu säännös tarkoittaisi sitä, että Kansaneläkelaitos luovuttaisi laskuttajalle salassa pidettävän tiedon toimeentulotukiasiakkuudesta. Salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista säädetään julkisuuslain 24 §:ssä. Kansaneläkelaitoksen myöntämän etuuden hakemista tai saamista koskeva tieto on yleensä pidettävä salassa. Tieto toimeentulotuen hakemisesta tai saamisesta sisältää hakijan tai saajan henkilökohtaisia oloja ja perhe-elämää koskevaa tietoa, joka on pidettävä salassa julkisuuslain 24 §:n 32 kohdan nojalla. Tällainen tieto kuvaa myös henkilön taloudellista asemaa ja maksukykyä, joita koskevien tietojen salassapito perustuu julkisuuslain 24 §:n 23 ja 25 kohtaan.

Toimeentulotuessa huomioitavista perusmenoista säädetään toimeentulotukilain 7 a ja b §:ssä. Perusmenoja koskevista laskuista voi ilmetä arkaluonteisia tietoja. Kansaneläkelaitoksen on lakisääteisten tehtäviensä saatava laskun tiedot, sillä perusmenoina huomioitavat maksut osoitetaan etuutta haattaessa Kansaneläkelaitokselle joko laskulla tai vuokrasopimuksella. Voimassa olevan lain mukaan menoja koskevia tietoja voidaan saada asiakastietolain 64 §:ssä mainituilta tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä.

Esityksen 5. lakiehdotuksessa sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada lääkäreiltä, terveydenhuollon ammattihenkilöiltä sekä terveydenhuollon toimintayksiköltä etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät lausunnot tai todistukset. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että tarvittavat tiedot olisivat saatavissa Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn nykyistä sujuvammin suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

Terveydentilaa, sairautta ja terveydenhuoltopalvelujen käyttöä koskevat tiedot ovat valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja, jotka koskevat yksityiselämään kuuluvien henkilötietojen suojan ydintä. Ehdotetun säännöksen osalta on kuitenkin huomioitava se, että säännöksessä yksilöidyissä todistuksissa ja lausunnoissa on lähtökohtaisesti kyse tiedoista, jotka on kirjattu nimenomaisesti etuuskäsittelyä varten Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyä varten luoduille lomakepohjille.

Nykyinen lausuntojen ja todistusten toimittamiseen liittyvä menettely on haasteellinen etuuden hakijan näkökulmasta. Kaikki etuuden hakijat eivät osaa lääkärin vastaanotolla pyytää lääkärintodistuksen välittämistä Kansaneläkelaitokselle. Toisaalta osa potilaista saattaa pyytää välittämään todistuksen Kansaneläkelaitokselle, vaikka todistusta ei Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyssä tarvittaisi. Todistuksia välitetään Kansaneläkelaitokselle potilaan pyynnöstä varmuuden vuoksi, vaikka etuutta ei olisi tarkoitus hakea. Kansaneläkelaitokselle saapuu usein turhia lääkärintodistuksia tai sama todistus useaan kertaan eri toimituskanavia pitkin. Ehdotetulla säännöksellä pyritään vähentämään näitä hakijan asiointiin liittyviä haasteita.

Kysely- ja välityspalvelun käytön laajentaminen parantaisi tietojen luovutuksen tietosuojaa. Tietojen luovuttaminen Kannan avulla on tietoturvallista ja nopeaa. Kyselypalvelun käyttö sujuvoittaa asiakkaan asiointia. Kysely- ja välityspalvelu on jo Kansaneläkelaitoksen käytössä. Kyselypalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle luovutettaisiin rajatusti vain etuuskäsittelyssä välttämättömät lääkärinlausunnot ja todistukset. Tällä pyritään siihen, ettei

Kansaneläkelaitokselle enää nykyisessä määrin ohjautuisi eri kanavia pitkin tarpeettomia todistuksia tai samaa todistusta useaan kertaan.

Oikeus sosiaaliturvaan

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Saman pykälän 2 momentissa puolestaan säädetään, että lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Ehdotuksilla ei puututa perustoimeentulon turvaan, vaan vahvistetaan sitä.

Ehdotuksen mukaan Kansaneläkelaitos voisi tietyin edellytyksin saada etuusratkaisun kannalta välttämättömät pankki- ja tilitiedot sähköisesti. Tietojen sähköinen välitys helpottaisi merkittävästi hakijoiden asiointia, sillä tiliotteiden toimittamiseen liittyvät työvaiheet jäisivät tällöin hakijalta pois. Tietojen sähköinen välitys lyhentäisi myös etuushakemuksen käsittelyaikaa, kun tiedot olisivat käytettävissä heti eikä lisäselvityspyyntöä tarvitsisi tehdä. Alustavan arvion mukaan perustoimeentulotuen käsittelyaika voisi ehdotusten vaikutuksena keskimäärin lyhentyä noin 1–2 päivällä. Tietojen sähköisen välityksen arvioidaan myös vähentävän toimeentulotuen alikäyttöä. Yksi toimeentulotuen alikäytön syy voi olla se, että toimeentulotuen hakeminen koetaan liian vaikeaksi ja vaivalloiseksi. Hakemusmenettelyn yksinkertaistaminen voisi siten lisätä toimeentulotuen hakemista erityisesti niissä tilanteissa, joissa myönnettävän toimeentulotuen määrä olisi pieni.¹¹

Esityksen 5. lakiehdotuksen 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta suorakorvauksena. Tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa korvausta ei makseta suoraan palveluntuottajalle toistuvien väärinkäytösten vuoksi. Ehdotus mahdollistaisi sairausvakuutuksesta maksettavien matkakorvausten väärinkäyttöihin puuttumisen tapauskohtaisesti tilanteissa, joissa Kela-taksin väärinkäytökset jatkuvat Kansaneläkelaitoksen ohjeistuksesta huolimatta. Vakuutettu ei saisi matkaa suorakorvattuna, vaan hakisi korvausta jälkikäteen Kansaneläkelaitoksesta. Ehdotus ei kuitenkaan rajoittaisi vakuutetun oikeutta matkakorvaukseen, sillä vakuutettu voisi hakea korvauksen Kansaneläkelaitokselta. Ehdotuksessa olisi kyse vain siitä, ettei vakuutettu olisi oikeutettu korvaukseen sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä tarkoitetulla suorakorvausmenettelyllä. Kyse on siten korvauksen maksutavasta, ei oikeudesta korvaukseen. Sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan korvauksen maksamisesta ei anneta vakuutetulle kirjallista päätöstä. Päätös on kuitenkin annettava, jos vakuutettu sitä vaatii. Vaatimus on esitettävä kuuden kuukauden kuluessa kuljetuspalvelun saamisesta.

Ehdotus ei siten vaarantaisi tai heikentäisi vakuutettujen oikeusturvaa, koska ehdotus ei toisi muutoksia itse matkakorvausoikeuteen, ainoastaan korvauksen maksamistapaan. Matkakorvausten väärinkäyttö koskee erityisesti noin 600 henkilön ryhmää, joiden osalta väärinkäytökset ovat jatkuvia ja toistuvia. Siten valtaosa matkakorvausten saajista saisi korvaukset jatkossakin suoraan suorakorvauksena jo taksimatkan yhteydessä. Tälle pienilukuiselle väärinkäyttäjien joukolle ehdotettu muutos olisi heikennys sikäli, että korvauksen saanti olisi nykytilanteeseen nähden hiukan hitaampaa niissä tapauksissa, joissa

---

¹¹ Työpaperi. Kansainvälinen vertailu perus- ja vähimmäisturvaetuuksista: Suomi, Alankomaat, Iso-Britannia, Ruotsi, Tanska ja Viro. Saatavilla osoitteessa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-943-6>

vakuutetulla on ollut tosiasiallinen oikeus käyttää Kela-taksia eli matkan korvaamisen edellytykset täyttyvät. Kansaneläkelaitos voisi myös toimeenpanovaltansa nojalla antaa tarkempia ohjeita niistä tilanteista, joissa vakuutetulla olisi tosiasiallinen tarve päästä terveydenhuoltoon tai kuntoutukseen.

Julkisesti tuetut kyydit muodostavat kokonaisuuden. Asiakkaiden oikea-aikaista hoitoon ja palveluiden pääsyä tuetaan sairausvakuutusten matkakorvausten lisäksi vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisilla kuljetuksilla.

Esityksen 1. lakiehdotuksessa toimeentulotukilain 17 §:n 3 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin veloitettaisiin tuen hakijat ja muut asianosaiset toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Kyseisessä momentissa säädetään tuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä myös huoltajansa ja edunvalvojansa tietojenantovelvollisuudesta. Ehdotuksen ei arvioida merkittävässä määrin lisäävän hakijan selvitystaakkaa, sillä kyseisiä selvityksiä vaaditaan asiakkailta myös voimassa olevan sääntelyn perusteella. Ehdotettu muutos kuitenkin selkeyttäisi asianosaisten velvollisuuksia ja asemaa näissä tilanteissa.

Esityksen 5. lakiehdotuksessa sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada lääkäreiltä, terveydenhuollon ammattihenkilöiltä sekä terveydenhuollon toimintayksiköltä etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät lausunnot tai todistukset. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että tarvittavat tiedot olisivat saatavissa Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn nykyistä sujuvammin suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Kyselypalvelun käyttö sujuvoittaa asiakkaan asiointia. Kun todistuksia ei tarvitse enää tulostaa ja postittaa, hakemusten käsittelyajat lyhenevät.

Kokonaisuutena arvioiden esitetyt lakiehdotukset eivät lisää etuuksia koskevia takaisinperintöjä tai väärinkäytösepäilyjä, sillä ehdotettavien toimenpiteiden on arvioitu ehkäisevän ja vähentävän väärinkäytösten ja virheellisten maksujen syntymistä. Ehdotuksilla ei myöskään ole vaikutuksia lainmukaisesti maksettavien etuuksien tasoon.

Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 2 momentti sisältää lainsäätäjään kohdistuvan toimeksiannon hyvän hallinnon takeiden turvaamisesta lailla. Hyvän hallinnon takeilla tarkoitetaan paitsi vaatimuksia asianmukaisesta ja viivytyksettömästä viranomaistoiminnasta myös yksilön ennakkollista oikeusturvaa ilmentäviä menettelyllisiä vaatimuksia. Asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen on liitetty hallintomenettelylain mukainen palveluperiaate. Asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Hallintolakia koskevan hallituksen esityksen mukaan¹² asiakasnäkökulman korostaminen ja viranomaistoiminnan tuloksellisuuden parantaminen ovat olleet hallinnon kehittämisen keskeisiä painopistealueita. Palveluperiaate ja viranomaisen tehtävien tuloksellinen hoitaminen merkitsevät sitä, että asioinnin tulisi voida tapahtua sekä hallinnossa asioivan että viranomaisen kannalta mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja yksinkertaisesti sekä kustannuksia säästäen.

Ehdotusten mukaan Kansaneläkelaitos voisi saada pankki- tilitietoja sekä lääkärinlausuntoja- ja todistuksia nykyistä sujuvammin sähköisesti. Näiden ehdotusten myötä Kansaneläkelaitoksen

---

¹² HE 72/2002 vp, s. 61.

palvelun laatu ja tehokkuus paranisivat merkittävästi. Ehdotukset edistävät siten hallintolain 7 §:n mukaista palveluperiaatetta ja palvelun asianmukaisuutta.

Yhteisvaikutukset muiden esitysten kanssa

Hallituksen on tarkoitus antaa eduskunnalle kevädistuntokaudella sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleva hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain, sairausvakuutuslain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta. Mainitussa hallituksen esityksessä ehdotettaisiin muutettavaksi asiavirheen korjaamista koskevaa sääntelyä Kansaneläkelaitoksen soveltamisessa etuuslaeissa siten, että Kansaneläkelaitos soveltaisi asiavirheen korjaamiseen hallintolain 50 §:ää. Muutoksen johdosta Kansaneläkelaitos voisi korjata asiavirheen asianosaisen vahingoksi ilman asianosaisen suostumusta, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Muutos koskisi lakia yleisestä asumistuesta, jossa asiasta säädetään samansisältöisesti jo nykyisin, ja lakia eläkkeensaajan asumistuesta, joita ehdotetaan muutettavaksi myös tässä hallituksen esityksessä. Muutosta ei ehdotettaisi lakiin toimentulotuesta. Tässä hallituksen esityksessä esitetyn tietojenvaihdon tavoitteena on väärinkäytösten ja virheellisten maksujen estäminen ja paljastaminen sekä hallinnollisen taakan vähentyminen, Kansaneläkelaitoksen toiminnan tehostuminen ja etuudenhakijan asioinnin sujuvoittaminen. Kokonaisuutena tämä esitys ja mainittu esitys yhdessä edistävät asianmukaista ja viivytyksetöntä viranomaistoimintaa, kun Kansaneläkelaitoksen asiakkailta pyydettyvät lisäselvitykset vähenisivät, asiavirheet etuuspäätöksissä vähenisivät ja etuuksien liikamaksuista johtuvat takaisinperinnät vähenisivät. Myös virheellisten päätösten poistamiseen liittyvä hallinnollinen työ vähensivät asiakkaiden osalta, Kansaneläkelaitoksessa ja muutoksenhakuasteissa.

4.2.2.2 Laillisuusvalvonta

Keskitetyn pankki- ja maksutilien tiedonvälitysjärjestelmän henkilötietojen käsittelyssä on pyritty minimoimaan toimivaltaisten viranomaisten tietopyyntöjen muodostamaa riskiä. Toimivaltaisten viranomaisten tulee toteuttaa laissa säädetty lokijärjestelmä, joka seuraa rajapintojen kyselyitä. Saldo- ja tilitapahtumatietojen kohdalla tiedonluovuttajat saavat myös tiedon siitä, mikä viranomaisen tietoja kysyy ja millä toimivaltuudella kysely on tehty.

PMJ-lain 17 e §:n 2 momentin mukaisesti Kansaneläkelaitoksen olisi annettava saldo- ja tilitapahtumajärjestelmään tietopyyntöä tehdessään tiedot kyselyn oikeusperustasta, käyttötarkoituksesta sekä tarvittavat tiedot tietopyyntöön liittyvän tapauksen yksilöimiseksi. Kansaneläkelaitoksen pyyntö ei välittyisi Kansaneläkelaitoksen järjestelmästä Tullin koostavaan sovellukseen, mikäli Kansaneläkelaitos ei olisi täyttänyt kaikkia pyynnön tekemiseksi välttämättömiä kohtia. Saldo- ja tilitapahtumakyselyn tekeminen olisi mahdollista vasta kun Kansaneläkelaitos olisi yksilöinyt sen yksittäisen tietotarpeen, minkä takia kysely tehdään.

Toimivaltaiset viranomaiset tekevät itse laillisuusvalvontaa tekemistään kyselyistä, ja Tulli välittää tarvittaessa lokitietoja toimivaltaisille viranomaisille tätä tarkoitusta varten. Tehdyistä tiedusteluista jää siten tieto myös toimivaltaisten viranomaisten omiin järjestelmiin mahdollistaen jälkikäteisen valvonnan. PMJ-järjestelmää koskevaa laillisuusvalvontaa on koordinoitunut Tulli, joka on laatinut ohjeen järjestelmää koskevasta laillisuusvalvonnasta, joka koskee myös laissa säädettyjä toimivaltaisia viranomaisia.

Kansaneläkelaitoksessa laillisuusvalvontaa toteutetaan käyttöoikeushallinnalla sekä jälkikäteisellä tiedonhakujen valvonnalla. Jälkikäteisellä valvonnalla voidaan varmistua myös

jälkikäteen siitä, kuka tietoa on kysynyt, millä toimivaltuudella ja mihin tarkoitukseen. Tiedonhakujärjestelmien käyttöä valvotaan osana Kansaneläkelaitoksen laillisuusvalvontaa laillisuusvalvontasuunnitelman mukaisesti. Laillisuusvalvontaa varten Kansaneläkelaitos voi pyytää Tullilta PMJ-lain 7 §:n mukaisesti lokitietoja, jotka liittyvät sen oman toiminnan seurantaan ja valvontaan. PMJ-järjestelmän käytön laillisuusvalvonta tullaan toteuttamaan muun muassa käyttöoikeushallinnalla, jolloin jokaisella käyttöoikeutetulla on oma käyttäjätunnus, jolla kyselijä voidaan yksilöidä. PMJ-järjestelmän käyttöoikeus tulee rajata ainoastaan tietyille henkilöstöjoukkoille. Lisäksi kyselyn tarkastaminen olisi varmistettu Kansaneläkelaitoksen sisäisten hyväksyntämenettelyjen mukaisesti.

Nykytilanteeseen verrattuna tietopyyntöjen laillisuusvalvonta paranisi merkittävästi. Kun nykytilanteessa tiedot toimitetaan verkkoasioinnissa, postitse tai sähköpostilla, PMJ-järjestelmää hyödynnettäessä lokitiedot jäisivät järjestelmään useammassa rekisterissä. Tilitapahtumatietojen ja saldotiedon luovuttamisesta jäisi lokitieto tietoja välittävään koostavaan sovellukseen, tietoja pyytävän Kansaneläkelaitoksen järjestelmään sekä tiedonluovuttajan järjestelmään. Moninkertainen lokirekisteri parantaisi oleellisesti laillisuusvalvontaa.

4.2.3 Vaikutukset Kansaneläkelaitokselle

Tietojen sähköinen välitys mahdollistaa Kansaneläkelaitoksen käsittelyprosessien sujuvoittamisen ja viranomaistyön tehokkuuden parantamisen. Muutosten arvioidaan vähentävän etuuden käsittelyyn liittyviä työvaiheita ja neuvontatilanteita Kansaneläkelaitoksessa. Muutokset edellyttäisivät tietojärjestelmiä ja hakemuksia koskevaa muutostyötä.

Tietojen välitys PMJ-järjestelmästä sähköisesti Kansaneläkelaitokselle sujuvoitaisi asiakkaiden etuasoiden hoitamista, kun asiakkaille lähetettävät lisäselvityspyynnöt vähenisivät. Samalla asiakkaiden yhteydenottotarve Kansaneläkelaitoksen asiakaspalveluun vähentyisi. Etuuskäsittelyssä tarvittavien tietojen saaminen sähköisesti tukisi myös osaltaan hallintolain mukaista Kansaneläkelaitoksen selvittämisvelvollisuutta ja lyhentäisi etuuksien käsittelyaikoja.

Pankki- ja tilitietojen sähköinen saaminen ennaltaehkäisisi etuuksien väärinkäytöksiä, kun Kansaneläkelaitoksella olisi mahdollisuus saada suoraan järjestelmästä tieto asiakkaan kaikista tileistä, tilien saldoista ja varallisuudesta. Tiedonsaanti tilitapahtumista vähentäisi tilitapahtumiin liittyviä väärennyksiä ja siten myös takaisinperittävien etuuksien ja väärinkäyttöihin liittyvien rikos- ja muutoksenhakuasioiden määrää. Tietosuojariskit vähenisivät, koska tiedonsiirto tapahtuisi turvallisen rajapinnan kautta. Samalla ratkaisu edistäisi Kansaneläkelaitoksen kokonaisdigitalisaatiota.

Tietojen saaminen perustoimeentulotuen käsittelyyn perusmenojen laskuttajilta edistäisi väärinkäytösepäilyjen tehokasta selvittämistä, kun esimerkiksi sähköyhtiöltä voitaisiin tarkistaa laskun aitous ilman asiakkaan suostumusta. Tietojen tarkistamiseen liittyvä oikeus voisi myös ehkäistä laskujen väärentämiseen liittyviä väärinkäytöksiä.

Toimeentulotuen etuuskäsittely nopeutuisi, kun useimmissa tapauksissa Kansaneläkelaitoksella olisi käytettävissään riittävät ja oikeelliset tiedot etuasian ratkaisemiseksi.

Toimeentulotuen hakijan asumista koskevan ilmoitusvelvollisuuden tiukentamisella ehkäistäisiin Kansaneläkelaitoksen näkemyksen mukaan tehokkaasti perusteettoman toimeentulotuen myöntämistä ja mahdollisia väärinkäytöksiä.

Lääkärintodistusten ja -lausuntojen saaminen Kansaneläkelaitokselle suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta sähköisesti vähentäisi merkittävästi päällekkäisten asiakirjojen saapumista eri kanavista ja sujuvoittaisi asiakkaiden asiointia ja etuushakemusten käsittelyä. Kansaneläkelaitokselle etuuskäsittelystä aiheutuvat hallinnolliset kulut pienenisivät, kun prosessit tehostuisivat ja manuaalisen työn määrä vähenisi merkittävästi. Tietojen siirtäminen sähköisen välityspalvelun kautta tehostaisi Kansaneläkelaitoksen selvitysvelvollisuutta etuuksien toimeenpanossa ja samalla etuuksien hakeminen olisi jatkossa etuudensaajalle helpompaa, kun hakemuksen yhteydessä toimitettavien liitteiden määrä vähenisi. Tietosuojariskit vähenisivät, koska tiedonsiirto tapahtuisi rajapinnan välityksellä. Samalla ratkaisu edistäisi Kansaneläkelaitoksen kokonaisdigitalisaatiota.

Suorakorvattavien taksimatkojen väärinkäytökset työllistävät Kansaneläkelaitosta merkittävästi. Taksimatkojen jälkikäteiset tarkistamiset sekä korvausten takaisinperinnät ja rikosprosessit aiheuttavat monia työvaiheita. Ehdotettu sääntely vähentäisi mahdollisia väärinkäytöksiä, ja tämän myötä vähenisivät myös niihin liittyvät tehtävät, kuten korvauspäästösten tarkistaminen jälkikäteen, takaisinperintä ja rikosprosessiin liittyvät työt.

4.2.4 Vaikutukset Tullille

Esityksessä ehdotetaan säännöksiä, joissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta tehdä kyselyjä PMJ-järjestelmän avulla. Lisäksi PMJ-lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitos lisittäisiin sen toimivaltaisia viranomaisia koskeviin säännöksiin.

Tulli vastaa valtiovarainministeriön ohjauksessa PMJ-järjestelmän toteuttamisesta ja järjestelmän teknisestä kehittämisestä. Tulli koordinoi tilirekisterihanketta, jolla on rakennettu ja jolla kehitetään PMJ-järjestelmää.

Tullin tilirekisterihankkeen mukaan uuden viranomaiskäyttäjän lisääminen PMJ-järjestelmään ja koostavan sovelluksen käyttäjäksi edellyttää Tullilta yleisesti tiettyjä teknisiä toimenpiteitä. Tämän lisäksi Tullille voi aiheutua vaikutuksia uuden viranomaiskäyttäjän avustamisesta, opastamisesta ja tukemisesta esimerkiksi käyttöönottoon liittyviin teknisyyksiin kuten testaukseen ja virheselvityksiin liittyen. Edellä mainittujen toimenpiteiden edellyttämä työmäärä on tämänhetkisen tiedon perusteella arvioitavissa 5–15 henkilötyöpäiväksi. Uuden viranomaiskäyttäjän avustamiseen ja tukemiseen liittyvä työmäärä on Tullin tilirekisterihankkeen mukaan arvioitavissa suuremmaksi kuin uuden viranomaiskäyttäjän tekninen lisääminen järjestelmään.

4.2.5 Vaikutukset luotto- ja maksulaitoksille

Esityksessä ehdotetaan säännöksiä, joissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta tehdä kyselyjä PMJ-järjestelmän avulla. Luotto- ja maksulaitoksille aiheutuu kustannuksia pankki- ja maksutilien valvontaa koskevan viranomaissääntelyn noudattamisesta, johon tämän esityksen mukaiset tietopyynnöt ehdotettaisiin sisältyväksi. PMJ-järjestelmään liittyminen on ollut luotto- ja maksulaitoksille pakollista. Tiedon luovutuksessa hyödynnettäisiin olemassa olevaa rajapintaa ja olemassa olevia sanomatyyppejä. Olemassa olevan järjestelmän hyödyntämisen myötä tiedonluovuttajien ei enää tarvitsisi luovuttaa tietoja Kansaneläkelaitokselle sähköpostin välityksellä. Ehdotus vähentäisi myös tarvetta kahdenvälisille ratkaisuille tulevaisuudessa.

PMJ-järjestelmän hyödyntämisen on arvioitu¹³ aiheuttavan kustannussäästöjä tiedonluovuttajille, jotka syntyvät kyselyiden keskitetystä sähköistämisestä ja erityisesti manuaalisen työn vähenemisestä. Sujuvamman ja sähköisessä muodossa tapahtuvan tiedonvaihdon lisääntymisen arvioidaan pidemmällä aikavälillä tuovan kustannussäästöjä, koska tiedonvaihtoon kuluisi vähemmän työaikaa. Tiedonvaihdon sujuvuus edellyttäisi kuitenkin sitä, ettei pyyntöjen asianmukaisuuden varmistaminen edellyttäisi tapauskohtaista lisäselvitystyötä tiedon luovuttajilta. Arvioiden mukaan tällaista lisäselvityspyyntöjen tarvetta vähentäisivät Kansaneläkelaitoksen velvollisuus perustella jokainen pyyntö erikseen sekä se, että tietojen pyytämisen tilanteet ja näihin tilanteisiin liittyvät tarkastelujaksot ovat jo hyvin pitkälle vakiintuneita Kansaneläkelaitoksen toiminnassa.

4.2.6 Vaikutukset hyvinvointialueille

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi välittömiä vaikutuksia hyvinvointialueiden ja Helsingin sosiaali- ja terveystoimen toimintaan. Välillisiä vaikutuksia voisi aiheutua kuitenkin vähäisessä määrin.

Kansaneläkelaitokselle säädettävä oikeus tehdä kyselyjä PMJ-järjestelmän avulla tarkoittaisi sitä, että olemassa olevien tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista. Oletettavasti Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus vähentäisi sellaisten henkilöiden perustoimeentulotuen hakemista, joiden tarkoituksena olisi tilien salaaminen. Toisaalta on huomattava, että hakija voisi niin halutessaan toimittaa tiliotteet Kansaneläkelaitokselle itse. Tiliotteiden väärentäminen olisi näissä tilanteissa edelleen mahdollista. On kuitenkin mahdollista, että tuen hakeminen näissä tilanteissa suoraan hyvinvointialueen ehkäisevänä toimeentulotukena voisi lisääntyä. Hyvinvointialue voi päättää ehkäisevän toimeentulotuen myöntämisestä ilman, että oikeus perustoimeentulotukeen on selvitetty Kansaneläkelaitoksessa ensin. Hyvinvointialueella on oikeus pyytää itsenäisesti henkilön tilitiedot nähtäväksi, mikäli tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Toisaalta Kansaneläkelaitoksen perustoimeentulotukea varten pyytämät selvitykset varmistaisivat myös sen, että hyvinvointialueen täydentävän toimeentulotuen käsittelyssä on käytettävissä luotettavat ja oikeat tiedot.

Pankki- ja tilitietojen toimittamiseen liittyvä muutos sekä terveydenhuollon matkakorvauksia koskeva muutos voisivat tietyissä tilanteissa lisätä tarvetta neuvontaan hyvinvointialueilla, sillä asiakaskunta on toimeentulotuen osalta osin yhteistä ja osa terveydenhuollon matkoista kohdistuu hyvinvointialueen palveluihin. Näitä vaikutuksia voitaisiin vähentää huolehtimalla riittävästä tiedottamisesta muutoksen yhteydessä.

Lääkärinlausuntojen kysely Kansaneläkelaitokselle välityspalvelun kautta todennäköisesti vähentäisi todistuksiin liittyvää päällekkäistä työtä myös hyvinvointialueilla.

4.2.7 Vaikutukset liikenteenharjoittajille ja tilausvälityskeskuksille

Esityksen 5. lakiehdotuksen 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta suorakorvauksena. Tietojen luovutus

---

¹³ HE 25/2025 vp, s. 59.

koskisi niitä tilanteita, joissa korvausta ei makseta suoraan palveluntuottajalle toistuvien väärinkäytösten vuoksi.

Ehdotus mahdollistaisi sairausvakuutuksesta maksettavien matkakorvausten väärinkäytöksiin puuttumisen tapauskohtaisesti tilanteissa, joissa Kela-taksin väärinkäytökset jatkuvat Kansaneläkelaitoksen ohjeistuksesta huolimatta. Vakuutettu ei saisi matkaa suorakorvattuna, vaan hakisi korvausta jälkikäteen Kansaneläkelaitoksesta.

Mikäli asiakkaan maksukykyä tai maksutapaa ei kartoitettaisi etukäteen ja asiakas valitsisi maksutavaksi laskun ja jättäisi laskun maksamatta, jäisi tappio maksamattomasta laskusta liikenteenharjoittajalle tai tilausvälityskeskukselle. Nykyisin tappio on enintään omavastuuosuuden verran. Ehdotuksen myötä tappioksi voisi muodostua koko matkan hinta. Taksimatka voidaan kuitenkin maksaa myös käteisellä ja yleisimmillä maksu- ja luottokorteilla, jolloin tappiota ei syntyisi. Kielteisiä vaikutuksia lieventäisi se, että Kansaneläkelaitos voisi toimeenpanovaltansa nojalla huomioida menettelyn ohjeistuksessaan esimerkiksi maksutavan osalta. Kielteisten vaikutusten kohdentumiseen vaikuttaisi Kela-taksia väärinkäyttävien henkilöiden pieni lukumäärä. Kela-taksia väärinkäyttäviä henkilöitä on syksyllä 2025 arvioitu olevan noin 600 henkilöä. Väärinkäytön vuoksi aiheutuvat vahingot voivat kuitenkin yksittäisen henkilön kohdalla olla merkittäviä. Kielteisiä vaikutuksia lieventäisi myös se, mikäli aiheettomien Kela-taksien tilaaminen vähentyisi niiden henkilöiden kohdalla, joille korvausta ei makseta suorakorvauksena.

4.2.8 Vaikutukset muutoksenhakuasteille

Ehdotusten arvioidaan vähentävän väärinkäytöksistä johtuvia takaisinperintöjä. Näin ollen ehdotukset vähentäisivät jossain määrin päätösten poistamiseen liittyviä hakemuksia.

Esityksessä ehdotetaan etuuslaeista poistettavaksi maininta muutoksenhakuvelimen oikeudesta saada tietoja rahalaitoksilta. Muutoksenhakuvelimen tiedonsaantioikeus perustuu lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, hallintoprosessilaki). Hallintoprosessilain 50 §:n mukaisesti hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada maksutta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Muutoksenhakuvelin saa siten Kansaneläkelaitoksesta kaikki tarvittavat asiakirjat. Tarvittaessa muutoksenhakuvelin voi määrätä viranomaisen esittämään tarpeellisen selvityksen.

4.2.9 Vaikutukset terveydenhuollolle

Esityksessä ehdotetaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta tarkennettavaksi, jotta etuushakemusten liitteiksi vaadittavat lääkärintodistukset- ja lausunnot olisivat nykyistä sujuvammin luovutettavaksi Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta. Ehdotusten arvioidaan vähentävän tietojen luovuttamiseen liittyvää työtä, sillä Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuden sisältö olisi nykytilaa selkeämpi.

4.2.10 Vaikutukset työnantajille

Mikäli työnantajien ei tarvitsisi lähettää lääkärintodistuksia enää Kansaneläkelaitokselle, syntyisi tästä Kansaneläkelaitoksen arvioiden mukaan myös työnantajille kokonaisuutena yhteensä yli miljoonan säästöt. Työnantajan rooli työntekijän etuusasiassa selkeytyisi, kun työnantaja toimittaisi Kansaneläkelaitokselle vain etuushakemuksen. Työnantajan asiointi etuusasioissa yksinkertaistuisi ja helpottuisi. Työnantajalle lääkärintodistusten ja -lausuntojen lähettämisen Kansaneläkelaitokselle on aiheuttanut merkittävää hallinnollista työtä. Työnantajan sisäiset prosessit henkilöstö- ja taloushallinnon välillä selkeytyisivät. Työnantajille

tulisi taloudellista säästöä myös siitä, että työterveyshuollon palvelujen tuottajat eivät enää veloittaisi työnantajilta maksuja todistusten välittämisestä Kansaneläkelaitokselle.

4.2.11 Tiedonhallinnan muutosvaikutukset

Esitetyillä lakiehdotuksilla on vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen tietoaineistoihin tai tietojärjestelmiin. Tiedonhallintalain 3 luvun 8 §:ssä säädetään tiedonhallinnan muutosten arvioinnista. Pykälän 2 momentin mukaan toimialasta vastaavan ministeriön on laadittava 5 §:n 3 momentin mukainen arviointi, kun valmisteltavat säännökset vaikuttavat tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin. Lisäksi ministeriön on arvioitava suunniteltujen säännösten vaikutukset asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon.

Lakiehdotuksessa 4. ehdotetaan muutoksia PMJ-lakiin. Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi vaikutusta PMJ-järjestelmän tiedonhakujärjestelmän kyselyrajapinnan toteuttamiseen tai tiedonvälitysmallin vastuiden jakaantumiseen. Vastuu laillisuusvalvonnasta, kuten lokituksesta ja järjestelmän käytöstä, on hajautettu viranomaisille ja tiedonluovuttajille. Kansaneläkelaitoksen tulee muiden nykyisten tiedonhyödyntäjien tavoin toteuttaa voimassa olevassa PMJ-laissa säädetty lokijärjestelmä, joka seuraa rajapintojen kyselyitä. PMJ-lain 3 luvun mukaisten kyselyjen osalta tiedonluovuttajat saavat tiedon siitä, mikä viranomaisen tietoja kysyy ja millä toimivaltuudella kysely on tehty. Tullin koostava sovellus välittää tilitapahtumatietoja koskevat kyselyt ja kyselyjä koskevat vastaukset, jotka voivat sisältää erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilöiden tietoja tai muuten arkaluonteisia tietoja. Tiedot eivät kuitenkaan tallennu Tullin koostavaan sovellukseen, vaan koostavaan sovellukseen tallentuu ainoastaan lokitietoja.

Kansaneläkelaitos vastaisi omiin tietojärjestelmiinsä välittyvistä tiedoista rekisterinpitäjänä ja vastaisi käsittelemiensä ja tallentamiensa tietojen osalta salassapidosta, henkilötietojen suojasta ja käsittelyn laillisuudesta. Kansaneläkelaitos on velvollinen noudattamaan tietosuojasetuksen ja sitä täydentävän tietosuojalain säännöksiä sekä tiedonhallintalain säännöksiä.

Ehdotettu sääntely parantaisi huomattavasti Kansaneläkelaitoksen ja rahalaitosten välisen tiedonvälityksen tietosuojaa- ja turvaa, kun sähköpostien sijaan tiedonvälityskanavana toimisi asianmukaisesti toteutettu tekninen rajapinta. Ehdotettu sääntely vähentäisi merkittävästi Kansaneläkelaitoksen tarvetta rakentaa erillisiä rajapintoja suoraan jokaiseen rahalaitokseen.

Ehdotetun sääntelyn mukaan mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältävien tilitapahtumatietojen osalta tietopyynnön tulisi perustua siihen, että tiedot olisivat Kansaneläkelaitoksen tehtävien toteuttamiseksi välttämättömiä. Lisäksi hakijalla olisi mahdollisuus kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy tilitapahtumatietoihin. Tieto pyynnön tekijästä ja pyynnön perusteesta välitetään tiedon luovuttajalle, jotta sillä olisi tosiasiallinen mahdollisuus arvioida tietopyynnön lainmukaisuutta ja mahdollisuus kysyä Kansaneläkelaitokselta lisätietoja tietopyynnön johdosta.

Ehdotettu sääntely ei aiheuttaisi muutoksia tietojen säilytysaikaan. Tiedonhallintalain 5 §:n mukaisesti tiedonhallintayksikössä on ylläpidettävä sen toimintaympäristön tiedonhallintaa määrittelevää ja kuvaavaa tiedonhallintamallia, johon tulee sisältyä tiedot muun muassa tietojen säilytysajoista, sekä tietoaineiston arkistoon siirtämisestä, arkistointitavasta ja arkistopaikasta tai tuhoamisesta. Lisäksi tiedonhallintalain 21 §:ssä säädetään, mitä säilytysaikoja määritettäessä on otettava huomioon, jos tietoaineistojen tai asiakirjojen säilytysajasta ei ole säädetty laissa. Kaikille Kansaneläkelaitoksen järjestelmissä oleville tiedoille on määritettävä täsmällinen säilytysaika ja säilytysajan laskentaperuste, joka on päivämäärä, josta säilytysajan laskenta alkaa. Kansaneläkelaitos määrittelee säilytysajat tiedoille käyttötarpeen mukaan.

Säilytysajan päätyttyä tieto tuhotaan järjestelmistä tai arkistoidaan. Arkistointi on mahdollista vain, mikäli Kansallisarkisto on määrännyt tiedon arkistoitavaksi seulontapäätöksessään.

Arviota taloudellisista vaikutuksista on käsitelty edellä taloudelliset vaikutukset -osiossa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Pankki- ja tilitietojen osalta valmistelun aikana on arvioitu seuraavia toteuttamisvaihtoehtoja:

	Vaihtoehdon kuvaus	Vahvuudet	Heikkoudet
1	Tilin asiakkuutta, saldoa, tilitapahtumatietoja, varallisuutta ja arvopapereita koskevan kyselyn voisi tehdä PMJ-järjestelmään, jos etuuden ratkaisija katsoisi tietojen olevan välttämättömiä etuuden ratkaisemiseksi. Virkavastuulla tehtävästä välttämättömyysharkinnasta tulisi tehdä kirjaus järjestelmään.	Yksityisyydensuojan näkökulmasta malli toteuttaisi perustuslakivaliokunnan edellyttämää ennakkollista kontrollia välttämättömyysedellytyksen kirjaamisen osalta (PeVL 21/2025 vp). Petos- ja väärennösrikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilitietojen salaaminen tai muokkaaminen ei enää olisi mahdollista. Etuuden hakijan näkökulmasta asiointi Kansaneläkelaitoksen kanssa olisi sujuvampaa. Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta hakemus voitaisiin ratkaista nopeammin ja hallinnollinen työ vähenisi.	Tiedonsaantioikeuden edellytykset eivät vastaisi niitä elementtejä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt.
2	Kansaneläkelaitos voisi tehdä PMJ-järjestelmään ei-arkaluonteisia tietoja (tilin asiakkuus, saldo, varallisuus- ja arvopaperitiedot) koskevan kyselyn	Malli toteuttaisi itsemääräämisoikeuden (kielto-oikeus) osalta niitä elementtejä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL	Tiliotteiden väärentäminen olisi edelleen mahdollista niissä tilanteissa, joissa etuuden hakija käyttäisi kielto-oikeuttaan.

	Vaihtoehdon kuvaus	Vahvuudet	Heikkoudet
	<p>välttämättömyyседелlytyksellä .</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältäviä tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyседелlytyksellä , mikäli etuuden hakija ei olisi ennakkolisesti kieltänyt kyselyn tekemistä. Mikäli hakija hakemuksen yhteydessä käyttäisi kiello-oikeuttaan, tulisi hänen itse toimittaa pyydetty tiliotteet. Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä arkaluonteisia tietoja sisältävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyседелlytyksellä, mikäli kyselylle asetettu viimesijaisuuden edellytys täytyisi. Tilitapahtumatietoja koskeva tietopyyntö olisi kytketty edellytykseen siitä, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.</p>	<p>48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt. Petos-rikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista. Väärennösrikokset vähenisivät. Etuuden hakijan näkökulmasta asiointi Kansaneläkelaitoksen kanssa olisi sujuvampaa. Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta hakemus voitaisiin ratkaista nopeammin ja hallinnollinen työ vähenisi.</p>	<p>Tämä vaihtoehto ei keventäisi/sujuvoittaisi toimeenpanoa niin paljon kuin vaihtoehto nro 1.</p>
3	<p>Kansaneläkelaitos voisi tehdä PMJ-järjestelmään ei-arkaluonteisia tietoja (tilin asiakkuus, saldo, varallisuus- ja arvopaperitiedot) koskevan kyselyn</p>	<p>Malli toteuttaisi itsemääräämisoikeuden (suostumus) osalta niitä elementtejä, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL</p>	<p>Tiliotteiden väärentäminen olisi edelleen mahdollista niissä tilanteissa, joissa asiakas ei antaisi suostumustaan.</p>

	Vaihtoehdon kuvaus	Vahvuudet	Heikkoudet
	<p>välttämättömyyedellytyksellä .</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyedellytyksellä , mikäli etuuden hakija antaisi kyselyn tekemiseen suostumuksen. Mikäli hakija ei antaisi suostumustaan, tulisi hänen itse toimittaa pyydetyt tiliotteet.</p> <p>Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä arkaluonteisia tietoja sisältäviä tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyedellytyksellä , mikäli kyselylle asetettu viimesijaisuuden edellytys täytyisi. Tilitapahtumatietoja koskeva tietopyyntö olisi kytketty edellytykseen siitä, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.</p>	<p>48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt. Petos-rikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista.</p> <p>Väärennösrikokset vähenisivät.</p> <p>Etuuden hakijan näkökulmasta asiointi Kansaneläkelaitoksen kanssa olisi sujuvampaa. Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta hakemus voitaisiin ratkaista nopeammin ja hallinnollinen työ vähenisi.</p>	<p>Malli ei keventäisi/sujuvoittaisi toimeenpanoa niin paljon kuin vaihtoehto nro 1.</p>
4	<p>Kansaneläkelaitos voisi tehdä PMJ-järjestelmään ei-arkaluonteisia tietoja (tilin asiakkuus, saldo, varallisuus- ja arvopaperitiedot) koskevan kyselyn</p>	<p>Yksityisyydensuojan näkökulmasta mallista löytyvät ne keskeiset ennakkollisen kontrollin edellytykset, joita perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL</p>	<p>Tiliotteiden väärentäminen olisi edelleen mahdollista niissä tilanteissa, joissa tilitapahtumatietoja koskevaa kyselyä koskevat edellytykset</p>

	Vaihtoehdon kuvaus	Vahvuudet	Heikkoudet
	välttämättömyyedellytyksellä . Lisäksi Kansaneläkelaitos voisi tehdä mahdollisesti arkaluonteisia tietoja sisältävän tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn välttämättömyyedellytyksellä , mikäli kyselylle asetettu viimesijaisuuden edellytys täyttyisi. Tilitapahtumatietoja koskeva tietopyyntö olisi kytketty edellytykseen siitä, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja on perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.	48/2018 vp ja PeVL 14/2002 vp edellyttänyt. Arkaluonteisten tietojen osalta tiedonsaannin edellytykset olisivat samat kuin nykyisin. Petos-rikoksia voitaisiin ehkäistä ennalta, sillä tilien salaaminen ei enää olisi mahdollista.	eivät täyttyisi. Väärennysten mahdollisuus ei siiten juurikaan vähenisi nykyisestä, sillä väärennysten tunnistaminen on vaikeaa. Malli ei sujuvoittaisi toimeenpanoa eikä helpottaisi etuuksien hakemista. Nykyiseen menettelyyn nähden merkitsisi kaksinkertaista käsittelyä Kansaneläkelaitoksessa .

Hankkeen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta vaihtoehto 1. olisi ollut tehokkain ja vaikuttavin toteuttamistapa. Valmistelussa päädyttiin kuitenkin edistämään vaihtoehtoa 2., koska siinä on vaihtoehtoa 1. vahvempi ennakkokontrolli arkaluonteisiin tietoihin pääsulle. Myös vaihtoehdot 3. ja 4. ovat yksityisyydensuojan näkökulmasta vahvoja vaihtoehtoja. 3. vaihtoehdossa ongelmalliseksi koettiin se, että se voisi luoda virheellisen käsityksen käsittelyn suostumksenvaraisuudesta. Suostumusten käyttöön viranomaistilanteissa liittyy tulkinnallisia epäselvyyksiä ja suostumukset saatetaan tulkita käsittelyn perusteeksi myös niissä tilanteissa, joissa käsittely perustuu lakiin. Lisäksi suostumuksen antaminen edellyttäisi hakijalta aktiivisia toimenpiteitä jokaisen hakemuksen yhteydessä. Vaihtoehto 4. ei toteuttaisi hankkeen tavoitteita tehokkaalla ja vaikuttavalla tavalla, sillä väärinkäytösten ehkäisy jäisi tässä vaihtoehdossa lähes täysin saavuttamatta. Lisäksi 4. vaihtoehdolla ei saavutettaisi säästöjä, sillä malli ei sujuvoittaisi Kansaneläkelaitoksen toimeenpanoa.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

Försäkringskassan vastaa sosiaalivakuutuksen toimeenpanosta Ruotsissa lukuun ottamatta eläkkeitä.

Ruotsin sosiaaliturvaa koskevan lain socialförsäkringsbalkenin¹⁴ (myöhemmin sosiaalivakuutuskari) 108 luvun 2 §:n mukaan Försäkringskassanin on päätettävä korvauksen

¹⁴ Socialförsäkringsbalken (2010:110)

palauttamisesta, jos vakuutettu tai muu korvauksensaaja on aiheuttanut korvauksen virheellisen myöntämisen tai sen myöntämisen määrältään liian suurena antamalla vääriä tietoja tai laiminlyömällä tiedonanto- tai ilmoitusvelvollisuuden. Asetuksessa 2009:1174¹⁵ Försäkringskassanin tehtäväksi erikseen on osoitettu muun muassa virheellisten maksujen estäminen ja etuuksiin liittyvään rikollisuuden torjuminen. Lisäksi asetuksessa mainittuna tehtävänä on muun muassa osallistua viranomaisten yhteiseen työhön vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseksi sekä osallistua viranomaisten yhteiseen työelämärikollisuuden vastaiseen työhön.

Virheellisiä maksuja esiintyy Ruotsissa merkittävästi esimerkiksi asumistuessa, vanhempainrahassa, sairauspäivärahassa, tilapäisessä vanhempainrahassa ja opintorahassa.¹⁶ Eri etuuksia koskevat säännöt ja ehdot vaikuttavat siihen, kuinka yleisiä virheelliset maksut ja etuuksiin liittyvä rikollisuus on. Tietyissä etuuksissa virhe syntyy usein jo hakemuksen tekemisen yhteydessä, kun taas toisissa etuuksissa yleensä vasta päätöksenteon jälkeen. Lähtökohtaisesti tällöin on kyse siitä, että etuusoikeuteen vaikuttavista jälkikäteisistä muutoksista ei ilmoiteta etuuden maksajalle.¹⁷

Försäkringskassanin valvontatyön resurssit ovat pienentyneet vuosien myötä taloudellisista syistä. Försäkringskassan on tehnyt vähemmän tarkastusselvityksiä kuin aiempina vuosina, mutta toimenpiteisiin johtava osa on kasvanut. Myös muilta viranomaisilta ja kunnilta tulleiden ilmoitusten lukumäärä on kasvanut. Lisäksi havaittujen virheellisten maksujen ja poliisille tehtyjen ilmoitusten määrä on kasvanut.¹⁸

Försäkringskassanin maksamat taloudelliset etuudet ja tuet kuuluvat avustuksiin liittyviä rikoksia koskevan lain (Bidragsbrottslag, 2007:612) soveltamisalaan. Lain mukaan avustusrikoksesta tuomitaan henkilö, joka antaa vääriä tietoja tai ei ilmoita muuttuneista olosuhteista, joista hän on lain tai asetuksen mukaan velvollinen ilmoittamaan, ja siten aiheuttaa vaaran siitä, että taloudellinen etu tai tuki maksetaan virheellisesti tai sitä maksetaan liikaa.

Försäkringskassan hyödyntää digitalisaatiota muun muassa helpottaakseen oikeiden ja kattavien tietojen antamista etuuden hakemisen yhteydessä. Esimerkiksi sairauspäivärahassa on kehitetty digitaalisen asioinnin palveluja, minkä seurauksena oikeiden tietojen ilmoittaminen on tullut asiakkaalle helpommaksi. Lomakkeita on kehitetty siten, että oikeiden tietojen ilmoittaminen etuutta haettaessa olisi helpompaa, samoin kuin muuttuneista olosuhteista ilmoittaminen. Lisäksi viestinnän keinoin Försäkringskassan on yrittänyt nostaa selkeämmin esiin etuudensaajan velvollisuutta ilmoittaa muuttuneista olosuhteista. Vuonna 2024 takaisinperinnöistä 7 prosenttia oli seurausta Försäkringskassanin toiminnasta, kun taas vakuutettu oli aiheuttanut 84 prosenttia takaisinperinnöistä. Karkeasti arvioituna puolet takaisinperinnöistä, jotka vakuutettu on aiheuttanut, johtuivat siitä, ettei vakuutettu ole ilmoittanut muuttuneista olosuhteista. Försäkringskassan automatisoi osia käsittelyprosesseistaan tehokkuuden kasvattamiseksi, mutta myös päätösten oikeellisuuden varmistamiseksi.¹⁹

---

¹⁵ Förordning (2009:1174) med instruktion för Försäkringskassan

¹⁶ [Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen - ESV ja Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2024](#), s. 32, viitattu 2.10.2025.

¹⁷ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 152, viitattu 2.10.2025.

¹⁸ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 132, viitattu 2.10.2025.

¹⁹ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 153–164, viitattu 2.10.2025.

Sosiaalivakuutuskaaren tietojenkäsittelyä koskevaa lukua on muutettu vuoden 2024 alusta. Försäkringskassan ja eläkeviranomainen Pensionsmyndigheten saavat käsitellä henkilötietoja, jos se on välttämätöntä virheellisten maksujen ja etuuksiin liittyvän rikollisuuden ehkäisemiseksi, estämiseksi ja selvittämiseksi. Försäkringskassan ja Pensionsmyndigheten saavat myös käsitellä henkilötietoja, jos se on tarpeen tarkastustyön tilastointia varten.²⁰

Vuonna 2024 säädettiin laki, joka sisältää säännökset velvollisuudesta antaa tietoja mm. Försäkringskassanille (Lag 2024:307 om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelser och brottslighet i arbetslivet). Tiettyjen laissa mainittujen toimijoiden tulee antaa tieto toiselle toimijalle, jos tieto on tarpeen vastaanottavan toimijan säädösperusteisessa toiminnassa oikean päätöksentekopohjan varmistamiseksi ja virheellisten maksujen ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai tutkimiseksi. Velvollisuus antaa tietoja koskee muun muassa Försäkringskassanin hallinnoimia etuuksia. Lisäksi laissa säädetään tietojen luovuttamisesta toimijalta toiselle työelämään liittyvien huijausten, sääntörikkomusten ja rikollisuuden osalta.

Lisäksi vuonna 2025 tuli voimaan laki velvollisuudesta ilmoittaa lapsenhoidosta johtuvasta poissaolosta työstä. Lain tarkoituksena on parantaa Försäkringskassanin mahdollisuuksia väärinkäytösten selvittämiseen tilapäisen vanhempainrahan ja vanhempainrahan osalta. Laki sisältää säännökset työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa lapsen hoidosta johtuvasta poissaolosta. Ilmoitus tehdään verohallinnolle, ja Försäkringskassan saa tiedot verohallinnolta. Försäkringskassanin näkemyksen mukaan sen mahdollisuudet toimia virheellisten maksujen estämiseksi ja etuuksiin liittyvän rikollisuuden estämiseksi ovat parantuneet tehtyjen säädösmuutosten myötä.²¹

Försäkringskassanin näkemyksen mukaan viranomaisten yhteistyö muutoksiin valmistautumisen yhteydessä on lisännyt tietojenvaihtoa ja yhteisymmärrystä. Försäkringskassanin mukaan toimenpiteisiin ryhdytään aiempaa useammin, virheellisiä maksuja on havaittu enemmän ja poliisille on tehty enemmän ilmoituksia. Virheellisten maksujen määrä, jonka Försäkringskassan on estänyt ilmoitusten avulla, on kasvanut kolmella neljäsosalla vuoteen 2022 verrattuna, 877,5 miljoonaan euroon vuonna 2024.²²

Parhaillaan Ruotsissa selvitetään hallinnollisen seuraamusjärjestelmän mahdollisuutta ja mahdollisuutta etuuskieltoon. Tarkoitus on vahvistaa työtä etuusrikollisuutta vastaan ja saada rikokset selvitettyä tehokkaammin. Lisäksi on tarkoitus esittää, miten Försäkringskassanin toiminta etuusrikosten selvittämiseksi tulisi järjestää ja mitä rikosentorjuntaan liittyviä valtuuksia sillä tulisi olla.²³ Samanaikaisesti tämän selvitystyön kanssa on vireillä digitalisaatiota koskeva selvitystyö rikosten ja virheellisten maksujen ehkäisemiseksi sosiaalivakuutuksen alalla. Selvityksessä tarkastellaan mahdollisuuksia lisätä digitalisaatiota sosiaaliturvan alalla, lähtökohtina sairauspäiväraha, vanhempainraha, tilapäinen vanhempainraha ja yleinen asumistuki sekä eläkkeensaajan asumistuki. Tavoitteena on yhtäältä

²⁰ [Regeringens proposition 2023/24:29](#) s. 35, viitattu 2.10.2025

²¹

<https://www.forsakringskassan.se/download/18.22814c2e194887717f964b/1740126851759/forsakringskassans-arsredovisning-2024.pdf>, s. 150, viitattu 3.10.2025. Lag (2024:1300) om uppgiftsskyldighet i fråga om frånvaro på grund av vård av barn.

²² [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 154–158, viitattu 2.10.2025 ja [Målet att minska de felaktiga utbetalningarna från välfärdssystemen – en samlad analys av måluppfyllelsen för 2024](#) s. 46.

²³ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/regeringen-utredar-effektivare-bekampning-av-bidragsbrott/>, viitattu 2.10.2025.

estää etuusrikoksia sekä virheellisiä maksuja ja toisaalta palveluasiakkaita yksilöllisemmin ja tehostaa sosiaalivakuutusasioiden käsittelyä.²⁴

Försäkringskassanin näkemyksen mukaan sillä olisi tarvetta kattavammille tiedonsaantioikeuksille myös muilta toimijoilta kuin viranomaisilta, kunnilta tai työttömyyskassoilta, erityisesti pankeilta, luottolaitoksilta ja maksupalveluja tarjoavilta yrityksiltä. Lisäksi se on nostanut esiin tarpeen saada laajemmin myös muita henkilöitä koskevia tietoja esimerkiksi mahdollisen yhteisasumisen selvittämiseksi. Försäkringskassanin näkemyksen mukaan tiliotteiden avulla olisi mahdollista arvioida, asuuko tai oleskeleeko henkilö Ruotsin ulkopuolella, millä on merkitystä, kun arvioidaan oikeutta asumisperusteisiin etuuksiin. Lisäksi tiliotteiden avulla olisi mahdollista saada tieto henkilön muista tuloista, jotka saattavat estää oikeuden etuuteen. Lisäksi tieto henkilön muista tuloista voisi Försäkringskassanin mukaan myös edesauttaa henkilön työkyvystä varmistumista.²⁵

Ruotsin hallitus on antanut eri viranomaisille tehtäväksi yhteisesti tehostaa työtä järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan muun muassa sosiaalivakuutuksen alalla. Tavoitteena on torjua rikollisuutta ja sulkea järjestäytyneitä rikollisuus pois joiltakin hyvinvoinnin rikollisimmilta aloilta. Tavoitteena on lisätä ja nopeuttaa päätöksentekoa, kun kyse on esimerkiksi korvauksen maksamisen keskeyttämisestä.²⁶

Erityisesti avustajatoimintaan liittyvää korvausta (assistansersättning) koskeva rikollisuus on tunnettu ilmiö, joka on toistuvasti esillä viranomaisten työssä järjestäytyneitä rikollisuutta vastaan. Useissa tapauksissa on kyse hoidon tarpeen liioittelusta, kuvitteellisista avustajista ja palkkojen palauttamisesta. Avustajakorvaukseen liittyvällä rikollisuudella on kytköksiä konflikteihin liittyviin ampumisiin, terrorismin rahoitukseen ja taloudelliseen rikollisuuteen. Ruotsissa on viitteitä siitä, että järjestäytyneitä rikollisuus käyttää systemaattisesti hyväksi maahanmuuttoon ja avustajakorvaukseen liittyviä sääntöjä.²⁷

Utbetalningsmyndigheten työskentelee tiiviisti Försäkringskassanin kanssa. Utbetalningsmyndighet on 1.1.2024 alkaen toiminut viranomaisena, jonka tehtävä on ehkäistä, estää ja havaita hyvinvointijärjestelmästä maksettavia virheellisiä maksuja tekemällä data-analyyskejä ja tarkastuksia sekä vakiinnuttamalla käyttötilijärjestelmä. Laissa Utbetalningsmyndighetenin suorittamasta maksustarkastuksesta²⁸ säädetään tarkastuksista, joiden tarkoituksena on ehkäistä, estää ja havaita hyvinvointijärjestelmistä maksettavia virheellisiä maksuja. Lisäksi laissa säädetään Utbetalningsmyndighetenin ilmoitusvelvollisuudesta.

Försäkringskassan osallistuu niin sanotun MUR-verkoston²⁹ toimintaan. Verkosto koostuu 26 viranomaisesta, jotka tekevät yhteistyötä virheellisten maksujen ja etuuksiin liittyvän rikollisuuden estämiseksi. Verkoston työ käynnistettiin vuonna 2019 Försäkringskassanin aloitteesta täydentämään muita yhteistyömuotoja ja tehostamaan etuuksiin liittyvien rikosten ja hyvinvointijärjestelmien väärinkäytösten torjumista. Verkoston tehtävänä on kehittää viranomaisten kykyä tunnistaa ja estää hyvinvointijärjestelmiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja

²⁴ [Kommittédirektiv 2024:59](#), s. 1–2.

²⁵ [Försäkringskassans årsredovisning 2024](#), s. 151, viitattu 2.10.2025.

²⁶ [Uppdrag att kraftsamla mot organiserad brottslighet i välfärden](#), s. 1., viitattu 14.10.2025.

²⁷ [Strategisk rapport om hur personlig assistans och arbetstillstånd otillbörligt och systematiskt utnyttjas av organiserad brottslighet](#), s. 3., viitattu 14.10.2025.

²⁸ Lag (2023:455) om Utbetalningsmyndighetens granskning av utbetalningar

²⁹ MUR on lyhenne nimestä ”Motståndskraft hos utbetalande och rättsvärdande myndigheter”

rikoksia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Sen tulee myös vaalia ja vahvistaa hyvinvointijärjestelmien legitimitettä ja luottamusta. Verkostossa on useita työryhmiä, jotka käsittelevät erilaisia kysymyksiä, esimerkiksi edellytyksiä tietojen jakamiselle viranomaisten kesken, analyysimalleja rikosten uhan tunnistamiseksi, asenteita ja normeja sekä toimijalähtöistä yhteistoimintaa.³⁰

5.2.2 Norja

Arvioiden mukaan Norjan sosiaaliturvaviranomainen Nav (Arbeids- og velferdsforvaltningen) maksaa virheellisiä maksuja vähintään 5 miljardia kruunua vuodessa. Nav perii takaisin noin 1 miljardi kruunua vuosittain. Nav saa tietoonsa ja ilmoittaa sosiaaliturvaan liittyviä petoksia noin 170 miljoonan kruunun edestä vuosittain. Tietyillä Navin yksiköillä on laajennettu pääsy tietoihin, jos on perusteltua epäillä sosiaaliturvaa koskevaa petosta ja, jos tiedot ovat välttämättömiä.³¹

Norjan sosiaaliturvaa koskevassa laissa (Lov om folketrygd) säädetään muun muassa siitä, mitä tietoja Nav voi hankkia ja missä tilanteissa se voi niitä hankkia. Nav voi hankkia tietoja esimerkiksi toimeksiantajalta muun muassa siitä, kuka on tehnyt työn ja onko tulot maksettu jonkun toisen tilille. Vuonna 2024 Nav teki ilmoituksen petosepäilyistä 346 henkilön kohdalla, yli 76 miljoonan kruunun summasta. Henkilöiden lukumäärä ja ilmoitettu rahasumma ovat pienentyneet vuonna 2024 vuoteen 2023 verrattuna.³²

Navin näkemyksen mukaan digitalisaation kehittyminen mahdollistaa käyttäjille yksinkertaisemmat menettelyt ja ehkäisee virheiden syntymistä. Samanaikaisesti järjestelmistä tulee haavoittuvampia. Navin väärinkäyttöpuolella priorisoidaan aikaista puuttumista epäilyihin väärinkäytöksiin. Rahojen maksaminen keskeytetään ja virheelliset maksut vaaditaan takaisin korkoineen. Vain suurimmista ja vakavimmista asioista tehdään ilmoitus poliisille.³³

Norjan sosiaaliturvaa koskevassa laissa (Lov om folketrygd) säädetään muun muassa siitä, että Navilla on oikeus saada tiedot, jotka ovat välttämättömiä etuusoikeuden selvittämiseksi. Jos on syytä epäillä etuuden maksamiseen liittyvä lainvastaisuutta, Nav voi pyytää tiettyjä toimijoita antamaan sille tiedot, jotka ovat välttämättömiä virheellisten maksujen paljastamiseksi tai rajoittamiseksi. Navilla on oikeus vaatia myös muuta henkilöä kuin varsinaista etuudensaajaa koskevia tietoja. Eläkelaitokset, vakuutuslaitokset ja muut rahoituslaitokset voivat omasta aloitteestaan vaitiolovelvollisuuden estämättä luovuttaa Naville tiedon seikasta, joka on johtanut tai voi johtaa etuuden virheelliseen maksamiseen.

Nav saa usein vinkkejä ja ilmoituksia sosiaaliturvaan liittyvistä väärinkäytös- ja petosepäilyistä muilta virastoilta.³⁴ Suurin osa ilmoituksista liittyy siihen, että henkilö ei ole ilmoittanut

---

³⁰ <https://www.forsakringskassan.se/myndigheter-och-samarbetspartner/samarbeten-och-samarbetspartner/initiativet-mur>, viitattu 17.11.2025.

³¹ <https://www.nav.no/samarbetspartner/trygdesvindel>, viitattu 3.10.2025.

³² [Trygdemisbruk - nav.no](https://www.nav.no/trygdemisbruk), viitattu 3.10.2025.

³³ [Nav anmeldte trygdesvindel for 76 millioner i fjor - nav.no](https://www.nav.no/Nav_anmeldte_trygdesvindel_for_76_millioner_i_fjor), viitattu 3.10.2025.

³⁴ https://www.nav.no/_attachment/inline/730b59e0-39c2-489a-aba5-e35427d71c08:aa6303094869fc47aa20fb336fdecf90344f6940/Felles%20arsrapport%20for%20etatenes%20innsats%20mot%20arbeidslivskriminalitet%202024.pdf s. 17, viitattu 3.10.2025.

etuuskaudelle ajoittuvasta työskentelystään ja tuloistaan. Tämän vuoksi henkilön saama etuus on ollut määrältään liian suuri tai etuuteen ei olisi ollut lainkaan oikeutta.³⁵

Navin näkemyksen mukaan ennakkolliset toimet, mukaan lukien järjestelmäkehitys, ovat tärkein keino vähentää virheellisiä maksuja ja petoksia. Asioiden käsittelyssä pyritään hyödyntämään entistä enemmän automaatiota. Lisäksi Navissa on pyritty kiinnittämään etuuskäsittelijöiden huomiota tiettyihin virheellisiin maksuihin ja väärinkäytöksiin viittaaviin ”vaarasympaaleihin”, jotta virheellisiä maksuja saataisiin estettyä. Nav katsoo, että jälkikäteisillä toimenpiteillä on vähemmän vaikutusta petosten ja virheellisten maksujen vähentämiseen, mutta niitä pidetään silti tärkeinä. Jälkikäteiset tarkastukset kasvattavat kiinnijäämisen riskiä, minkä lisäksi ne kasvattavat Navin tietotaitoa etuuksiin liittyvien väärinkäytösten ja virheellisten maksujen osalta. Navin vuonna 2024 tekemän riskiarvion mukaan suurin riski virheellisille maksuille on sairausajan toimeentuloa turvaavassa vähimmäiseturuudessa (arbeidsavklaringspenger) sekä työttömyyspäiväraha.³⁶

5.2.3 Tanska

Udbetaling Danmark on viranomainen, joka maksaa etuuksia Tanskassa. Udbetaling Danmarkin valvontastrategian tarkoitus on varmistaa, että valvonta ja seuranta tapahtuvat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta virheellisten maksujen määrä ja niiden kesto vähenisivät mahdollisimman paljon.³⁷

Jos Udbetaling Danmark tarvitsee lisätietoja etuusoikeudesta varmistuakseen, se voi esimerkiksi hankkia tietoja muilta viranomaisilta ja työttömyyskassoilta. Udbetaling Danmark tarkistaa, onko henkilö edelleen oikeutettu etuuteen esimerkiksi vastaanottamalla muita kuin arkaluonteisia henkilötietoja muilta viranomaisilta ja yhdistämällä ne Udbetaling Danmarkin omiin tietoihin.³⁸ Udbetaling Danmarkia koskevassa laissa (LBK nr 1034, 02/09/2024) säädetään muun muassa tietojenvaihdosta. Udbetaling Danmark voi pyytää muilta viranomaisilta ja työttömyyskassoilta välttämättömiä ei-arkaluonteisia henkilötietoja sekä saada ulkomaisilta viranomaisilta välttämättömiä ei-arkaluonteisia henkilötietoja valvontatarkoituksiin ilman henkilön tai työnantajan suostumusta yksittäisen tapauksen valvontaa varten tai käytettäväksi etuuksien hakijoiden tai niiden saajien yleiseen valvontaan.

Udbetaling Danmark ja kunnat tekevät yhteistyötä varmistuakseen, että etuudet maksetaan oikein. Niillä on esimerkiksi velvollisuus ilmoittaa toisilleen, jos niillä on henkilön tilanteesta uusia tietoja, joilla voi olla merkitystä toiselle viranomaiselle, ja jos arvioidaan, ettei viranomaisella itsellään ole kyseisiä tietoja.³⁹ Udbetaling Danmarkilla ja kunnalla on henkilön etukäteissuostumuksella oikeus saada tieto siitä, onko Udbetaling Danmarkissa tai kunnassa aloitettu muita rahaetuksia tai taloudellisia tukia koskeva valvontatapaus ja mitä asiassa tutkitaan. Lisäksi tietyissä tilanteissa niillä on ilman henkilön suostumusta pääsy tietoihin siitä, että Udbetaling Danmarkissa tai kunnassa on aloitettu henkilöön liittyvä muita rahaetuksia tai taloudellisia tukia koskeva valvonta, mitä asiassa tutkitaan, tieto asian vaiheesta ja siitä, onko jokin valvonta-asia saatettu päätökseen viimeisten kuuden kuukauden aikana. Udbetaling

³⁵ <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/flere-statistikkomrader/trygdemisbruk>, viitattu 3.10.2025.

³⁶ [Årsrapport 2024 Nav](#), s. 73, viitattu 3.10.2025.

³⁷ [Udbetaling Danmarks Årsrapport 2024](#), s. 12, viitattu 1.10.2025.

³⁸ [Sådan udfører Udbetaling Danmark kontrol med udbetaling af sociale ydelser](#), viitattu 15.10.2025.

³⁹ <https://www.borger.dk/oekonomi-skat-su/Kontrol-sociale-ydelser-oversigt/Kontrol-sociale-ydelser-oplysninger>, viitattu 15.10.2025.

Danmarkin ja kunnan on oma-aloitteisesti luovutettava toisilleen tietoja, jos tiedot ovat tarpeen sen selvittämiseksi, onko henkilö saanut rahaetuuksia tai taloudellisia tukia perusteettomasti. Tietoja voidaan luovuttaa ilman henkilön suostumusta.

6 Lausuntopalaute

6.1 Yleistä

Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros 17.12.2025–28.1.2026. Lausuntoa pyydettiin yhteensä 392 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi -palvelussa. Määräaikaan mennessä lausuntoja saatiin yhteensä 54 kappaletta. Vastaajista järjestöjä, hyvinvointialueita, ministeriöitä ja muita valtion viranomaisia, toimeenpanoa ja muutoksenhakua edustavia edustajia organisaatioita, kuntia ja muita vastaavia toimijoita oli 47. Yksityisten kansalaisten lausunnoiksi katsottavia lausunnonantajia oli 7. Lausuntoja annettiin lausuntopalvelun sijasta myös sähköpostilla ja Vahva-asianhallintajärjestelmässä.

6.2 Pankki- ja tilitietoihin liittyvä lausuntopalaute

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotukilaissa, yleisestä asumistuesta annetussa laissa ja eläkkeensaajan asumistuesta annetussa laissa säädettyä Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada rahalaitoksilta välttämättömät tiedot käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten. Lisäksi PMJ-lakiin ehdotetaan Kansaneläkelaitosta koskevia säännöksiä. Ehdotetuilla säännöksillä on tarkoitus mahdollistaa Kansaneläkelaitokselle oikeus pyytää etuuksien käsittelemistä varten tarvittavat välttämättömät hakijan tiedot rahalaitoksilta PMJ-järjestelmän avulla. Tiedonsaantioikeus koskisi hakijan lisäksi myös muita tuensaajia eli perheenjäsenen tai avio- tai avopuolison tai samaan ruokakuntaan kuuluvan henkilön tietoja.

Osa lausunnonantajista kannatti ehdotuksia.

Oikeusministeriö ja Finanssiala ry kiinnittivät lausunnoissaan huomiota PMJ-järjestelmän tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen. Oikeusministeriö katsoi, että tietosuoja-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatetta koskevan arvion kannalta keskeistä on kiinnittää huomiota viidennen rahanpesudirektiivin sekä rahoitustietodirektiivin mukaisiin henkilötietojen käyttötarkoituksiin. Oikeusministeriö katsoi, että jatkovalmistelussa on syytä vielä huolellisesti arvioida, voidaanko kansallisella lailla laajentaa direktiivin nojalla kerättyjen tietojen sallittuja käyttötarkoituksia tai pitää etuuksien toimeenpanoa yhteensopivana käyttötarkoituksena niiden kanssa.

Finanssiala ry kyseenalaisti lausunnoissaan PMJ-järjestelmän hyödyntämisen tarkoituksenmukaisuuden. Finanssiala ry katsoi, etteivät järjestelmän nykyiset sanomarakenteet ja tietosisällöt ole sellaisenaan riittäviä Kansaneläkelaitoksen tarpeisiin.

Valtiovarainministeriö sen sijaan piti lausunnoissaan PMJ-järjestelmän hyödyntämistä esityksen mukaisiin käyttötarkoituksiin hyväksyttävänä. PMJ-laki kuuluu valtiovarainministeriön toimialavastuulle. Valtiovarainministeriö totesi lausunnoissaan, että PMJ-järjestelmän käyttötarkoituksia on laajennettu myös muihin kuin rahanpesu - ja rahoitustietodirektiivin mukaisiin käyttötarkoituksiin. Järjestelmään on lisätty kansallisen sääntelytarpeen takia uusi toiminnallisuus.

Esityksen mukaan yhtenä arkaluonteisiin tilitapahtumatietoihin pääsyn ennakkollisena kontrollina toimisi hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy

arkaluonteisiin tilitapahtumatietoihin. Osa lausunnonantajista katsoi, että kielto-oikeuden tulisi koskea kaikkia Kansaneläkelaitokselle välitettäviä tietoja. Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota siihen, että esityksen mukaan hakija käyttäisi kielto-oikeutta muiden tuensaajien puolesta. Osa lausunnonantajista katsoi, että kielto-oikeus tulisi ulottaa koskemaan muitakin tuensaajia. Useat lausunnonantajat kiinnittivät launnoissaan huomiota Kansaneläkelaitoksen pankki- ja tilitietoja koskevan tiedonantovelvollisuuden sisältöön sekä tiedottamisen toteuttamiseen käytännössä. Oikeuskansleri katsoi lausunnossaan, että esityksestä tulisi ilmetä tarkemmin, miten muille tuensaajille ilmoitetaan tietojen hankkimisesta, voivatko he käyttää kielto-oikeutta ja miten Kansaneläkelaitos informoi ja ohjeistaa muita tuensaajia.

Launnoilla olleessa esitysluonnoksessa ehdotettiin, että hakijan kielto-oikeudesta huolimatta Kansaneläkelaitoksella olisi kuitenkin oikeus tehdä tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä PMJ-järjestelmän avulla myös silloin, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Oikeusministeriö huomautti, että perusteluista ei käy ilmi, miten tiedot luovuttava taho voi varmistua tilitapahtumaa koskevan Kansaneläkelaitoksen tietopyynnön viimesijaisuudesta. Lisäksi oikeusministeriö totesi, että viimesijaisen rahalaitostiedustelu-oikeuden vuoksi kielto-oikeus vaikuttaisi jäävän varsin rajalliseksi ja sillä saattaisi olla vain lykkäävä vaikutus. Myös oikeuskansleri katsoi lausunnossaan, että säännösehdotuksen monimutkaisuuden vuoksi hakijan kielto-oikeuden sisältö ei ilmene siitä yksiselitteisesti.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että esityksen perusteella jäi epäselväksi, missä määrin esityksessä on kyse säännösten täsmentämisestä, ja missä määrin tiedonsaantioikeuksien laajentamisesta. Lisäksi epäselväksi jäi se, miten Kansaneläkelaitoksessa suhtaudutaan siihen, että hakija peittää toimittamistaan tilitapahtumista tietoja ja miten tietojen peittäminen vaikuttaisi tietojen luotettavuuteen.

Oikeusministeriö katsoi lausunnossaan, että jatkovalmistelussa tulisi vielä arvioida ehdotetun tiedonsaantioikeussäätelyn edellytyksiä. Ehdotetussa muodossa sääntely muodostuisi voimassa olevaa sääntelyä väljemmäksi. Oikeusministeriö katsoi, että jatkovalmistelussa ehdotuksen hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden arviointi tulisi laajentaa koskemaan hakijan ohella muitakin tuensaajia.

Oikeusministeriö huomautti ehdotettujen säännösten muotoilun ja momenttijaon eroavaisuuksista. Oikeusministeriö katsoi, että jatkovalmistelussa tulisi lisäksi vielä arvioida teknistä käyttöyhteyttä koskevien säännösten tarpeellisuutta. Lisäksi oikeusministeriö katsoi, että kyselyjen ajallista ulottuvuutta koskevia perusteluita tulisi jatkovalmistelussa täydentää.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus totesi lausunnossaan, että Ahvenanmaan sosiaaliviranomaisilla tulee olla sama oikeus salassa pidettäviin tietoihin kuin Kansaneläkelaitoksella. Ahvenanmaalla kunnallisliitto Kuntien sosiaalipalvelu ry (Kommunernas socialtjänst) vastaa kaikkien toimeentulotukimuotojen käsittelystä. Toimeentulotuki ja yleinen asumistuki kuuluvat maakunnan lainsäädäntövallan piiriin. Eläkkeensaajan asumistuki ja PMJ-järjestelmä sen sijaan kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövallan piiriin. Valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat säännökset tulevat suoraan sovellettaviksi Ahvenanmaalla.

Valtiovarainministeriö totesi lausunnossaan, että julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019, tiedonhallintalaki) 8 §:n 2 momentin mukaan toimialasta vastaavan ministeriön on laadittava 5 §:n 3 momentin mukainen arviointi, kun valmisteltavat säännökset vaikuttavat tietoaineistoihin ja tietojärjestelmiin.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa. Lausuntopalautteen perusteella esityksen vaikutuksia, säännöskohtaisia perusteluja ja säätämisyjärjestysosiota on täydennetty siten, että hakijan ja muiden tuensaajien asema käy niistä selvemmin ilmi. Ehdotetuissa säännöksissä on huomioitu myös Ahvenanmaan lainsäädäntövalta säännöskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevällä tavalla. Lisäksi lausuntopalautteen perusteella Kansaneläkelaitoksen tiedonantovelvollisuutta laajennettiin siten, että se käsittää myös velvollisuuden tiedottaa tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista. Lausuntopalautteen perusteella tiedonsaantipykälien rakennetta selkeytettiin jakamalla 2. lakiehdotuksen 42 § ja 3. lakiehdotuksen 43 § useampaan momenttiin. Lausuntopalautteen perusteella esityksestä poistettiin teknistä käyttöyhteyttä koskevat säännösehdotukset tarpeettomina. Tarpeettomina poistettiin lausunnoilla olleen luonnoksen 1. lakiehdotuksen 18 i §, 2. lakiehdotuksen 42 a § ja 3. lakiehdotuksen 43 a §. Tiedonhallintalain 8 §:n mukainen tiedonhallinnan muutosten arviointi on lisätty esitykseen.

6.3 Matkakorvauksiin (Kela-taksit) liittyvä lausuntopalaute

Esitysluonnoksen 5. lakiehdotuksessa sairausvakuutuslain 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohtaa ehdotettiin muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta suorakorvauksena. Tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa korvausta ei makseta suoraan palveluntuottajalle toistuvien väärinkäytösten vuoksi.

Useat lausunnonantajat kannattivat toistuviin väärinkäytöksiin puuttumista ehdotetulla tavalla. Osa ehdotusta kannattaneista lausunnonantajista piti tärkeänä sitä, että ehdotus koskisi vain korvauksen maksutapaa eikä siten rajoittaisi vakuutetun oikeutta matkakorvaukseen.

Osa lausunnonantajista katsoi, että ehdotus voisi heikentää asiakkaiden hoitoon pääsyä ja arkista asiointia. Kela-taksia käyttävät henkilöt ovat usein haavoittuvassa asemassa. Lausuntojen mukaan lainsäädäntöä kehitettäessä tulisi selvittää sitä, tukeeko nykyinen etuusjärjestelmä riittävästi taksilla tapahtuvaa arkipäivän asiointia.

Useat lausunnonantajat katsoivat, että ehdotettu malli aiheuttaisi liikenteenharjoittajille kohtuuttomia tappioita. Tappioiden muodostuminen koskisi niitä tilanteita, joissa matkan maksutavaksi valittaisiin lasku ja lasku jätettäisiin maksamatta. Tällä hetkellä Kela-taksiryrittäjillä on velvollisuus hyväksyä maksutavaksi lasku. Mikäli lasku jää maksamatta, jää matkan omavastuuosuus taksiryrittäjän tappioksi. Useat lausunnonantajat katsoivat, että ehdotetussa mallissa koko matkan hinta jäisi taksiryrittäjän tappioksi. Taloudellinen riski laskun maksamatta jättämisestä olisi siten huomattava. Osa lausunnonantajista ehdotti niin kutsuttua Ruotsin mallia, jossa matkan omavastuu siirrettäisiin Kansaneläkelaitoksen perittäväksi, jolloin Kansaneläkelaitos voisi kuitata perittävän summan muista maksussa olevista etuuksista.

Osa lausunnonantajista katsoi, että maksutavan muutoksen perusteiden, keston ja menettelyn tulisi olla täsmällisesti määriteltyjä ja ennakoitavia. Osa lausunnonantajista katsoi, että korvauksen maksutavasta tulisi antaa hallintopäätös. Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota myös siihen, että ehdotuksen mukaan tieto korvauksen maksutavasta annettaisiin asiakkaalle vasta tilausvälityskeskuksen kautta siinä vaiheessa, kun asiakas on tilaamassa Kela-taksia. Näissä lausunnoissa katsottiin, että tiedottamisvelvollisuuden tulisi olla Kansaneläkelaitoksella.

Oikeusministeriö katsoi lausunnossaan, että esitysluonnoksen perusteluista ei ilmennyt se, mihin sääntelyyn Kansaneläkelaitoksen harkintavalta suorakorvauksen osalta perustuisi.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan toimivalta ei voisi perustua esitysluonnoksessa ehdotettuun tiedonluovutusta koskevaan säännökseen.

Oikeusministeriö ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia kiinnittivät lausunnoissaan huomiota ehdotettuun tiedonluovutussääntelyyn. Lausuntojen mukaan jatkovalmistelussa tulisi arvioida ehdotetun tiedonluovutussäännöksen oikeasuhtaisuutta ja hyväksyttävyyttä.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa. Lausuntopalautteen perusteella esityksen nykytilan kuvausta, vaikutustenarviointia, säännöskohtaisia perusteluita ja säätämisyjärjestysperusteluita on täydennetty. Muilta osin lausuntopalaute ei antanut aihetta muuttaa tai täydentää hallituksen esitystä. Merkittävä osa lausuntopalautteesta koski taksimatkojen kilpailutukseen liittyviä ja Kansaneläkelaitoksen toimeenpanon piiriin kuuluvia seikkoja. Kilpailutus ja muut sairausvakuutuksesta korvattavien taksimatkojen toimeenpanoon liittyvät asiat kuuluvat Kansaneläkelaitoksen toimivaltaan, eikä niihin siten voida ottaa kantaa hallituksen esityksessä tai lainsäädännössä. Nämä lausunnoissa esiin tuodut seikat on kuitenkin saatettu Kansaneläkelaitoksen tietoon. Omavastuun perinnän siirtäminen Kansaneläkelaitokselle olisi sekä lainsäädännöllisesti että tietojärjestelmien kannalta iso muutos, joka vaatisi oman esiselvityksensä. Asiaa aiemmin selvittäessä omavastuiden perintään liittyvää muutosehdotusta ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena. Asia ja siihen liittyvät näkökohdat ovat kuitenkin tiedossa sosiaali- ja terveysministeriössä.

6.4 Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskevaan Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeuteen liittyvä lausuntopalaute

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksessa toimeentulotukilain 18 e §:ään ehdotettiin lisättäväksi Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajilta. Tiedonsaantioikeus koskisi tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos selvittäisi väärinkäytösepäilyä ja olisi havainnut mahdollisen väärennyksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa.

Useat lausunnonantajat kannattivat ehdotettua muutosta.

Osa lausunnonantajista huomautti, että laskun tiedoista voisi ilmetä arkaluonteisia tietoja. Oikeusministeriö puolestaan kiinnitti huomiota siihen, että Kansaneläkelaitoksen pyytäessä laskun tietoja laskuttajalta, se samalla luovuttaisi laskuttajalle salassa pidettäväksi säädetyn tiedon henkilön asiakkuudesta. Oikeusministeriö ja eduskunnan oikeusasiamies katsoivat, että säätämisyjärjestysperusteluissa tulisi arvioida ehdotetun säännöksen oikeasuhtaisuutta tai hyväksyttävyyttä sekä sen suhdetta perustuslakivaliokunnan salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevaan lausuntokäytäntöön.

Lausuntopalautteen perusteella esityksen vaikutustenarviointia ja säätämisyjärjestysperusteluita on täydennetty.

6.5 Toimeentulotuen hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuuteen liittyvä lausuntopalaute

Esitysluonnoksen 1. lakiehdotuksessa toimeentulotukilain 17 §:n 3 momentin säännöstä ehdotettiin muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin tuen hakijat ja muut asianosaiset toimittamaan tarvittavia selvityksiä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta.

Useat lausunnonantajat kannattivat velvollisuuksien selkeyttämistä. Lausunnoissa kannatettiin myös sitä, että ehdotetun muutoksen myötä yhteistaloutta koskeva arviointi tulisi tehdä sukupuolineutraalisti.

Kansaneläkelaitos katsoi lausunnossaan, että yleisessä asumistuessa ja eläkkeensaajan asumistuessa olisi vastaavalla tavalla tarvetta ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten tarkentamiselle.

Osa lausunnonantajista kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, että ehdotettu muutos voisi lisätä hakijan selvitys- ja todistustaakkaa.

Oikeusministeriö katsoi, että jatkovalmistelussa tulisi vielä arvioida ehdotetun muutoksen tarpeellisuutta.

Kansaneläkelaitos esitti lausunnossaan ehdotuksen säännöskohtaisia perusteluja täydennettäväksi siten, että perusteluissa mainittaisiin merkittävien tietojen sijaan välttämättömät tiedot sekä lisäämällä välttämättömiin tietoihin ja selvityksiin tuen saajien olosuhteiden lisäksi myös tulot ja varat. Lisäksi Kansaneläkelaitos esitti perusteluihin täydennettäväksi, että erilaisissa tilanteissa tuen maksajan on arvioitava sitä, onko tosiasiallisesti kysymyksessä yhteistalous tai toimeentulotukilain mukainen perhe.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa: Esityksen vaikutustenarviointia on täydennetty lausuntopalautteen perusteella. Lisäksi ehdotuksen säännöskohtaisiin perusteluihin on tehty Kansaneläkelaitoksen lausunnossa esitetyt täydennykset. Muilta osin lausuntopalaute ei antanut aihetta muuttaa tai täydentää hallituksen esitystä.

6.6 Lääkärintodistuksia- ja todistuksia koskevan tiedonsaantioikeuden tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute

Esitysluonnoksen 5. lakiehdotuksessa sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:ään ehdotettiin lisättäväksi uusi säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada lääkäreiltä, terveydenhuollon ammattihenkilöiltä sekä terveydenhuollon toimintayksiköltä etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät lausunnot tai todistukset. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että tarvittavat tiedot olisivat saatavissa Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn nykyistä sujuvammin suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

Useimmat lausunnonantajat kannattivat ehdotusta. Kysely- ja välityspalvelun hyödyntämisen katsottiin vähentävän hakijoiden asiointitaakkaa, nopeuttavan etuuden käsittelyä sekä parantavan tietosuojaa- ja turvaa verrattuna nykyisiin paperisiin ja monikanavaisiin toimitustapoihin.

Osa lausunnonantajista katsoi, että lääkärintodistusten- ja lausuntojen välittäminen suoraan Kansaneläkelaitokselle kaventaisi ihmisen hallintaa omiin tietoihinsa ja murentaisi ennakkollista kontrollia arkaluonteisten tietojen käsittelyssä. Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota siihen, ettei lääkärintodistusten- ja todistusten välittämiseen esitetty pankki- ja tilitietojen välityksen yhteyteen ehdotettua kielto-oikeutta. Lausunnoissa kiinnitettiin myös huomiota siihen, ettei etuuden hakijalle annettaisi ensiksi itse mahdollisuutta toimittaa tarvittavia tietoja. Lisäksi osa lausunnonantajista huomautti, ettei esityksestä käynyt ilmi se, edellyttääkö tiedon luovuttaminen rekisterinpitäjän harkintaa vai onko säännöksessä yksilöity tarpeelliset tiedot niin yksilöidysti, että ne voidaan luovuttaa ilman tapauskohtaista harkintaa. Lausunnoissa korostettiin myös hakijan oikeutta tarkistaa kirjatut tiedot ja tarvittaessa oikaista asiakirjoissa olevat virheet.

Oikeuskansleri totesi lausunnossaan, että muutos on merkittävä verrattuna nykyiseen lähtökohtaan, jossa etuuden hakija itse toimittaa asiakirjat Kansaneläkelaitokselle. Oikeuskansleri katsoi, että esityksessä tulisi arvioida erityisesti ehdotuksen vaikutuksia etuuden hakijan ennakkollisen ja jälkikäteisen oikeusturvan kannalta ja ottaa tarkemmin kantaa siihen, miten hakijan oikeudet tulisivat turvatuiksi perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia totesi lausunnossaan, että pääsääntöisesti henkilöllä tulisi itsellään olla mahdollisuus toimittaa arkaluonteiset tietonsa, kuten esimerkiksi terveystiedot, hakemuksensa liitteeksi tai vaihtoehtoisesti antaa suostumus tietojen välittämiseen. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoi, että esityksen vaikutusarviointi oli puutteellinen etuuden hakijoihin kohdistuvien vaikutusten osalta.

Oikeusministeriö huomautti lausunnossaan, että esitysluonnoksen säännöskohtaisten perustelujen mukaan säännöksen nojalla pyydettyt todistukset ja lausunnot olisivat välttämättömiä etuuden ratkaisemiseksi, mutta välttämättömyys ei käynyt ilmi ehdotettavasta säännöksestä. Lisäksi oikeusministeriö kiinnitti huomiota siihen, ettei säätämisyjärjestysperusteluissa arvioitu ehdotettavan säännöksen suhdetta perustuslakivaliokunnan salassa pidettävän tiedon luovuttamista koskevaan lausuntokäytäntöön tai tietosuojasääntelyn edellytyksiin. Oikeusministeriö katsoi, että jatkovalmistelussa ehdotettua säännöstä ja sen perusteluja tulisi täydentää näiltä osin.

Oikeuskansleri huomautti, että esityksessä ei ole tuotu esiin, sovelletaanko sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:ään esitettyyn uuteen 6 momenttiin myös saman luvun 12 §:ssä lausuntopalkkioiden maksuttomuudesta säädettyä.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa. Esityksen vaikutuksia, ehdotettua säännöstä, säännöskohtaisia perusteluja ja säätämisyjärjestysosiota on täydennetty lausuntopalautteen perusteella.

6.7 Muihin toteuttamisvaihtoehtoihin liittyvä lausuntopalaute

Jaksossa 5.1 on kuvattu pankki- ja tilitietojen osalta neljä erilaista toteuttamisvaihtoehtoa. Näistä neljästä vaihtoehdosta perusvalmistelussa on päädytty edistämään 2. vaihtoehtoa, jossa arkaluonteisiin tietoihin pääsy edellyttäisi sitä, ettei hakija ole kieltänyt tietojen kysymistä.

Kansaneläkelaitos kannatti lausunnossaan 1. vaihtoehtoa, johon ei sisällynyt kielto-oikeutta. Kansaneläkelaitos katsoi, että hakijan informointi etuuden hakemisen yhteydessä olisi ollut riittävä toimenpide. Kansaneläkelaitoksen mukaan kielto-oikeuden riskinä on se, että oikeutta käyttäisivät juuri ne asiakkaat, joilla etuuden hakemiseen liittyy vilpillistä toimintaa. Kansaneläkelaitos katsoi, että jatkossa on syytä seurata kielto-oikeuden käyttöä, jotta muutoksen tavoitteet toteutuisivat riittävällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Osa lausunnonantajista katsoi, että kielto-oikeuden sijaan Kansaneläkelaitoksen tulisi pyytää suostumusta. Myös oikeusministeriö katsoi lausunnossaan, että kielto-oikeuden ulottuvuus jäisi rajatummaksi kuin suostumuksen.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa. Lausuntopalautteen perusteella esityksen vaikutuksia, säännöskohtaisia perusteluita ja säätämisyjärjestysosioita on tarkennettu siten, että esityksestä käy paremmin ilmi kiellon merkitys ja vaikutukset asiakkaan asemaan. Muilta osin lausuntopalaute ei antanut aihetta muuttaa tai täydentää hallituksen esitystä.

6.8 Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute

Osa lausunnonantajista huomautti siitä, ettei muutosten vaikutuksia väärinkäytösten ja virheellisten maksujen vähenemiseen ole voitu ennustaa luotettavasti, ja että arviot sisältävät siten epävarmuutta. Osa lausunnonantajista huomautti etuusmenovaikutuksia koskevien arvioiden keskeneräisyydestä ja siitä, ettei toimeentulotuen alikäytön vähenemisen vaikutuksia etuusmenoihin arvioitu esityksessä lainkaan. Osa lausunnonantajista katsoi, että ehdotukset saattaisivat vaikuttaa etuuden, kuten esimerkiksi asumistuen, tasoon. Poliisihallitus huomautti, että vaikutusten arvioinnin yhteydessä ei ole arvioitu mahdollisia vaikutuksia poliisin toimintaan eli lähinnä poliisin esitutkintaan mahdollisten väärinkäytöshavaintojen lisääntyessä.

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy ja hyvinvointialueet katsoivat lausunnoissaan, että esityksen mukaan ehdotetuilla muutoksilla ei olisi välittömiä vaikutuksia hyvinvointialueiden ja Helsingin sosiaali- ja terveystoimen toimintaan. Välillisiä vaikutuksia voisi aiheutua kuitenkin vähäisessä määrin.

Finanssiala ry katsoi launnonssaan, että ehdotettu pankki- ja tilitietoja koskeva sääntely todennäköisimmin aiheuttaisi merkittävää manuaalista lisätyötä sekä Kansaneläkelaitokselle että pankeille.

Osa lausunnonantajista katsoi vaikutustenarvioinnin olleen puutteellista erityisesti väärinkäytöksiin kohdistuvien vaikutusten osalta, mikä vaikeutti ehdotusten suhteellisuuden arvioimista. Näin ollen jää epäselväksi, onko ehdotettujen toimien laajuus ja kohdentuminen oikeassa suhteessa ilmiön laajuuteen. Osassa lausuntoja esityksen katsottiin lisäävän asiakkaisiin kohdistuvaa valvontaa ja epäluottamusta. Lisäksi osassa lausuntoja asiakkaan toimittamien hakemusten liitteiden vähentymisen katsottiin vähentävän asiakkaan omaa toimijuutta asiassaan.

Oikeusministeriö kiinnitti huomiota siihen, että eduskunta on juuri hyväksynyt hallituksen esityksellä (HE 116/2025 vp) eduskunnalle esitetyt lait toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta. Hyväksytyillä säännöksillä on juuri muutettu esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen toimeentulotukihakemuksen ratkaisemiseksi säädettyä tiedonsaantioikeutta rahalaitoksilta, jota ehdotetaan nyt jälleen muutettavaksi. Muutosten tekeminen osissa vaikeuttaa kokonaisuuden vaikutusten arviointia.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa. Lausuntopalautteen perusteella vaikutusarvioita on tarkennettu. Muilta osin lausuntopalaute ei antanut aihetta muuttaa tai täydentää hallituksen esitystä. Kokonaisuutena arvioiden esitetyt lakiehdotukset eivät lisääisi etuuksia koskevia takaisinperintöjä tai väärinkäytösepäilyjä, sillä ehdotettavien toimenpiteiden on arvioitu ehkäisevän ja vähentävän väärinkäytösten ja virheellisten maksujen syntymistä. Ehdotuksilla ei myöskään ole vaikutuksia lainmukaisesti maksettavien etuuksien tasoon.

6.9 Muu lausuntopalaute

Useat lausunnonantajat huomauttivat havaittujen väärinkäytösten vähäisestä määrästä ja siitä, että etuuksien takaisinperinnät johtuvat useimmiten muista syistä kuin hakijan väärinkäytöksistä. Ehdotetut keinot eivät näiden lausuntojen mukaan ole oikeasuhtaisia väärinkäytösten vähäiseen määrään nähden.

Osa lausunnonantajista katsoi esityksen merkitsevän huomattavaa viranomaisvalvonnan laajenemista.

Oikeuskansleri katsoi lausunnossaan, että väärinkäytösepäilyjen selvittämisessä tai rikosten ehkäisyssä ei ole kyse Kansaneläkelaitokselle Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa (731/2001) säädetystä tehtävästä. Oikeuskansleri katsoi, että esityksestä tulisi ilmetä nykyistä tarkemmin, mihin lainsäädäntöpohjaan Kansaneläkelaitoksen tehtävän väärinkäytösten selvittäjänä katsotaan perustuvan. Lisäksi oikeuskansleri totesi lausunnossaan, että tietojenvaihdon mahdollistavalla lainsäädännöllä on merkittävä vaikutus myös laajemman automaattisen päätöksenteon mahdollistavien automaattisten järjestelmien kehittämisessä. Esitystä tulisi tarkastella monipuolisemmin Kansaneläkelaitoksen asiakkaiden oikeuksien toteutumisen kannalta myös tästä näkökulmasta erityisesti, jos on odotettavissa, että rahalaitostiedustelujen tekemisestä olisi tulossa rutiininomainen vaihe kaikissa niissä etuushakemuksissa, joissa se olisi lain mukaan mahdollista.

Oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia katsoivat lausunnossaan, että hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluiden lopussa on perusteltava nykyistä tarkemmin, miksi perustuslakivaliokunnan lausunto on tarpeen kertomalla ne perustuslain 10 §:n tulkintakysymykset, joihin perustuslakivaliokunnan on tarpeen ottaa kantaa.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus huomautti lausunnossaan, että lausuntoa varten toimitettu ruotsinkielinen aineisto sisältää vain yhteenvedon esityksen pääasiallisesta sisällöstä sekä ehdotetun lakitekstin, joten maakunnan hallitukselle ei varattu mahdollisuutta täysimääräiseen lausuntoon. Ruotsinkielisestä hallituksen esitysluonnoksesta puuttui nykytilan kuvaus, tavoitteet, ehdotusten vaikutusarviointi, monilukuiset vaihtoehtoiset toimintatavat kokonaisuudessaan, mikä ei mahdollistanut maakunnan hallituksen kokonaisnäkömyksen muodostamista esityksestä. Maakunnan hallitus katsoi, että valtakunta ei tältä osin täytä Ahvenanmaan itsehallintolain 38 §:stä johtuvia velvoitteita. Esitys koskee sekä Ahvenanmaan että valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvia aloja.

Lausuntojen johdosta todetaan seuraavaa. Kansaneläkelaitoksen toimivalta ja tehtävät väärinkäytösten ja virheellisten maksujen osalta on kuvattu nykytilaa kuvaavassa jaksossa 2.1 ja 2.2. Lausuntopalaute perusteella kuvaus on lisätty myös osaksi säätämisyjärjestysosiota, jaksoon 10.8. Esityksen säätämisyjärjestysosiota on täydennetty muiltakin osin lausuntopalaute perusteella. Automaattisten päätösten osalta todetaan, että esityksen ehdotuksilla ei ole vaikutusta hallintolain 8 b luvussa säädettyyn automaattisten päätösten käyttöalaan. Hallintolain 53 e §:n mukaan viranomainen voi ratkaista automaattisesti vain sellaisen asian, johon ei sisälly seikkoja, jotka edellyttävät tapauskohtaista harkintaa, tai johon sisältyvät tapauskohtaista harkintaa edellyttävät seikat virkamies tai muu asian käsittelijä on arvioinut. Tietojenvaihtoon liittyvät lakimuutokset eivät laajenna laissa sallittua automaattisten päätösten käyttöalaa. Tietopohja edesauttaa sen sijaan osittaisen automaation hyödyntämistä. Osittainen automaatio tarkoittaa automaattisen tietojenkäsittelyn hyödyntämistä siten, että ratkaisun tarkastaa ja hyväksyy luonnollinen henkilö. Kansaneläkelaitos on hyödyntänyt osittaista automaatiota toiminnassaan 1960-luvulta lähtien. Esityksen vaikutukset Kansaneläkelaitoksen toimeenpanoon ja asiakkaiden asiointiin on kuvattu jaksossa 4. Ehdotukset eivät poista hakijalta asiointin, eli hakemuksen jättämisen, tarvetta. Rahalaitoksia koskevien ehdotusten osalta todetaan se, että niiden tarkoituksena ei ole muuttaa tiedonkeruun käytänteitä nykytilasta eli laajentaa niitä tilanteita, joissa tietoja pyydetään, tai tarkastelujaksoa, jolta tiedot pyydetään. Nämä menettelyt vaikuttavat nykytilan kuvauksen perusteella olevan pääosin hyvin vakiintuneita.

Muilta osin lausuntopalaute ei antanut aihetta muuttaa tai täydentää hallituksen esitystä.

6.10 Jatkovalmistelu

Lausuntopalauteen jälkeisessä jatkovalmistelussa lausunnoilla ollutta esitysluonnosta on muutettu ja täydennetty monin tavoin muun muassa yleisperustelujen, vaikutusten arvioinnin, säännöskohtaisten perustelujen ja pykäläehdotusten osalta. Tarkemmin sitä, miltä osin lausuntopalaute on minkäkin ehdotuksen kohdalla johtanut esityksen muuttamiseen tai täydentämiseen, on kuvattu edellä otsikkojen 6.2–6.9 alla.

6.11 Oikeuskanslerin ennakkotarkastusmuistio

Oikeuskansleri on ottanut hallituksen esityksen ennakkotarkastettavakseen.

Ennakkotarkastusmuistion mukaan esityksen suhdetta perustuslakiin koskevaa osiota on täydennetty laajasti lausuntokierroksen jälkeen. Jaksossa 10.4.1 on arvioitu Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisujen C-817/19 ja C-175/20 soveltuvuutta esitettyihin säännöksiin. Ennakkotarkastusmuistion mukaan esityksessä tulisi tuoda perusteellisemmin esiin ne päätelmät, joiden perusteella esitettyihin johtopäätöksiin ratkaisujen johdosta on päädytty. Lisäksi perustuslakivaliokunnan perustuslaissa säädetyt tehtävät huomioon ottaen perustuslakivaliokunnalle esitetty kysymyksenasettelu tulisi muotoilla siten, että siinä yksilöidään perustuslain tulkintakysymykset niin, että ne vastaavat paremmin perustuslakivaliokunnan tehtäviä. Esityksen suhdetta perustuslakiin koskevassa arviossa olisi yksilöitävä selvemmin ne ehdotukseen sisältyvät säännökset, jotka perustuslain tai oikeuskäytännön valossa vaikuttavat tulkinnanvaraisilta tai periaatteellisesti merkityksellisiltä. Lisäksi ennakkotarkastusmuistiossa kiinnitettiin huomiota 4. lakiehdotuksen 3 §:n 11 kohdassa viitattuihin pykäliin.

Muistion johdosta säätämisyjärjestysosiota täydennettiin. Lisäksi 4. lakiehdotuksen 3 §:n 11 kohdassa viitatus pykälät korjattiin.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki toimeentulotuesta

17 §. Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 1 momentissa säädetään tuen hakijan, hänen perheenjäsenensä ja elatusvelvollisensa sekä myös huoltajansa ja edunvalvojansa tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuudesta. Toimeentulotuen luonteesta viimesijaisena etuutena johtuu, että tuen myöntäjän on hankittava ja saatava kaikki toimeentulotuen käsittelyn kannalta välttämättömät tiedot ja selvitykset tuen saajien olosuhteista, tuloista ja varoista. Kun toimeentulotukea saatetaan maksaa suhteellisen pitkänkin aikaa ja kun hallinnollisesti saattaa olla tarkoituksenmukaista myöntää toimeentulotukea kuukautta pidemmällekin aikavälille, on myös tarpeellista, että toimeentulotuen saajalla on velvollisuus ilmoittaa olosuhteiden muutoksista, joilla on vaikutusta toimeentulotukeen. Tästä velvollisuudesta on säädetty voimassa olevan pykälän 2 momentissa.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nykyistä selkeämmin velvoitettaisiin 1 momentissa tarkoitettu henkilö toimittamaan tarvittavia selvityksiä.

Ehdotetun 3 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö olisi lisäksi tarvittaessa velvollinen esittämään selvitystä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta. Voimassa olevan

3 momentin perusteluiden⁴⁰ mukaan selvitystilanne koskee tilanteita, joissa eri sukupuolta olevien henkilöiden oletetaan olevan avoliitossa. Heteronormatiivisen avoliitto-olettaman ongelmallisuuden vuoksi todetaan, että tässä esityksessä ehdotettu 3 momentti koskisi henkilöiden sukupuolesta riippumatta kaikkia niitä tilanteita, joissa henkilöiden oletetaan olevan avoliitossa. Tarvittaessa 1 momentissa tarkoitetuilta henkilöiltä on pyydettävä selvitystä siitä, onko kyseessä avoliitto. Tällä on vaikutusta toimeentulotukilaskelman laatimiseen ja tuen määrään.

Toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten tuen maksajan on selvitettävä yhteistaloudessa asuvat henkilöt sekä se, kuuluvatko henkilöt samaan perheeseen. Toimeentulotuki myönnetään koko perheelle ja toimeentulotuen määrään vaikuttavat kaikkien perheenjäsenten tulot ja varat sekä menot. Jokaiselle perheenjäsenelle kuuluu myös oma toimeentulotuen perusosansa. Toimeentulotukilain 3 §:n mukaan perheellä tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia vanhempia, vanhemman alaikäistä lasta, aviopuolisoita sekä kahta henkilöä, jotka elävät avioliitonomaisissa olosuhteissa. Toimeentulotukea myönnettäessä kaikkia perheenjäseniä pidetään toimeentulotuen saajina tuen maksamispäivästä lukien. Erilaisissa tilanteissa tuen maksajan on arvioitava sitä, onko tosiasiallisesti kysymyksessä yhteistalous tai toimeentulotukilain mukainen perhe. Tarvittaessa asiakkaalta tulee pyytää lisäselvityksiä yhteistaloudesta tai avoliitosta. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon esimerkiksi seuraavia seikkoja: asunnon koko, yhdessä asumisen kesto, keskinäiset tilisiirrot, muut asunnossa asuvat henkilöt, yhteinen asumishistoria, yhteiset lapset, erillään ilmoitetun asumisen tai puolison poste restante-merkinnän aikana syntyneet lapset, vuokrasopimuksesta ja vuokranmaksusta saadut selvitykset sekä muista asumisolosuhteista saadut tiedot.

Toimeentulotukilain 27 §:n mukaisesti toimeentulotuki myönnetään vain Suomessa vakinaisesti oleskelevalle hakijalle tai perheelle. Oleskelun tosiasiallinen luonne on selvitettävä yksilöllisesti jokaisen hakijan kohdalla. Oleskelun tosiasiallista luonnetta selvitettyä tuen maksajan tulee vaatia ja saada selvitystä esimerkiksi hakijan ja tämän perheen olosuhteista, asumisesta, perheestä ja työskentelystä.

Toimeentulotukilain 14 a §:n 3 momentin mukaisesti, jos asiakas ei ole määräajassa täydentänyt hakemustaan tai esittänyt hyväksyttävää syytä täydennyksen viivästymiselle, päätös tehdään käytettävissä olevien tietojen pohjalta viivytyksettä, kuitenkin viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä määräajan päättymisestä.

18 a §. *Perustoimeentulotuen maksajan tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeudesta ja tietojen luovutusvelvollisuudesta. Pykälän otsikkoa ja 1–4 momentteja muutettaisiin siten, että Kansaneläkelaitoksen sijaan pykälässä viitattaisiin perustoimeentulotuen maksajaan. Näiden muutosten tarkoituksena on se, että myös Ahvenanmaan sosiaaliviranomaiset voisivat saada toimeentulotukitehtäviensä hoitamiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot. Lisäksi pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että pykälässä olisi nykyisen neljän momentin sijasta seitsemän momenttia. Ehdotetuissa 5–7 momenteissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten. Ehdotettujen muutosten myötä tiedonsaannin edellytykset muodostuisivat kolmiportaiseksi. Ehdotetussa 7 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen tiedotusvelvollisuudesta.

Ehdotetun 1 momentin mukaan perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä

---

⁴⁰ Hallituksen esitys HE 217/1997 vp, s. 25.

maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset. Lisäksi perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada sosiaalihuollon viranomaisilta ja veroviranomaisilta niiden henkilörekistereissä olevia salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, jos se on välttämätöntä tämän lain mukaisen toimeentulotukiasian käsittelemistä varten. Perustoimeentulotuen maksajan tulisi etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 1 momenttia, mutta Kansaneläkelaitoksen sijaan pykälässä viitattaisiin perustoimeentulotuen maksajaan. Näiden muutosten tarkoituksena on se, että myös Ahvenanmaan sosiaaliviranomaiset voisivat saada toimeentulotukitehtäviensä hoitamiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot. Toimeentulotuki kuuluu maakunnan lainsäädäntövallan piiriin.

Ehdotetun 2 momentin mukaan perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä ja maksutta valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta sekä koulutuksen järjestäjältä toimeentulotuen hakijaa tai saajaa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan perustoimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 2 momenttia, mutta Kansaneläkelaitoksen sijaan pykälässä viitattaisiin perustoimeentulotuen maksajaan. Näiden muutosten tarkoituksena on se, että myös Ahvenanmaan sosiaaliviranomaiset voisivat saada toimeentulotukitehtäviensä hoitamiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot. Toimeentulotuki kuuluu maakunnan lainsäädäntövallan piiriin.

Ehdotetun 3 momentin mukaan, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023), jäljempänä asiakastietolaki, 63 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös perustoimeentulotuen maksajan toimeentulotukitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja. Pykälä vastaisi sisällöltään voimassa olevaa 3 momenttia, mutta Kansaneläkelaitoksen sijaan pykälässä viitattaisiin perustoimeentulotuen maksajaan. Näiden muutosten tarkoituksena on se, että myös Ahvenanmaan sosiaaliviranomaiset voisivat saada toimeentulotukitehtäviensä hoitamiseksi tarvittavat välttämättömät tiedot. Toimeentulotuki kuuluu maakunnan lainsäädäntövallan piiriin.

Ehdotetun 4 momentin mukaan perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskisi tuenhakijan lisäksi muita perheeseen kuuluvia henkilöitä.

Tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avaamis- ja sulkemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoikeutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamäärää, josta on vähennetty mahdollinen katevaraus. Arvopaperitiedoilla tarkoitettaisiin arvo-osuustileistä annetun lain (827/1991) 2 §:ssä tarkoitettua arvo-osuustiliä ja arvopaperitileistä annetun lain (750/2012) 2 §:ssä tarkoitettua arvopaperitiliä koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia.

Ehdotetun 5 momentin mukaan perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden perheeseen kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija olisi

kieltänyt tietojen pyytämistä. Ehdotetun 5 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus koskisi vain välttämättömiä tilitapahtumatietoja. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Yksityiskohtaisia tilitapahtumatietoja ei voida luovuttaa viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakkollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakkollisena kontrollina toimisivat välttämättömyyskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Valinta koskisi tällöin tuon kyseisen hakemuksen tai päätöksen ratkaisemiseen tarvittavia tietoja. Halutessaan hakija voisi itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti. Jos hakija ei tällöin toimittaisi pyydettyjä selvityksiä, toimeentulotukihakemus hylättäisiin.

Ehdotetun 6 momentin mukaan perustoimeentulotuen maksajalla olisi oikeus saada pyynnöstä 4–5 momentissa tarkoitettut tiedot sekä hakijan ja muiden perheeseen kuuluvien varallisuustiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Viimesijaisen rahalaitostiedustelun edellytykset vastaisivat tällöin voimassa olevien etuuslakien rahalaitostiedustelua koskevaa sääntelyä, joka on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4. Käytännössä viimesijaisuus edellyttäisi sitä, että hakija olisi toimittanut tietoja Kansaneläkelaitokselle ja Kansaneläkelaitos epäilisi näiden tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Viimesijainen tiedustelu ei siten vaikuttaisi 5 momentin mukaiseen oikeuteen kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja. Nykyiseen tapaan tietojen toimittamatta jättäminen johtaisi tuen hylkäämiseen, jolloin hakija voisi saattaa tietojen välttämättömyyttä koskevan asian tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki, jota myönnetään vain, jos henkilöllä ei ole riittävästi muita tuloja tai varoja käytettävissään. Toimeentulotuki määrätään käytettävissä olevien tulojen ja varojen sekä huomioon otettavien menojen erotuksen perusteella. Toimeentulotuen määräytymisestä säädetään toimeentulotukilain 6 §:ssä ja tulojen ja varojen erotukseen liittyvästä laskelmasta toimeentulotukilain 13 §:ssä. Toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n mukaan toimeentulotukea myönnettäessä huomioon otetaan henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot ja käytettävissä olevat varat erikseen lainkohdissa säädettyin poikkeuksin. Varoilla tarkoitetaan esimerkiksi pankkitilillä olevia säästöjä ja rahasto-osuuksia. Toimeentulotuki on toimeentulotukilain 3 §:n mukaisesti perhekohtainen etuus, joten Kansaneläkelaitoksen on saatava selvitystä toimeentulotuen hakijan tilitapahtumatietojen lisäksi myös kaikkien hänen perheenjäsentensä tilitapahtumatiedoista. Ensimmäisen perustoimeentulotukihakemuksen liitteeksi vaaditaan tilitapahtumatiedot kaikilta perheenjäseniltä kaikista pankkitileistä kahdelta edeltävältä kuukaudelta. Myös jatkohakemusten liitteeksi pääsääntöisesti vaaditaan tilitapahtumatiedot siltä ajalta, jota hakemus koskee. Tulojen ja varallisuuden lisäksi tilitapahtumista tarkistetaan myös menoja, kuten esimerkiksi kuukausittaisen vuokran maksamista. Lisäksi tilitapahtumista tarkistetaan puolisoiden välistä maksuliikennettä tilanteissa, joissa avoliitto on kiistetty. Tilitapahtumista seurataan myös mahdollisia taloudellisen aseman heikentämiseen liittyviä menoja eli isoja tilisiirtoja. Lisäksi tilitapahtumista voidaan todeta myös sellaisia tietoja, joita hakija ei ole ilmoittanut, mutta jotka on huomioitava perustoimeentulotukea käsiteltäessä. Tilitapahtumista voi selvittää esimerkiksi oleskelupaikka, ulkomailla oleskelu tai salattu avoliitto.

Toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten tarvitaan seuraavat tiedot:

- tilinomistaja;

- tilinumero;
- tilitapahtumien ajanjakso;
- katkeamaton tilitapahtumaluettelo ja
- saldo.

Tieto tilinomistajasta vaaditaan, jotta voidaan varmistua, että tili on hakijan tai perheenjäsenen. Tilinumero vaaditaan tilin yksilöimiseksi. Tilitapahtumien ajanjakso on välttämätön tulojen huomioimisen näkökulmasta. Tilitapahtumista esille käyvä tulo huomioidaan lähtökohtaisesti tulon maksupäivän mukaan. Tapahtumaluettelon tulee olla katkeamaton ja ehyt. Tilitapahtumien lisäksi saldotieto vaaditaan aina kuukauden viimeiseltä päivältä, sillä kuukauden viimeisen päivän saldo huomioidaan varallisuutena.

Ehdotetun 7 momentin mukaan ennen 4–6 momentissa tarkoitettua pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille olisi annettava siitä tieto. Hakijaa olisi lisäksi tiedotettava 5 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista. Hakijan informointi tapahtuisi hakemisen yhteydessä. Muilta osin tiedottaminen tapahtuisi verkkosivuilla.

Ensimmäisen perustoimeentulotukihakemuksen ratkaisemiseksi pyydetäisiin 4–6 momentissa tarkoitettua tietoja kahdelta edeltävältä kuukaudelta. Jatkohakemusta ratkaistaessa tiedot pyydetäisiin siltä ajalta, jota hakemus koskee. Asiakkaalle annettussa edellisessä päätöksessä on tällöin kerrottu se, mikä on seuraava tilitapahtumien tarkastelujakso. Tarkastelujakson päättymisajankohtaan vaikuttaa kuitenkin seuraavan hakemuksen jättämisaikakohta. Tietoja voitaisiin pyytää myös tilanteissa, joissa päätöstä tai maksettua jaksoa pitää lain mukaan korjata siinä olevan virheen vuoksi. Päätöksen korjaamista koskevissa tilanteissa tiedot pyydetäisiin takautuvasti siltä ajalta, jota virhe koskee. Tietojen pyytämisen menettelyt ja pyyntöjen ajallinen ulottuvuus vastaisivat nykytilaa. Tietojen pyytämisen menettelyt ja tilanteet ovat vakiintuneita.

18 e §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä vuokranantajien ja perusmenojen laskuttajien välillä.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada perustoimeentulotukiasian käsittelyn kannalta välttämättömiä vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyviä tietoja. Pykälään ehdotetun muutoksen myötä pykälässä säädettäisiin myös tietojen luovuttamisesta Kansaneläkelaitoksen ja toimeentulotuessa huomioitavien perusmenojen laskuttajien välillä, minkä johdosta pykälän otsikko muutettaisiin. Lisäksi pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että 1 momenttiin lisättäisiin kaksi kohtaa.

Ehdotetun 1 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot:

- 1) vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyen vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöltä;
- 2) muina perusmenoina huomioitavia 7a ja 7b §:n mukaisia menoja koskevaan laskuun liittyen laskuttajilta.

Ehdotetun 1 momentin 2 kohdan mukaisten tietojen pyytäminen suoraan laskuttajalta olisi välttämätöntä tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitos selvittäisi väärinkäytösepäilyä ja olisi havainnut mahdollisen väärennyksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa. Tällä

hetkellä menoja koskevia tietoja voidaan saada vain asiakastietolain 64 §:ssä mainituilta tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöltä. Esimerkiksi sähköyhtiöltä ei voida tarkistaa sähkölaskun aitoutta ilman asiakkaan suostumusta.

Kansaneläkelaitoksella olisi pykälän 2 momentin perusteella velvollisuus ilmoittaa asiakkaalle tietojen luovutuksesta.

Toimeentulotuessa huomioitavista perusmenoista säädetään toimeentulotukilain 7 a ja b §:ssä. Perusmenoina huomioitavat maksut osoitetaan etuutta haettaessa Kansaneläkelaitokselle joko laskulla tai vuokrasopimuksella.

7.2 Laki yleisestä asumistuesta

42 §. Tiedot asumistuen ratkaisemista varten. Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada tietoja asumistuen ratkaisemista varten. Pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että pykälässä olisi nykyisen kahden momentin sijasta viisi momenttia. 2 momentista poistettaisiin maininta muutoksenhakuelimen oikeudesta saada tietoja rahalaitoksilta. Muutoksenhakuelimen tiedonsaantioikeus perustuu lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, hallintoprosessilaki). Hallintoprosessilain 50 §:n mukaisesti hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada maksutta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Muutoksenhakuelin saa siten Kansaneläkelaitokselta kaikki tarvittavat asiakirjat. Tarvittaessa muutoksenhakuelin voi määrätä viranomaisen esittämään tarpeellisen selvityksen. Lisäksi 2 momentin sisältöä muutettaisiin siten, että viimesijaisen rahalaitostiedustelun sijaan momentissa säädettäisiin tili-, - saldo ja arvopaperitietojen pyytämisestä. Ehdotetussa 3 momentissa puolestaan säädettäisiin tilitapahtumatietojen pyytämisestä. Ehdotettuun 4 momenttiin sisällytettäisiin voimassa olevan 2 momentin mukainen säännös viimesijaisesta rahalaitostiedustelusta. Ehdotettujen muutosten myötä tiedonsaannin edellytykset muodostuisivat kolmiportaiseksi. Ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen tiedotusvelvollisuudesta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskisi hakijan lisäksi muita ruokakuntaan kuuluvia henkilöitä.

Tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avaamis- ja sulkemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoikeutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamäärää, josta on vähennetty mahdollinen katevaraus. Arvopaperitiedoilla tarkoitettaisiin arvo-osuustileistä annetun lain (827/1991) 2 §:ssä tarkoitettua arvo-osuustiliä ja arvopaperitileistä annetun lain (750/2012) 2 §:ssä tarkoitettua arvopaperitiliä koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden ruokakuntaan kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltänyt tietojen pyytämistä.

Ehdotetun 3 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus koskisi välttämättömiä tilitapahtumatietoja. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Yksityiskohtaisia tilitapahtumatietoja ei voida luovuttaa viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakkollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakkollisena kontrollina toimisivat välttämättömyyskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Valinta koskisi tällöin tuon kyseisen hakemuksen tai päätöksen ratkaisemiseen tarvittavia tietoja. Halutessaan hakija voisi itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti.

Yleisen asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat tilin asiakkuutta koskevat tiedot sekä tiedot tilin saldosta. Yleinen asumistuki on yleisestä asumistuesta annetun lain 4 §:n mukaiselle ruokakunnalle myönnettävä etuus, joten nämä tiedot vaaditaan yleisen asumistuen käsittelyssä etuuden hakijan lisäksi myös ruokakunnan jäseniltä. Tiedot ovat välttämättömiä etuuden ratkaisussa huomioitavan omaisuuden ja tulojen selvittämiseksi luotettavalla tavalla. Etuuden ratkaisemisessa huomioon otettavista tuloista ja omaisuudesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 12 ja 13 §:ssä.

Yleisen asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot asumismenojen maksamisesta. Asumismenojen huomioimisesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 7 ja 9 §:ssä.

Yleisen asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot puolisoiden välisestä maksuliikenteestä tilanteessa, jos yhteistalous on kiistetty. Avoliitosta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 5 §:ssä.

Yleisen asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot henkilön ulkomailla oleskelusta. Suomessa asumisen vaatimuksesta säädetään yleisestä asumistuesta annetun lain 2 §:ssä. Henkilöä pidetään Suomessa asuvana, jos hän asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti asuu Suomessa.

Yleisen asumistuen käsittelyssä välttämättömiä voivat olla myös luotettavat tiedot henkilön oleskelusta Suomessa eri paikkakunnalla, kuin missä ilmoittaa olevansa, tilanteessa, jossa yhteistalous on kiistetty.

Ehdotetun 4 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja olisi perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Viimesijaisen rahalaitostiedustelun edellytykset vastaisivat tällöin voimassa olevien etuuslakien rahalaitostiedustelua koskevaa sääntelyä, joka on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4. Käytännössä viimesijaisuus edellyttäisi sitä, että hakija olisi toimittanut tietoja Kansaneläkelaitokselle ja Kansaneläkelaitos epäilisi näiden tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Viimesijainen tiedustelu ei siten vaikuttaisi 3 momentin mukaiseen oikeuteen kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja.

Ehdotetun 5 momentin mukaan ennen 2–4 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille olisi annettava siitä tieto. Hakijaa olisi lisäksi tiedotettava 3 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista. Hakijan informointi tapahtuisi hakemisen yhteydessä. Muilta osin tiedottaminen tapahtuisi verkkosivuilla.

Tiedot pyydettäisiin hakemusta ratkaistaessa sekä tuen tarkistusten yhteydessä. Ensimmäistä hakemusta ratkaistaessa pyydettäisiin 2–4 momentissa tarkoitettut tiedot siltä ajalta, josta alkaen tukea haetaan. Jos tietoja ei olisi vielä saatavissa siltä ajalta, josta alkaen tukea haetaan, tiedot pyydettäisiin tuen käsittelyhetken mukaisesti. Lisäksi 2–4 momentissa tarkoitettut tiedot tarkistettaisiin vähintään kerran vuodessa yleisen asumistuen tarkistushakemusten käsittelyn yhteydessä. Tietoja voitaisiin pyytää myös tilanteissa, joissa päätöstä tai maksettua jaksoa pitäisi lain mukaan korjata tai tarkistaa siinä mahdollisesti olevan virheen vuoksi. Virheellisen päätöksen tai maksun korjaamista koskevissa tilanteissa tiedot pyydettäisiin takautuvasti siltä ajalta, jota virhe koskee. Tietojen pyytämisen menettelyt ja pyyntöjen ajallinen ulottuvuus ohjeistettaisiin Kansaneläkelaitoksen toimesta.

7.3 Laki eläkkeensaajan asumistuesta

43 §. *Tiedot asumistuen ratkaisemista varten.* Pykälässä säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada tietoja asumistuen ratkaisemista varten. Pykälän rakennetta muutettaisiin siten, että pykälässä olisi nykyisen kahden momentin sijasta viisi momenttia. 2 momentista poistettaisiin maininta muutoksenhakuelimen oikeudesta saada tietoja rahalaitoksilta. Muutoksenhakuelimen tiedonsaantioikeus perustuu lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019, hallintoprosessilaki). Hallintoprosessilain 50 §:n mukaisesti hallintotuomioistuimella on oikeus pyynnöstä saada maksutta viranomaiselta salassapitosäännösten estämättä kaikki asian ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Muutoksenhakuelin saa siten Kansaneläkelaitokselta kaikki tarvittavat asiakirjat. Tarvittaessa muutoksenhakuelin voi määrätä viranomaisen esittämään tarpeellisen selvityksen. Lisäksi 2 momentin sisältöä muutettaisiin siten, että viimesijaisen rahalaitostiedustelun sijaan momentissa säädettäisiin tili-, saldo- ja arvopaperitietojen pyytämisestä. Ehdotetussa 3 momentissa puolestaan säädettäisiin tilitapahtumatietojen pyytämisestä. Ehdotettuun 4 momenttiin sisällytettäisiin voimassa olevan 2 momentin mukainen säännös viimesijaisesta rahalaitostiedustelusta. Ehdotettujen muutosten myötä tiedonsaannin edellytykset muodostuisivat kolmiportaiseksi. Ehdotetussa 5 momentissa säädettäisiin Kansaneläkelaitoksen tiedotusvelvollisuudesta.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskisi hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisoaan.

Tilitiedoilla tarkoitettaisiin pankkitilin IBAN-numeroa tai muuta yksilöintitunnusta, tilin avaamis- ja sulkemispäivää sekä tilinhaltijuutta- ja käyttöoikeutta koskevia tietoja. Saldotiedolla tarkoitettaisiin pankki- ja maksutilillä kyselyn vastaushetkellä olevaa rahamäärää, josta on vähennetty mahdollinen katevaraus. Arvopaperitiedoilla tarkoitettaisiin arvo-osuustileistä annetun lain (827/1991) 2 §:ssä tarkoitettua arvo-osuustiliä ja arvopaperitileistä annetun lain (750/2012) 2 §:ssä tarkoitettua arvopaperitiliä koskevia tietoja. Nämä tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia.

Ehdotetun 3 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä hänen avio- tai avopuolisonsa tilitapahtumista, jollei hakija olisi kieltänyt tietojen pyytämistä.

Ehdotetun 3 momentin perusteella Kansaneläkelaitoksen kyselyoikeus koskisi välttämättömiä tilitapahtumatietoja. Henkilön yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot rinnastuvat yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin. Yksityiskohtaisia tilitapahtumatietoja ei voida luovuttaa viranomaisten käyttöön ilman riittävää ennakkollista kontrollia. Ehdotuksen mukaan ennakkollisena kontrollina toimisivat välttämättömyyskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Valinta koskisi tällöin tuon kyseisen hakemuksen tai päätöksen ratkaisemiseen tarvittavia tietoja. Halutessaan hakija voisi itse esittää tarvittavat selvitykset tilitapahtumista Kansaneläkelaitoksen tekemän pyynnön mukaisesti.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat tilin asiakkuutta koskevat tiedot sekä tiedot tilin saldosta. Nämä tiedot vaaditaan eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä etuuden hakijan lisäksi myös hakijan puolisolta. Avio- tai avopuolisolle lasketaan yhteinen asumistuki puolisoitten tulojen ja yhden asunnon asumismenojen perusteella. Tiedot ovat välttämättömiä etuuden ratkaisussa huomioitavan omaisuuden ja tulojen selvittämiseksi luotettavalla tavalla. Etuuden ratkaisemisessa huomioon otettavista tuloista ja omaisuudesta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 12 ja 13 §:ssä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot asumismenojen maksamisesta. Asumismenojen huomioimisesta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 5 ja 9 §:ssä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot puolisoitten välisestä maksuliikenteestä tilanteessa, jossa yhteistalous on kiistetty. Avoliitosta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 4 §:ssä.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat tiedot henkilön ulkomailla oleskelusta. Suomessa asumisen vaatimuksesta säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 2 §:ssä. Henkilöä pidetään Suomessa asuvana, jos hän asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) mukaisesti asuu Suomessa.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välttämättömiä voivat olla myös luotettavat tiedot henkilön oleskelusta Suomessa eri paikkakunnalla, kuin missä hän ilmoittaa olevansa, tilanteessa, jossa yhteistalous on kiistetty.

Eläkkeensaajan asumistuen käsittelyssä välttämättömiä ovat myös luotettavat selvitykset siitä, jos henkilö on heikentänyt taloudellista asemaansa esimerkiksi lahjoittamalla omaisuuttaan tai muulla tavalla. Asumistuen epäämisestä tai alentamisesta näissä tilanteissa säädetään eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 18 §:ssä. Käytännössä luotettavan selvityksen hankkimiseksi Kansaneläkelaitoksen tulee selvittää tilitapahtumista isojen summien tilisiirrot.

Ehdotetun 4 momentin mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä 2 ja 3 momentissa tarkoitettut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja olisi perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Viimesijaisen rahalaitostiedustelun edellytykset vastaisivat tällöin voimassa olevien etuuslakien rahalaitostiedustelua koskevaa sääntelyä, joka on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4. Käytännössä viimesijaisuus edellyttäisi sitä, että hakija olisi toimittanut tietoja Kansaneläkelaitokselle ja Kansaneläkelaitos epäilisi näiden tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta. Viimesijainen

tiedustelu ei siten vaikuttaisi 3 momentin mukaiseen oikeuteen kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja.

Ehdotetun 5 momentin mukaan ennen 2–4 momentissa tarkoitettua pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille olisi annettava siitä tieto. Hakijaa olisi lisäksi tiedotettava 3 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista. Hakijan informointi tapahtuisi hakemisen yhteydessä. Muilta osin tiedottaminen tapahtuisi verkkosivuilla.

Tiedot pyydetäisiin hakemusta ratkaistaessa sekä tuen tarkistusten yhteydessä. Ensimmäistä hakemusta ratkaistaessa pyydetäisiin 2–4 momentissa tarkoitettuja tiedot siltä ajalta, josta alkaen tukea haetaan. Jos tietoja ei olisi vielä saatavissa siltä ajalta, josta alkaen tukea haetaan, tiedot pyydetäisiin tuen käsittelyhetken mukaisesti. Ensimmäisen myöntöpäätöksen jälkeen hakijalta pyydetäisiin 2–4 momentissa tarkoitettuja tietoja tuen tarkistusten yhteydessä, jos huomioon otettava omaisuus yhteensä on ollut lähellä omaisuusrajaa tai sen yli. Muutoin ensimmäisen myöntöpäätöksen jälkeen tietoja pyydetäisiin muutaman vuoden välein. Pynnön aikajakso riippuisi tällöin siitä, mitä etuuslain mukaista asiaa tiedoista oltaisiin selvittämässä. Tietoja voitaisiin pyytää myös tilanteissa, joissa päätöstä tai maksettua jaksoa pitäisi lain mukaan korjata tai tarkistaa siinä mahdollisesti olevan virheen vuoksi. Virheellisen päätöksen tai maksun korjaamisesta koskevissa tilanteissa tiedot pyydetäisiin takautuvasti siltä ajalta, jota virhe koskee. Tietojen pyytämisen menettelyt ja pyyntöjen ajallinen ulottuvuus vastaisivat nykytilaa. Tietojen pyytämisen menettelyt ja tilanteet ovat vakiintuneita.

7.4 Laki pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä

3 §. *Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset.* Pykälässä säädetään automatisoidun tilitietojärjestelmän käyttäjistä. Pykälässä säädetään oikeudesta päästä järjestelmässä oleviin, lain 4 §:n mukaisesti luovutettuihin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä pykälässä lueteltujen tehtävien suorittamiseksi. Viranomaisten oikeus saada tietoja järjestelmän avulla perustuu muussa lainsäädännössä oleviin tiedonsaantioikeuksiin, eikä kyseessä ole siten tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Tiedon luovutuksesta teknisen rajapinnan avulla on katsottu tarpeelliseksi säätää erikseen, koska sähköinen tietojen luovuttaminen tapahtuisi yksityiseltä toimijalta viranomaiselle eikä tiedonhallintalain 22 tai 24 § tule siten sovellettavaksi.

3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksen uudesta toimivaltaopykälästä johtuen tehtäisiin tekninen muutos Rajavartiolaitoksen tiedonsaantipykälän merkintään (kohta 10).

Lisäksi 3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 11 kohdaksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeus saada teknisen rajapinnan avulla PMJ-lain 4 ja 6 §:ssä tarkoitettuja tilin asiakkuutta koskevia tietoja pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada pyynnöstä tilinhaltijatietoja pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmän kautta perustuisi toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 b §:n mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan kyseisessä laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Tietoja ei saa käsitellä muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on järjestelmästä luovutettu. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta käyttää järjestelmästä saatuja tietoja muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Ehdotus ei merkitsisi tiedon käsittelyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia tietoja pyydetäisiin Kansaneläkelaitokselle vain nykyisessä laajuudessa ja vain silloin, kun käsittely olisi etuuden lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisun kannalta välttämätöntä. Voimassa olevan sääntelyn mukaan hakijan on liitettävä tiedot etuushakemukseen. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista pyytää etuudenhakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä. Kansaneläkelaitos käyttäisi tietoja etuusratkaisun oikeellisuuden ja lainmukaisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa se on välttämätöntä. Nämä tilanteet on kuvattu tyhjentävästi tiedonsaantioikeutta koskevan ehdotuksen perusteluissa. Tällöin käsiteltävät tiedot olisivat sellaisia, jotka etuuden hakijan tulisi myös itse ilmoittaa.

PMJ-kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisisi etuuksien väärinkäyttöihin liittyviä petos- ja väärennysrikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Etuuksiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja virheellisten maksujen syitä on kuvattu esityksen jaksossa 2.1 ja 2.2.

Kyselyjen käyttöönotto parantaisi tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Nykyiseen menettelyyn liittyviä tietosuojariskejä on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Kyselyjen käyttöönotto sujuvoittaisi merkittävällä tavalla myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa. Tilitapahtumia koskevien selvitysten toimittamiseen liittyviä vaikeuksia on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.2.

Kyselyjen käyttöönotto tehostaisi myös Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa. Toimintamenoista saavutettavat säästöt on kuvattu esityksen jaksossa 4.2.1.

3 luku Keskitetty sähköinen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmä

17 a §. *Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille.* Pykälässä säädetään saldotiedon välittämisestä ja luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Viranomaisten oikeus saada tietoja järjestelmän avulla perustuu muussa lainsäädännössä oleviin tiedonsaantioikeuksiin, eikä kyseessä ole siten tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Tiedon luovutuksesta teknisen rajapinnan avulla sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä on katsottu tarpeelliseksi säätää erikseen, koska sähköinen tietojen luovuttaminen tapahtuisi yksityiseltä toimijalta viranomaiselle eikä tiedonhallintalain 22 tai 24 § tule siten sovellettavaksi.

17 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksen uudesta toimivaltapykälästä johtuen tehtäisiin tekninen muutos Puolustusvoimien tiedonsaantipykälän merkintään (kohta 8).

Lisäksi 17 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 9 kohdaksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeus saada teknisen rajapinnan avulla saldotietoja keskitetyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada pyynnöstä saldotietoja keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä perustuisi toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 b §:n mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan kyseisessä laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Tietoja ei saa

käsitellä muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on järjestelmästä luovutettu. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta käyttää järjestelmästä saatuja tietoja muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Ehdotus ei merkitsisi tiedon käsittelyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia tietoja pyydetäisiin Kansaneläkelaitokselle vain nykyisessä laajuudessa ja vain silloin, kun käsittely olisi etuuden lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisun kannalta välttämätöntä. Voimassa olevan sääntelyn mukaan hakijan on liitettävä tiedot etuushakemukseen. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista pyytää etuudenhakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä. Kansaneläkelaitos käyttäisi tietoja etuusratkaisun oikeellisuuden ja lainmukaisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa se on välttämätöntä. Nämä tilanteet on kuvattu tyhjentävästi tiedonsaantioikeutta koskevan ehdotuksen perusteluissa. Tällöin käsiteltävät tiedot olisivat sellaisia, jotka etuuden hakijan tulisi myös itse ilmoittaa.

PMJ-kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisisi etuuksien väärinkäytöksiin liittyviä petos- ja väärennysrikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Etuuksiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja virheellisten maksujen syitä on kuvattu esityksen jaksossa 2.1 ja 2.2.

Kyselyjen käyttöönotto parantaisi tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Nykyiseen menettelyyn liittyviä tietosuojariskejä on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Kyselyjen käyttöönotto sujuvoittaisi merkittävällä tavalla myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa. Tilitapahtumia koskevien selvitysten toimittamiseen liittyviä vaikeuksia on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.2.

Kyselyjen käyttöönotto tehostaisi myös Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa. Toimintamenoista saavutettavat säästöt on kuvattu esityksen jaksossa 4.2.1.

17 c §. *Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille.* Pykälässä säädetään tilitapahtumatiedon ja arvopapereita koskevan tiedon välittämisestä ja luovuttamisesta teknisen rajapinnan avulla saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä toimivaltaisille viranomaisille. Viranomaisten oikeus saada tilitapahtuma- ja arvopapereita koskevia tietoja järjestelmän avulla perustuu muussa lainsäädännössä oleviin tiedonsaantioikeuksiin, eikä kyseessä ole siten tiedonsaantioikeutta koskeva säännös. Tiedon luovutuksesta teknisen rajapinnan avulla sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä on katsottu tarpeelliseksi säätää erikseen, koska sähköinen tietojen luovuttaminen tapahtuisi yksityiseltä toimijalta viranomaiselle eikä tiedonhallintalain 22 tai 24 § tule siten sovellettavaksi.

17 c §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Kansaneläkelaitoksen uudesta toimivaltapykälästä johtuen tehtäisiin tekninen muutos Puolustusvoimien tiedonsaantipykälän merkintään (kohta 8).

Lisäksi 17 c §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen 9 kohdaksi lisättäisiin Kansaneläkelaitoksen oikeus saada teknisen rajapinnan avulla tilitapahtumatietoja keskitetyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän kautta. Kansaneläkelaitoksen oikeus saada pyynnöstä saldotietoja keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä perustuisi

toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain 1 b §:n mukaan järjestelmän tietoja voidaan luovuttaa ainoastaan kyseisessä laissa säädettyihin käyttötarkoituksiin. Tietoja ei saa käsitellä muuta kuin sitä tarkoitusta varten, jota varten tiedot on järjestelmästä luovutettu. Näin ollen Kansaneläkelaitoksella ei olisi oikeutta käyttää järjestelmästä saatuja tietoja muiden sille säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

Ehdotus ei merkitsisi tiedon käsittelyn laajenemista Kansaneläkelaitoksessa. Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvia tietoja pyydetäisiin Kansaneläkelaitokselle vain nykyisessä laajuudessa ja vain silloin, kun käsittely olisi etuuden lainmukaisen ja oikeellisen ratkaisun kannalta välttämätöntä. Voimassa olevan sääntelyn mukaan hakijan on liitettävä tiedot etuushakemukseen. Hallinnollisen taakan näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista pyytää etuudenhakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä. Kansaneläkelaitos käyttäisi tietoja etuusratkaisun oikeellisuuden ja lainmukaisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa se on välttämätöntä. Nämä tilanteet on kuvattu tyhjentävästi tiedonsaantioikeutta koskevan ehdotuksen perusteluissa. Tällöin käsiteltävät tiedot olisivat sellaisia, jotka etuuden hakijan tulisi myös itse ilmoittaa.

PMJ-kyselyjen käyttöönotto Kansaneläkelaitoksessa ennaltaehkäisisi etuuksien väärinkäyttöihin liittyviä petos- ja väärennysrikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Etuuksiin kohdistuvia väärinkäytöksiä ja virheellisten maksujen syitä on kuvattu esityksen jaksossa 2.1 ja 2.2.

Kyselyjen käyttöönotto parantaisi tietosuojan toteutumista Kansaneläkelaitoksen tekemissä rahalaitostiedusteluissa. Nykyiseen menettelyyn liittyviä tietosuojariskejä on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.4.

Kyselyjen käyttöönotto sujuvoittaisi merkittäväällä tavalla myös etuuden hakijoiden asiointia Kansaneläkelaitoksen kanssa. Tilitapahtumia koskevien selvitysten toimittamiseen liittyviä vaikeuksia on kuvattu esityksen jaksossa 2.3.2.

Kyselyjen käyttöönotto tehostaisi myös Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa. Toimintamenoista saavutettavat säästöt on kuvattu esityksen jaksossa 4.2.1.

7.5 Sairausvakuutuslaki

VII OSA ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

19 luku Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

1 §. *Oikeus tietojen saamiseen.* Pykälään lisättäisiin uusi 6 momentti tiedoista, jotka Kansaneläkelaitos voisi 2 momentissa säädetystä huolimatta saada terveydenhuollosta varaamatta etuuden hakijalle ensin mahdollisuutta itse toimittaa tietoja Kansaneläkelaitokselle.

Ehdotetun 6 momentin mukaan sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada lääkäriltä tai muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettulta ammattihenkilöltä sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettulta terveydenhuollon

toimintayksiköltä etuuden ratkaisemista varten välttämätön lausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä; todistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta; todistus raskaudesta; todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta; työpaikan työterveyshuoltoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolosuhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettusta vaarasta.

Lähtökohtaisesti tiedot esitetään Kansaneläkelaitoksen tiettyjen etuuksien toimeenpanoa varten luoduilla lomakepohjilla. Terveysneuvollossa käytetään nykyisin yleisesti lomakepohjia lääkärintodistus A (SV 6), lääkärinlausunto B (SV 7), lääkärintodistus D (SV 10), todistus raskaudesta (SV 75) sekä lääkärinlausunto erityisraskausvapaan tarpeesta (SV 97).

Kansaneläkelaitos voisi saada tiedot esimerkiksi Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta, ja nykytilasta poiketen etuuden hakijalle ei tarvitsisi varata ensin mahdollisuutta itse toimittaa todistusta Kansaneläkelaitokselle. Tietojen luovuttaminen kysely- ja välityspalvelun kautta perustuisi asiakastietolain 76 §:ään. Rekisterinpitäjä vastaisi tiedonluovutuksen lainmukaisuudesta. Välttämättömät tiedot olisi kuitenkin säännöksessä yksilöity tarkasti siten, että käytännössä rekisterinpitäjän tapauskohtaista harkintaa ei lähtökohtaisesti tarvittaisi.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada lääkärinlausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä sairauspäiväraahakemuksen ratkaisemiseksi. Sairausvakuutuslain 8 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vakuutetulla on oikeus sairauspäivärahaan ajalta, jona hän on estynyt tekemästä työtään sairaudesta johtuvan työkyvyttömyyden vuoksi. Kansaneläkelaitos arvioi lääkärinlausunnon perusteella, onko vakuutettu sairausvakuutuslain tarkoittamalla tavalla työkyvytön. Lääkärinlausunto työkyvyttömyydestä on välttämätön sairauspäiväraahakemuksen ja osasairauspäiväraahakemuksen ratkaisemiseksi. Lääkärintodistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta johtuvasta työstä poissaolosta on välttämätön luovutuspäiväraahakemuksen ratkaisemiseksi.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta. Erityishoitorahakemuksen ratkaisemiseksi on välttämätöntä saada lääkärintodistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta. Erityishoitorahan myöntäminen edellyttää, että lasta hoitava lääkäri katsoo vanhemman osallistumisen lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen tarpeelliseksi. Tällä hetkellä Kansaneläkelaitoksen ei ole erityishoitorahan ratkaisemiseksi mahdollista saada lapsen terveydentilaa koskevia selvityksiä suoraan terveydenhuollosta, vaan vanhempi on toimittanut todistuksen Kansaneläkelaitokselle tai se on toimitettu terveydenhuollosta Kansaneläkelaitokselle hänen suostumuksellaan. Terveysneuvollossa käytetään yleisimmin lääkärintodistusta D, johon lääkäri kirjaa erityishoitorahan ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot lapsen terveydentilasta.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada todistus raskaudesta. Sairausvakuutuslain 9 luvun 1 §:n mukaan vakuutetulla, jonka raskaus on kestänyt vähintään 154 päivää, on oikeus saada raskausrahaa. Todistus raskauden kestosta on välttämätön raskausraahakemuksen ratkaisemiseksi. Todistus raskaudesta olisi välttämätön myös erityisraskausraahakemuksen ratkaisemiseksi. Lisäksi erityisraskausraahakemuksen ratkaisemista varten Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada työpaikan työterveyshuoltoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolosuhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettusta vaarasta. Sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:n mukaan raskaana olevalla vakuutetulla on oikeus

erityisraskausrahaan, jos hänen työtehtäviinsä tai työoloihinsa liittyvä kemiallinen aine, säteily tai tarttuva tauti taikka muu vastaava seikka vaarantaa hänen terveytensä tai sikiön terveyden.

Terveydentilatiedot ovat arkaluonteisia tietoja, mutta tietojen pyytäminen terveydenhuollosta ei edellyttäisi etuuden hakijan suostumusta. Sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:n 6 momentissa mainituissa todistuksissa ja lausunnoissa on lähtökohtaisesti kyse tiedoista, jotka on kirjattu nimenomaisesti etuuskäsittelyä varten Kansaneläkelaitoksen etuuksien toimeenpanoa varten luoduille lomakepohjille. Etuuden hakija voi kuitenkin aina myös itse toimittaa lisäselvitystä tilanteestaan, ja hän voi esimerkiksi tarvittaessa toimittaa Kansaneläkelaitokselle uuden lääkirintodistuksen. Lisäksi voidaan todeta, että Kansaneläkelaitoksella on nykyisinkin 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada käsiteltävänä olevan etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot esimerkiksi hyvinvointialueen viranomaiselta, eikä laki näissä tilanteissa tälläkään hetkellä edellytä, että hakijalle itselleen varattaisiin ensin mahdollisuus toimittaa tiedot Kansaneläkelaitokselle.

Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada 6 momentissa tarkoitettut tiedot maksutta 19 luvun 12 §:n ensimmäisessä lauseessa säädetyn mukaisesti.

5 §. Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa. Pykälän 1 momentin 5 kohdassa säädetään Kansaneläkelaitoksen oikeudesta antaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä vakuutettuja koskevia tietoja matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle. Pykälän mainitun momentin kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin myös säännös tietojen luovuttamisesta matkojen yhdistelyä suorittavalle taholle niiden vakuutettujen osalta, joille matkakorvausta ei suoriteta sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tilitysmenettelyä soveltavien palvelujen tuottajien välityksellä.

Ehdotettu tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos toimeenpanovaltansa perusteella arvioi ja päättää, että vakuutetun matkakorvaus suoritetaan SVL 15 luvun 8 §:n pääsäännön mukaisesti vakuutetun tilille maksamalla. Etuus maksetaan vakuutetun tilille tai se voidaan SVL 15 luvun 9 §:n perusteella maksaa suorakovauksena, mutta vakuutetulla ei kuitenkaan ole laissa säädettyä subjektiivista oikeutta saada matkakustannusta suorakovauksena. Korvausten maksaminen on Kansaneläkelaitoksen toimeenpanoon kuuluva seikka. Mahdollisuus luovuttaa tilausvälityskeskukseen tiedot niistä vakuutetuista, joille matkakustannusta ei suoriteta suorakovauksena antaisi Kansaneläkelaitokselle tosiasiallisen mahdollisuuden käyttää sille kuuluvaa oikeutta etuuden toimeenpanosta päättämiseen ja siten mahdollistaisi myös taksimatkojen väärinkäytön nykyistä paremman ehkäisemisen.

Matkakustannusten korvaamisesta säädetään sairausvakuutuslain 4 luvussa. Matkakorvausta voidaan maksaa vain silloin, kun asiakas matkustaa julkiseen tai yksityiseen terveydenhuoltoon ja matkan syy on sairaus, raskaus, synnytys, Kansaneläkelaitoksen kuntoutus tai julkisen terveydenhuollon järjestämä kuntoutus.

Suorakorvausmenettelystä säädetään sairausvakuutuslain 15 luvun 9 §:ssä. Suorakorvausmenettelyssä kuljetuspalvelun tuottaja perii vakuutetulta omavastuuosuuden matkan hinnasta, jolloin matkakorvaus voidaan maksaa palvelun tuottajalle sen tekemän tilityksen perusteella erikseen sovittavalla tavalla. Suorakorvausmenettelyn soveltaminen edellyttää sopimusta palvelujen tuottajan ja Kansaneläkelaitoksen välillä. Suorakorvausmenettely on korvauksen maksamisen tapa. Maksutavan valintaan ei siten liity oikeuden menetystä eikä vakuutetulla ole laissa säädettyä subjektiivista oikeutta saada suorakorvaus.

Kansaneläkelaitoksen toimeenpanovaltaan kuuluu oikeus päättää korvauksen maksamisen tavasta. Mikäli Kansaneläkelaitos havaitsisi korvauskäsittelyn yhteydessä, että asiakas on käyttänyt taksia muuhun kuin sairausvakuutuslain perusteella korvattaviin matkoihin Kansaneläkelaitos voisi arvioida ja päättää, että vakuutetulle ei makseta korvausta suorakorvauksena. Näissä tilanteissa nyt ehdotettava muutos tietojen luovuttamista koskevaan säännökseen mahdollistaisi sen, että Kansaneläkelaitos voisi tämän toimeenpanoon kuuluvan asian ratkaista ja antaa tiedon tilausvälityskeskukseen, jolloin vakuutetulle ei suoritettaisi matkakorvausta suorakorvauksena. Vakuutettu hakisi korvausta jälkikäteen Kansaneläkelaitokselta maksettuaan kustannukset ensin itse. Käsittelijä tarkistaisi tällöin terveydenhuollosta sen, onko asiakkaalla ollut käyntiä terveydenhuollossa taksilla tehdyn matkan ajankohtana. Mikäli käyntiä ei olisi, käsittelijä kuulisi asiakasta ja tekisi tarkistusratkaisun tai oikaisisi päätöksen saadun selvityksen perusteella. Jos kyse olisi enimmäisestä väärinkäytöksestä, otettaisiin asiakkaan matkat Kansaneläkelaitoksessa seurantaan ja asiakasta ohjeistettaisiin Kela-taksin käytöstä ja korvausperusteista. Mikäli väärinkäytökset jatkuisivat tästä ohjeistuksesta huolimatta, voisi Kansaneläkelaitos arvioida ja päättää, että vakuutetulle ei makseta korvausta suorakorvauksena. Tämä olisi toimeenpanoon liittyvä toimenpide, joka ei rajoittaisi asiakkaan oikeutta sairausvakuutuslain mukaiseen korvaukseen. Asiakkaalla olisi siten edelleen oikeus tilata taksi Kela-taksien tilausvälityskeskuksesta, mutta hän joutuisi maksamaan itse matkan kustannukset kokonaisuudessaan palvelun tuottajalle ja hakemaan sairausvakuutuslain mukaista korvausta jälkikäteen. Tilausvälityskeskuksen välittäjä kertoisi tämän asiakkaalle tilauspuhelimella. Näissä tilanteissa asiakkaan taksimatkan matkakorvauksen hakeminen olisi verrannollista esimerkiksi julkisella liikenteellä tai omalla autolla tehtyihin matkoihin.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulisivat voimaan pääosin 1.3.2027. Kuitenkin toimeentulotukilain 17 ja 18 e § sekä sairausvakuutuslain 19 luvun 5 § tulisivat voimaan jo 1.9.2026.

9 Suhde muihin esityksiin

9.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esitystä käsiteltäessä on huomioitava keväällä 2026 eduskuntaan menossa oleva Rahanpesulainsäädännön kokonaisuudistus -hanke (VM053:00/2024), jossa ehdotetaan muutoksia PMJ-lain 3 §:ään. Kyseisellä esityksellä on kiinteä yhteys tämän esityksen 4. lakiehdotukseen.

9.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Ehdotus vähentää valtion menoja vuoden 2027 talousarvion momentilla 33.10.54 (asumistuki) 0,5 miljoonalla eurolla, momentilla 33.10.57 (perustoimeentulotuki) 1,3 miljoonalla eurolla, momentilla 33.10.60 (Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut) 2,8 miljoonalla eurolla, momentilla 33.30.60 (valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista) 0,1 miljoonalla eurolla, ja momentilla 33.40.60 (valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista) 0,1 miljoonalla eurolla.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös EU:n perusoikeuskirjan kannalta. EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojensa suojaan.

Jaksossa 10.1 on kuvattu yleisesti perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytäntöä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan liittyen. Jaksossa 10.2 on arvioitu yhteisesti kaikkien esityksen lakiehdotusten suhdetta kansalliseen liikkumavaraan. Jaksossa 10.3 on kuvattu yleiset rekisteröidyn oikeudet, jotka soveltuvat lähtökohtaisesti kaikkiin esityksen lakiehdotuksiin. Mahdolliset poikkeukset ja täydennykset näihin oikeuksiin on kuvattu jaksoissa 10.4–10.7, joissa ehdotettuja muutoksia on arvioitu erikseen. Jaksossa 10.8 on arvioitu säätämisyjärjestystä.

10.1 Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista (ks. esim. PeVL 31/2017 vp, s. 2, PeVL 25/2010 vp, s. 2, PeVL 27/2006 vp, s. 2 ja PeVL 14/2002 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 42/2016 vp, s. 2–3, PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatus lausunnot). Rajoituksia on arvioitava erityisesti rajoitusten hyväksyttävyyden ja oikeasuhtaisuuden kannalta (PeVL 29/2016 vp, s. 4–5 ja esimerkiksi PeVL 21/2012 vp, PeVL 47/2010 vp sekä PeVL 14/2009 vp).

Perustuslakivaliokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina ja painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Perustuslakivaliokunta on tämän vuoksi kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään sääntelyyn, jonka on oltava tietosuojasetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyvä tietoturva ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (ks. PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Myös EU:n yleisen tietosuojasetuksen 51 johdantokappaleen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 37 johdantokappaleen mukaan erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voisi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomaisen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tiedot omaavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeutettava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että tällaiset intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti. Mitä täydellisemmin tietojensaantioikeus kytketään säännöksissä asiallisiin edellytyksiin, sitä todennäköisemmin yksittäistä tietojensaantipyyntöä

joudutaan käytännössä perustelemaan. Myös tietojen luovuttajan on tällöin mahdollista arvioida pyyntöä luovuttamisen laillisten edellytysten kannalta. Tietojen luovuttaja voi lisäksi kieltäytymällä tosiasiallisesti tietojen antamisesta saada aikaan tilanteen, jossa tietojen luovuttamisvelvollisuus eli säännösten tulkinta saattaa tulla ulkopuolisen viranomaisen tutkittavaksi. Tämä mahdollisuus on tärkeä tiedonsaannin ja salassapitointressin yhteensovittamiseksi (PeVL 48/2018 vp, 5, PeVL 17/2016 vp, s.6, PeVL 12/2014 vp, s. 2–3 ja PeVL 62/2010 vp, s. 3–4).

Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina myös arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitettujen tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2–3 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta ei kuitenkaan ole pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 19/2012 vp, s. 4/I ja siinä mainitut lausunnot).

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että tietojen suojaamista oikeudettomalta käytöltä ei voi perustaa vain rekisterinpitäjää tai tietojen käsittelijää koskevan virkavastuun varaan (PeVL 4/2021 vp, PeVL 65/2018 vp, PeVL 52/2018 vp, PeVL 51/2018 vp).

10.2 Kansallinen liikkumavara

Ehdotetussa sääntelyssä tarkoitettu henkilötietojen käsittely kuuluu tietosuoja-asetuksen soveltamisalan piiriin. Tietosuoja-asetusta sovelletaan lähtökohtaisesti kaikkeen henkilötietojen käsittelyyn. Tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna kansallisena valvontaviranomaisena toimii tietosuojalain mukaisesti (1050/2018) tietosuojavaltuutettu. Tietosuojavaltuutetulla olisi oikeus selvittää ja tarkastaa Kansaneläkelaitoksen tiedonkäsittelyn lainmukaisuus.

Henkilötietojen käsittelyä koskeva yleinen sääntely EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa on sisällöltään kattavaa ja yksityiskohtaista. Ehdotetulla sääntelyllä täydennetään ja täsmennetään tietosuoja-asetusta siltä osin kuin se kansallisen liikkumavaran puitteissa on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Tietosuoja-asetusta tarkentava kansallinen lainsäädäntö on mahdollista silloin, kun tietosuoja-asetus nimenomaisesti jättää jäsenvaltioille kansallista sääntelyliikkumavaraa.

Perustuslakivaliokunta on esittänyt huomioita EU:n lainsäädännön ja kansallisen lainsäädännön suhteesta. Valiokunta on tulkintakäytännössään pitänyt tärkeänä, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. PeVL 25/2005 vp). Valiokunta on tämän johdosta painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että henkilötietojen suoja tulee ensisijaisesti toteuttaa tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislainsäädännön nojalla. Myös sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa (PeVL 14/2018 vp, s. 4–5.). Kansallisen erityislainsäädännön säätäminen tulee varata vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi (PeVL 2/2018 vp, s. 5).

Esityksessä käytettäisiin tietosuoja-asetukseen perustuvaa kansallista sääntelyliikkumavaraa siltä osin kuin se sisältää erityissäännöksiä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittelylle on oltava tietosuoja-asetuksen 6 artiklassa tarkoitettu käsittelyn yleinen oikeusperuste. Kansaneläkelaitoksen toimesta tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn soveltuu oikeusperusteena tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohta, jonka mukaan henkilötietojen käsittely on sallittua, kun se on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Rekisteröidyn oikeudet tällaisessa käsittelyssä perustuvat tietosuoja-asetukseen. Kansallisen sääntelyliikkumavaran käyttö perustuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohtaan, jonka perusteella tietosuoja-asetuksen säännöksiä voidaan mukauttaa.

Ehdotettu sääntely perustuisi yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 2 kohdan valtuutukseen, joka mahdollistaa yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan täsmentämisen kansallisella lainsäädännöllä. Ehdotuksessa käytettäisiin yleisen tietosuoja-asetukseen perustuvaa kansallista sääntelyliikkumavaraa siltä osin kuin se sisältää erityissäännöksiä henkilötietojen käsittelystä. Henkilötietojen käsittely ei voi perustua suoraan edellä mainittuihin tietosuoja-asetuksen kohtiin, vaan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti käsittelyn perustasta on säädettävä joko unionin oikeudessa tai rekisterinpitäjään sovellettavassa jäsenvaltion lainsäädännössä. Koska asiaa koskevaa unionin oikeutta ei ole, Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien yhteydessä tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä on säädettävä erikseen kansallisessa laissa.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen. Viranomaisen tehtävä ja toimivaltuudet tulee kuvata lainsäädännössä niin, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta ja tarkoitus voidaan perustellusti siitä johtaa toiminnan tavoite huomioon ottaen (PeVL 14/2018 vp, s. 4).

Perustuslakivaliokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan yleisen tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä (PeVL 14/2018 vp, s.4).

Perustuslakivaliokunta katsoo myös, että sääntelyn selkeyden vuoksi kansallisen erityislainsäädännön säätämiseen tulee jatkossa suhtautua pidättyvästi ja rajata sellainen säätäminen vain välttämättömään yleisen tietosuoja-asetuksen antaman kansallisen liikkumavaran puitteissa. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksen edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen

henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn osalta. (PeVL 14/2018 vp, s. 5).

Kansaneläkelaitoksen tehtävät edellyttävät laajamittaista henkilötietojen käsittelyä, joka merkitsee puuttumista luonnollisen henkilön yksityiselämän suojaan, ja johon liittyy riskejä henkilötietojen suojan kannalta. Tästä syystä ja koska kyse olisi viranomaisen tehtävään liittyvästä henkilötietojen käsittelystä, olisi tietojen käsittelystä säädettävä laissa nykyistä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin.

10.3 Rekisteröidyn oikeudet

Ehdotettu sääntely kuuluu tietosuoja-asetuksen soveltamisalaan, joten henkilön oikeudet ehdotetussa tiedonkäsittelyssä määräytyisivät pääosin tietosuoja-asetuksen perusteella. Tietosuoja-asetuksen 15 artiklan mukaan rekisteröidyllä henkilöllä on oikeus saada pääsy itseään koskeviin henkilötietoihin. Tämä tarkoittaa sitä, että rekisterissä olevalla henkilöllä on oikeus tarkistaa itseään koskevat tiedot. Tietosuoja-asetuksen 16 artiklan mukaan rekisteröidyllä henkilöllä on oikeus vaatia rekisterissä olevien itseään koskevien henkilötietojen korjaamista, jos tieto on virheellinen. Tietosuoja-asetuksen 17 artiklan mukaan rekisteröidyllä henkilöllä on oikeus vaatia itseään koskevan henkilötiedon poistamista rekisteristä. Tämä oikeus ei koske niitä henkilötietoja, joita Kansaneläkelaitos tarvitsee lakisääteisen tehtävän hoitamista varten.

Etuuksia koskevassa lainsäädännössä rekisteröidyn oikeuksia on yleensä rajoitettu. Rekisteröidyllä ei yleensä ole tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaista oikeutta siihen, että Kansaneläkelaitos rajoittaa henkilötietojen käsittelyä silloin, kun se hoitaa etuuslain mukaista tehtävää, jos rekisteröidyn vaatimus käsittelyn rajoittamisesta on ilmeisen perusteeton.

10.4 Pankki- ja tilitiedot

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotukilaissa, yleisestä asumistuesta annetussa laissa ja eläkkeensaajan asumistuesta annetussa laissa säädettyä Kansaneläkelaitoksen oikeutta saada rahalaitoksilta välttämättömät tiedot käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten. Lisäksi PMJ-lakiin ehdotetaan Kansaneläkelaitosta koskevia säännöksiä. Ehdotetuilla säännöksillä on tarkoitus mahdollistaa Kansaneläkelaitokselle oikeus pyytää etuuksien käsittelemistä varten tarvittavat välttämättömät hakijan tiedot rahalaitoksilta PMJ-järjestelmän avulla. Tiedonsaantioikeus koskisi hakijan lisäksi myös muita tuensaajia eli perheenjäsenentä tai avio- tai avopuolisoa taikka samaan ruokakuntaan kuuluvan henkilön tietoja.

10.4.1 Käyttötarkoitussidonnaisuus

Perustuslakivaliokunta on korostanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn välttämättömyyden vaatimuksen ohella erityisesti käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Valiokunta on pitänyt mahdollisena tehdä käyttötarkoitussidonnaisuudesta vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia. Tällainen sääntely ei myöskään saa johtaa siihen, että muu kuin alkuperäiseen käyttötarkoitukseen liittyvä toiminta muodostuu rekisterin pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 15/2018 vp, s. 45, PeVL 1/2018 vp, s. 4, PeVL 14/2017 vp, s. 5—6).

PMJ-järjestelmä on perustettu PMJ-lailla, jolla pantiin kansallisesti täytäntöön viides rahanpesudirektiivi. Sittemmin järjestelmää käyttävien viranomaisten piiriä on laajennettu

merkittävästi. Lailla 814/2022, jolla järjestelmää käyttävien viranomaisten piiriä laajennettiin, pantiin täytäntöön rahoitustietodirektiivi. Lisäksi laeilla 863/2025, 864/2025 ja 865/2025 on sittemmin kansallisten tarpeitten perusteella laajennettu PMJ-järjestelmän käyttötarkoituksia siitä, mitä rahanpesu- ja rahoitustietodirektiivit mahdollistavat lisäämällä järjestelmää käyttäville viranomaisille saldo- ja tilitapahtumatietojen sekä arvopapereita koskevien tietojen kyselymahdollisuus.

Ehdotettava sääntely ei johdu EU:n sääntelystä, vaan myös Kansaneläkelaitoksen kohdalla kysymys on kansallisista muutostarpeista. Ehdotetussa sääntelyssä on kyse pankki- ja tilitietojen toissijaisesta käsittelystä. Ehdotettu sääntely on siten merkityksellistä tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 b kohdan mukaisen käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen mukaan henkilötiedot on kerättävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla.

Euroopan unionin tuomioistuin (EUT) on antanut käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen kannalta merkittävän tuomion matkustajarekisteritietojen käyttöä terrorismirikosten ja vakavan rikollisuuden ennalta estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisiin rikoksiin liittyviä syytetoimia varten annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/681 (jäljempänä PNR-direktiivi) tulkinnasta vuonna 2022 (C-817/19, *Ligue des droits humains ASBL vs. Conseil des ministres*). EUT katsoi, että PNR-direktiivin 6 artikla, luettuna perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklan sekä 52 artiklan 1 kohdan valossa, on tulkittava siten, että se on esteenä kansalliselle lainsäädännölle, jossa sallitaan kyseisen direktiivin mukaisesti kerättyjen matkustajarekisteritietojen käsittely muihin kuin mainitun direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa nimenomaisesti mainittuihin tarkoituksiin. PNR-direktiivin 6 artiklassa säädetään niistä tarkoituksista, joita varten matkustajatietyksikkö saa käsitellä PNR-tietoja.

Arvioitaessa EUT:n ratkaisua asiassa C-817/19 voidaan kiinnittää huomiota siihen, että ratkaisussa oli kyse tietosuojasetuksen 2 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesta aineellisesta soveltamisalasta. Lisäksi on huomioitava, että EUT:n ratkaisu C-175/20 ("SS" SIA vs. *Valsts dienests*) osoittaa, että tietosuojasetusta sovellettaessa tietosuojasetuksen säännöksiä voidaan tulkita siten, että toissijainen käyttö on mahdollista tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettulla lainsäädäntötoimenpiteellä. Ratkaisua C-175/20 arvioitaessa huomionarvoista on se, että toisin kuin ratkaisu C-817/19, se koskee erityisesti tietosuojasetuksen 5 artiklan 1 kohdan tulkintaa. Myös ehdotettavan sääntelyn kohdalla on kyse 5 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesta periaatteesta. Ehdotettavan sääntelyn kohdalla on oikeudellisesti kyse erityisesti siitä, onko kyseessä 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu lainsäädäntötoimenpide. Molempia EUT:n ratkaisuja arvioitaessa on huomioitava se, että nyt ehdotettavassa sääntelyssä katsotaan olevan kyse tilanteesta, josta ei ole unionin tuomioistuimen selvää käytäntöä arvioinnin kohteena olevasta kysymyksestä.

Tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohta mahdollistaa kansallisen liikkumavaran, jonka perusteella voidaan lailla säätää henkilötietojen käsittelystä myös muuta kuin alkuperäistä käyttötarkoitusta varten. Mikäli tietoja käsitellään muuhun kuin alkuperäiseen tarkoitukseen, tietojen toissijaisen käytön on täytettävä tietosuojasetuksessa asetetut edellytykset. Kansallisen sääntelyn on tällöin katsottava olevan tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetyn mukaisesti välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi.

Ehdotettava sääntely liittyisi tietosuojasetuksen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseen. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena olisi 23 artiklan 1 kohdan d) alakohdan mukaisesti rikosten ennalta estäminen ja paljastaminen. Lisäksi ehdotetun sääntelyn

tarkoituksena olisi 23 artiklan 1 kohdan e) alakohdan mukaiset yleiseen julkiseen etuun ja sosiaaliturvaan liittyvät tärkeät tavoitteet.

Ehdotetun sääntelyn kohdalla on punnittu sitä, voidaanko PMJ-järjestelmään kohdistuvaa kyselymahdollisuutta pitää välttämättömänä ja oikeasuhteisena toimenpiteenä. Punninnassa on huomioitu tietosuojasetuksen 6 artiklan 4 kohdassa säädetty seikat, jotka ovat seuraavat: a) henkilötietojen keruun tarkoitusten ja aiotun myöhemmän käsittelyn tarkoitusten väliset yhteydet, b) henkilötietojen keruun asiayhteys erityisesti rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisen suhteen osalta, c) henkilötietojen luonne, erityisesti se, käsitelläänkö erityisiä henkilötietojen ryhmiä artikla 9 mukaisesti tai rikostuomioihin ja rikkomuksiin liittyviä henkilötietoja artikla 10 mukaisesti, d) aiotun myöhemmän käsittelyn mahdolliset seuraukset rekisteröidyille ja e) asianmukaisten suojatoimien, kuten salaamisen tai pseudonymisoinnin, olemassaolo. Nämä seikat on huomioitu seuraavasti:

Pyydettävät tiedot olisivat välttämättömiä Kansaneläkelaitoksen velvollisuuksien toteuttamiseksi. Kansaneläkelaitos pyytää vastaavia tietoja voimassa olevan sääntelyn perusteella asiakkaiden lisäksi myös suoraan rahalaitoksilta. Käsittelyn tarkoituksella on siten tosiasiallinen yhteys tietoa luovuttavien rekisterinpitäjien tietoihin. Punnittaessa henkilötietojen keruun asiayhteyttä erityisesti rekisteröityjen ja rekisterinpitäjän välisen suhteen osalta, on huomioitava se, että Kansaneläkelaitoksella olisi rekisteröityä koskeva asia vireillä, jolloin Kansaneläkelaitoksella on laissa säädettyjä toimivaltuuksia sekä myös velvollisuuksia tehtävän suorittamiseksi. Kansaneläkelaitoksella on näissä tilanteissa oikeus käyttää julkista valtaa rekisteröidyn oikeuksiin ja vapauksiin puuttumiseksi. Henkilötietojen luonteen osalta on huomioitava se, että ehdotusten sisältämistä tiedoista ainoastaan tilitapahtumatiedot voivat sisältää tietosuojasetuksen 9 artiklan mukaisia erityisiä henkilötietoja. Erityisten henkilötietoryhmien käsittely olisi sallittua tietosuojasetuksen 9 artiklan 2 kohdan b alakohdan perusteella, koska käsittely olisi tarpeen rekisterinpitäjän velvoitteiden noudattamiseksi sosiaaliturvan alalla. Kun pohditaan aiotun myöhemmän käsittelyn seurauksia rekisteröidylle, on huomioitava se, että Kansaneläkelaitos käsittelee vastaavia tietoja myös voimassa olevan sääntelyn perusteella ja, että tietojen keräämisen ja käsittelyn menetelmät ovat jo vakiintuneita. Lisäksi on huomioitava se, että rekisteröity saisi arkaluonteisten tietojen osalta kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsyn tietoihin. Edelleen on huomioitava se, että voimassa olevan PMJ-lain 1 b §:ssä on säädetty kieltö hyödyntää tietoja myöhempään käsittelyyn, lukuun ottamatta laillisuusvalvonnallisia tarkoituksia lokitietojen osalta. Siten oikeasuhtaisuuden myös tämän kriteerin osalta voidaan katsoa täyttyvän. Käsittelyyn sovelletaan asianmukaisia suojatoimia, jotka on kuvattu jaksoissa 10.4.2 ja 10.4.3.

Kansaneläkelaitoksen kohdalla on huomioitava, että käyttöoikeus kohdistuisi sähköisen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmän ohella myös EU:n viidennen rahanpesudirektiivin ja rahoitustietodirektiivin edellyttämiä tietoja käsittelevään keskitettyyn automatisoituun tilitietojärjestelmään. Kansaneläkelaitoksen kyselyillä automatisoidun tilitietojärjestelmään olisi tarkoitus selvittää sitä, missä luotto- tai maksulaitoksissa asiakkuuksia on. Tällöin pyydettyjä asiakkuustietoja käytettäisiin siihen, että tietopyyntö voidaan kohdentaa oikeaan pankki- ja maksulaitukseen. Asiakkuustietojen käyttötarkoituksen voidaan tällöin katsoa olevan yhteensopiva saldo- ja tilitapahtumatietoja koskevan käyttötarkoituksen kanssa. Käyttötarkoitus on molempien toiminnallisuuksien osalta yhdenmukainen. Saldo- ja tilitapahtumien kysely ei olisi mahdollista ilman asiakkuustietoja. Asiakkuustietojen tarkoituksena olisi myös mahdollistaa Kansaneläkelaitokselle tietojen pyytäminen asiakkaalta niissä tilanteissa, joissa asiakas olisi kieltänyt tilitapahtumatietoja koskevan kyselyn tekemisen. Silloin kun Kansaneläkelaitoksen tehtävän kannalta on mahdollista tehdä välttämättömiä saldo- ja tilitapahtumatietopyyntöjä, tulisi olla myös välttämätöntä minimoida rekisteröidyn oikeuksille (erityisesti yksityisyydensuojalle) mahdollisesti koituvaa korkeaa riskiä siten, ettei

tietopyyntöjä saldo- ja tilitapahtumista pitää tehdä, ennen kuin Kansaneläkelaitoksella on varmuus siitä, missä luotto- tai maksulaitoksessa asiakkuus sijaitsee. Näin kyselyn tekeminen luotto- ja maksulaitoksiin olisi oikeasuhtaista rekisteröidyn yksityisyyden suojaan ja muihin perusoikeuksiin nähden vain ja ainoastaan silloin, kun voidaan osoittaa, että asiakkuus kyseisessä luotto- tai maksulaitoksessa on olemassa. Asiakkuuden selvittäminen olisi tärkeää myös petosrikosten, käytännössä tilien salaamisen, estämiseksi.

Rekisteri on juridinen käsite eikä se siten tarkoita vain yhtä tietojärjestelmää tai tietojen säilytyspaikkaa. Tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 6 kohdan määritelmän mukaisesti rekisterillä tarkoitetaan mitä tahansa jäseneltyä henkilötietoja sisältävää tietojoukkoa, josta tiedot ovat saatavilla tietyin perustein, oli tietojoukko sitten keskitetty, hajautettu tai toiminnallisin tai maantieteellisin perustein jaettu. Tietosuoja-asetuksen näkökulmasta tietojärjestelmään liittyvät tekniset seikat eivät ole käyttötarkoitusta määrittävä tekijä, vaan se, mihin tietoja tietojärjestelmästä käytetään. Yksittäiset tietojärjestelmät palvelevatkin usein erilaisia käyttötarkoituksia. PMJ-järjestelmän sisältämää teknistä kehikkoa on katsottu voitavan hyödyntää myös kansallisiin tarkoituksiin. Valvontajärjestelmän sisällä on toisistaan erillisiä tiedonvälitysmekanismeja eri käyttötarkoituksiin ja eri oikeusperustaan perustuen.

PMJ-järjestelmää käyttävien viranomaisten kohdalla kyse on toissijaisesta tiedon käsittelystä. Valvontajärjestelmää käytetään tällä hetkellä useisiin eri käyttötarkoituksiin, joista kaikki ovat, suhteessa alkuperäiseen tietojen keräämisen tarkoitukseen, toissijaisia käyttötarkoituksia. Pankki- ja tilitietojen käyttötarkoitus PMJ-järjestelmässä sekä laajemminkin kussakin toimivaltaisessa viranomaisessa on aina toissijaista suhteessa siihen, minkä vuoksi tietoja on alun perin kerätty rahalaitoksen toiminnassa. Näin ollen myös Kansaneläkelaitoksen kohdalla kyse on aina toissijaisesta käsittelystä riippumatta siitä, pyydetäänkö tietoja nykyiseen tapaan sähköpostin välityksellä vai PMJ-järjestelmän tarjoaman rajapinnan välityksellä. Pankki- ja tilitietoja käytetään tässä lakiehdotuksessa ehdotettuihin tarkoituksiin jo voimassa olevan sääntelyn nojalla. Siten voimassa oleva lainsäädäntö sallii pankki- ja tilitietojen toissijaisen käytön. PMJ-järjestelmään on jo luotu toiminnallisuus, jonka avulla useat viranomaiset saavat tietoja toissijaisiin käyttötarkoituksiin. Ehdotettu sääntely ei millään osin laajentaisi PMJ-järjestelmästä toissijaisesti pyydettyjä tietosisältöjä, tiedonkäsittelytapoja tai toiminnallisuuksia.

PMJ-järjestelmää koskevan hallituksen esityksen (HE 25/2025, s. 127) perusteella järjestelmän tarkoituksena on mahdollistaa viranomaisille nopeat ja yhdenmukaisemmat tiedonsaantimahdollisuudet niissä tapauksissa, kun viranomaisten on välttämätöntä saada tietoja viranomaistehtävien hoitamiseksi. Rikosten estämisen lisäksi järjestelmän tarkoituksena on mainittu muun muassa verotukseen liittyvät tehtävät. Erityisesti verotukseen toimeenpanoon liittyvien tehtävien voidaan katsoa rinnastuvan sosiaaliturvan toimeenpanoon liittyviin viranomaistehtäviin. PMJ-järjestelmää koskevan hallituksen esityksen (HE 25/2025, s. 103) mukaan PMJ-järjestelmän tiedot varmentavat verovelvollisen rahavirtoja ja sitä kautta taloudellista asemaa, johon verotus perustuu. Esitöiden perusteella tiedot olisivat välttämättömiä tilanteissa, joissa on verotuksellinen syy selvittää tai varmentaa verotuksen oikeellisuus, eikä Verohallinnolla ole muuta tietolähdettä käytettävissä verovelvollisen verotukseen vaikuttavien tulojen tai varojen selvittämiseksi. Aivan vastaavasti voidaan Kansaneläkelaitoksen kohdalla todeta, että Kansaneläkelaitoksen toiminnassa vastaavat tiedot varmentaisivat hakijoiden taloudellista asemaa, jonka selvittäminen on Kansaneläkelaitoksen lakisääteinen tehtävä. Tiedot ovat välttämättömiä tilanteissa, joissa Kansaneläkelaitoksen velvollisuutena on selvittää etuuden myöntämisen ja maksamisen oikeellisuus, eikä Kansaneläkelaitoksella olisi muuta tietolähdettä käytettävissään tulojen ja varojen selvittämiseksi.

10.4.2 Kielto-oikeus

Itsemääräämisoikeus kiinnittyy perustuslakivaliokunnan mukaan useisiin perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:n säännöksiin henkilökohtaisesta vapaudesta ja koskemattomuudesta sekä 10 §:n säännöksiin yksityiselämän suojasta (PeVL 95/2022 vp, PeVL 4/2021 vp, HE 309/1993 vp, s. 46/II, PeVL 59/2002 vp, s. 3/II, PeVL 17/2006 vp, s. 2—3, PeVL 24/2010 vp, s. 3/I). Perustuslakivaliokunta on pitänyt tiedollista itsemääräämisoikeutta keskeisenä henkilötietojen suojan kannalta (ks. esim. PeVL 95/2022 vp, PeVL 4/2021 vp, PeVL 23/2020 vp, s. 9, PeVL 2/2018 vp, s. 8).

Jaksossa 10.2 kuvattuja yleisiä rekisteröidyn oikeuksia esitetään tällä esityksellä laajennettavaksi hakijan kiello-oikeudella. Kielto-oikeus koskisi arkaluonteisten tilitapahtumien välittämistä Kansaneläkelaitokselle.

Kielto-oikeudella pyrittäisiin turvaamaan ja säilyttämään useisiin perustuslain säännöksiin kiinnittyvä yksilön itsemääräämisoikeus. Kielto-oikeus toimisi siten henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistavana ennakoedellytyksenä arkaluonteisiin tietoihin pääsulle. Kielto-oikeudella pyrittäisiin myös a) säilyttämään hakijan nykytilaa vastaava oikeus kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja, b) säilyttämään hakijan oikeus saada kieltäytymisen seurauksena muutoksenhakukelpoinen päätös, jolloin hän voisi nykyiseen tapaan saattaa tietojen välttämättömyyttä koskevan asian tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi ja c) säilyttämään hakijan oikeus toimittaa pyydettyt tiedot itse, jolloin hän voisi esimerkiksi peittää tiliotteilta arka-luonteisia tietoja.

Kansaneläkelaitoksella olisi voimassa olevaa sääntelyä vastaava oikeus tehdä viimesijaisuus-perusteella tiedustelu rahalaitokseen, mikäli hakijan toimittamien selvitysten riittävyttä tai luotettavuutta epäiltäisiin. Viimesijaisuus-edellytystä tulkittaisiin nykyiseen tapaan hyvin suppeasti. Käytännössä näissä tilanteissa kyse on ollut väärennysepäilyistä. Kansaneläkelaitos ei siten voisi tehdä rahalaitostiedustelua viimesijaisuus-edellytyksellä vain siksi, että hakija ei toimita pyydettyjä tietoja. Jos hakija ei toimittaisi häneltä pyydettyjä tietoja, toimeentulotukihakemus hylättäisiin nykyiseen tapaan eikä Kansaneläkelaitos tällöin saisi pyytää tietoja rahalaitokselta. Hakijan ensisijainen oikeusturvakeino näissä tilanteissa olisi hakea muutosta päätökseen ja saattaa asia tarvittaessa tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen arvioitavaksi. Näin ollen voimassa olevaa sääntelyä vastaava Kansaneläkelaitoksen oikeus viimesijaiseen rahalaitostiedusteluun ei heikentäisi edellä kerrottuja hakijan oikeuksia. Viimesijainen tiedustelu-oikeus ei siten poistaisi a) hakijan oikeutta kieltäytyä toimittamasta tilitapahtumatietoja, b) hakijan oikeutta saada kieltäytymisen seurauksena muutoksenhakukelpoinen päätös, jolloin hän voisi saattaa tietojen välttämättömyyttä koskevan asian tuomioistuimen tai muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi tai c) hakijan oikeutta toimittaa pyydettyt tiedot itse, jolloin hän voisi esimerkiksi peittää tiliotteilta arkaluonteisia tietoja.

Käytännössä hakija siis jokaisen hakemuksen sekä mahdollisen päätöksen korjaamista koskevan tilanteen ja takaisinperinnän yhteydessä valitsisi itse tilitapahtumatietojen toimittamisen tavan. Hakija voisi niin halutessaan edelleen toimittaa hakemuksen liitteeksi tarvittavat tiliotteet itse. Hakijan mahdollisuus rajata Kansaneläkelaitoksen pääsyä arkaluonteisiin tietoihin toteutettaisiin hakemuskohtaisesti. Hakemuskohtaista kiello-oikeutta voidaan pitää vahvempana kuin yleistä kiello-oikeutta. Hakijalla olisi mahdollisuus valita tietojen toimittamisen tapa jokaisen hakemuksen kohdalla ja hän voisi tällöin harkita asiaa uudelleen jokaisen hakemuksen kohdalla.

Ehdotetun sääntelyn mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi velvollisuus tiedottaa hakijaa kielto-oikeuden hyödyntämisen seurauksista. Mikäli hakija toimittaisi tiedot itse, riippuisi etuuden käsittelyaika nykyiseen tapaan esimerkiksi siitä, miten nopeasti asiakas pystyy toimittamaan kyseiset tiedot ja siitä, ovatko tiedot saapuessaan riittäviä. Hallitus huomauttaa, että tällä hetkelläkin hakija itse valitsee hakemisen ja liitteiden toimittamisen tavat. Hakijoita on myös ohjeistettu siitä, että hakemuksen käsittely nopeutuu, jos liitteet toimitetaan samaan aikaan hakemuksen kanssa.

Ehdotus koskee Kansaneläkelaitoksen etuuksista toimeentulotukea, yleistä asumistukea ja eläkkeensaajan asumistukea. Näissä etuuksissa asianosaisina voi olla hakijan lisäksi muitakin tuensaajia, joita ovat perheen tai ruokakunnan jäsenet tai puoliso. Etuutta hakiessaan hakija edustaa näitä muita tuensaajia. Hakija vastaa esimerkiksi hakemuksen liitteiksi tarvittavien tietojen toimittamisesta. Tästä syystä kielto-oikeus on tässä esityksessä ulotettu koskemaan vain muita tuensaajia edustavaa hakijaa. Muita asianosaisia tiedotettaisiin yleisesti. Hallitus huomauttaa, että myös nykyiset tiedonsaantioikeudet rahalaitoksilta koskevat toimeentulotuen hakijan lisäksi myös tuensaajaa. Säännösten ulottuminen muihin tuensaajiin on kuitenkin aiheuttanut tulkinnallisia epäselvyyksiä, mistä syystä niitä esitetään tässä säännöksessä tarkennettavaksi.

Rekisteröityjen oikeuksien laajentaminen on poikkeuksellista sosiaaliturvan toimeenpanoa koskevassa etuuslainsäädännössä, joten kielto-oikeutta voidaan pitää yksityisyyden suojan näkökulmasta vahvana ennakkollisena kontrollina.

10.4.3 Yksityiselämän suojaan kohdistuvien vaikutusten arviointi

Esityksessä ehdotetaan Kansaneläkelaitokselle oikeutta tehdä pankki- ja tilitietoja koskevia kyselyjä PMJ-järjestelmään. Järjestelmästä on nykyisin mahdollista saada tilin asiakkuutta koskevia tietoja. Tilin asiakkuutta koskevat tiedot eivät ole valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja. 1.6.2026 alkaen järjestelmästä voi kysyä myös saldo- ja tilitapahtumatietoja. Yksityiskohtaiset tilitapahtumatiedot voivat sisältää valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja.

Valiokunta on arvioinut, että mitä suurimmassa määrin yksityisten ihmisten maksuliikenne siirtyy käteisen rahan käytöstä pankkitilin välityksellä tapahtuvaan maksuliikenteeseen, sitä yksityiskohtaisemman kuvan henkilön yksityiselämästä voi muodostaa pankkitilin tilitapahtumista. Yksityiskohtaisista tilitapahtumista voi ilmetä suoraan jopa arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä. Valiokunnan mielestä luonnollisen henkilön yksityiskohtaiset tilitiedot rinnastuvat tämän vuoksi yksityiselämän suojan ydinalueelle kuuluviin arkaluonteisiin tietoihin (PeVL 48/2018 vp, s. 4).

Arkaluonteisten tietojen ohella tilitapahtumatietoihin voi sisältyä myös ulkopuolisten henkilöiden tietoja. Ehdotetun sääntelyn vaikutuksia arkaluonteisten tietojen ja ulkopuolisten henkilöiden tietojen käsittelyn kannalta on kuvattu tarkemmin jaksossa 4.2.2.1. Vaikka ulkopuolisten henkilöiden tietojen päätyminen viranomaiskäsittelyn kohteeksi on väistämätöntä ehdotetussa sääntelyssä, aivan kuten nykyisessäkin Kansaneläkelaitoksen tilitapahtumatietojen käsittelyssä, on huomattava, että varsinaisen tietopyynnön kohteen tilitapahtumatietojen käsittelyn yhteydessä saatavat yksittäiset tiedot muista henkilöistä eivät vielä mahdollista kattavan kuvan rakentamista näistä ulkopuolisista henkilöistä. Yksittäisistä rahansierroista ei lähtökohtaisesti ilmene merkittävällä tavalla tietoa ulkopuolisen henkilön yksityiselämästä, saati näiden erityisistä henkilötiedoista. Siten ulkopuolisen henkilön tietojen käsittelyä ei voi pitää samantasoisena yksilön perusoikeuksien rajoituksena kuin varsinaisen tietopyynnön

kohteen henkilötietojen laajamittaisempaa käsittelyä, joten perusoikeuden rajoittamista ulkopuolisten osalta voidaan pitää perusteltuna ottaen huomioon viranomaistehtävän laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamisen ja käsittelyn välttämättömyyden sekä tietopyynnön teolle asetetut vaatimukset huomioiden.

Perustuslakivaliokunta on arvioinut vuosituhannen alussa sääntelyä, jossa Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten estämättä ja asianomaisen henkilön suostumuksesta riippumatta saada käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta siitä lähtökohdasta, että sääntely merkitsee etuuden hakijan tai saajan pankkisalaisuuden murtamista. Tuolloin valiokunta piti sääntämistäjärjestyskysymyksenä viimesijaisuutta eli sitä, että tietopyyntö oli kytketty edellytykseen, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja oli perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Valiokunta edellytti myös, että ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle oli annettava tieto siitä (PeVL 14/2002 vp, s. 4/II).

Perustuslakivaliokunta kiinnitti pankki- ja tilitietojen osalta antamassaan lausunnossa (PeVL 21/2025 vp) huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevan sääntelyn valtiosääntöisen välttämättömyydedellytyksen tulee olla lakiteknisesti toteutettu asianmukaisesti ja sen tulee myös tarkoittaa henkilötietojen käsittelyn rajoittamista riittäväillä kontrolleilla välttämättömään.

Esityksessä välttämättömyyskriteerin ohella ylimääräisenä ennakollisena kontrollina toimisi hakijan itsemääräämisoikeus kielto-oikeuden muodossa. Henkilötietojen käsittelyn perusteena sen sijaan toimisi kaikissa tilanteissa se kyseessä oleva etuuslain lainkohta, jonka nojalla tietoja pyydetään. Nämä perusteet on tyhjentävästi kuvattu esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa.

Voimassa olevan sääntelyn perusteella hakijan on liitettävä tilitapahtumia koskevat tiedot, käytännössä tiliotteet, etuushakemuksen liitteeksi. Hakijan selvitystaakan näkökulmasta ei ole tarkoituksenmukaista pyytää etuudenhakijaa toimittamaan tietoja silloin, kun tieto olisi saatavilla luotettavasti ja tietoturvallisesti viranomaisten hyödyntämän kysely-yhteyden välityksellä.

Kansaneläkelaitos käyttäisi tietoja nykyiseen tapaan etuusratkaisun oikeellisuuden ja lainmukaisuuden selvittämiseen ja varmentamiseen yksittäisissä tilanteissa, joissa sen arvioitaisiin olevan välttämätöntä. Tällöin käsiteltävät tiedot olisivat sellaisia, jotka etuuden hakijan tulisi myös itse ilmoittaa. Pankki- ja tilitietojen saaminen on joko hakijan itsensä toimittamana tai Kansaneläkelaitoksen hankkimana välttämätöntä etuusasian käsittelemiseksi. Kansaneläkelaitoksella on jo nykyisten toimivaltasäännösten avulla laaja oikeus saada tilejä koskevia tietoja tehtäviensä hoitamiseen. Ehdotettu muutos muuttaisi vain sitä tapaa, jolla Kansaneläkelaitos pyytää näitä tietoja, eikä esitys siten lisäisi Kansaneläkelaitoksen toimivaltuuksia näihin tietoihin pääsyyn.

Nykyiset tiedon keruun käytännöt ovat manuaalisia ja vievät paljon resursseja. Rahalaitoksiin kohdistuvat rahalaitostiedustelut tehdään sähköpostitse. Sähköposti ei ole turvallinen välityskanava. PMJ-järjestelmän hyödyntämisen myötä tietojenvälityksen tietosuojaa, lokitiedot ja kyselyihin kohdistuva laillisuusvalvonta paranisivat.

Suojatoimet

PMJ-lakiin sisältyy merkittävä määrä teknisiä ja organitorisia suoja- ja turvallisuustoimia, joiden avulla on mahdollista minimoida rekisteröidyn oikeuksille ja vapauksille koituvaa korkeaa riskiä. Näillä sisäänrakennetuilla ja oletusarvoisilla suoja- ja turvallisuustoimilla ja mekanismeilla varmistetaan henkilötietojen suoja siten, että ne mahdollistavat rekisterinpitäjälle edellytykset täyttää tietosuoja-asetuksen 25 artiklassa säädettyt velvollisuudet. Tietosuoja-asetuksen mukaisesti rekisterinpitäjän tulee voida osoittaa, että se on toteuttanut tietosuoja-asetuksen 25 artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti velvollisuutensa asianmukaisin teknisin ja organisatorisin toimenpitein varmistaakseen ja osoittaakseen, että käsittelyssä noudatetaan tietosuoja-asetusta ja ettei henkilötietoja oletusarvoisesti saateta rajoittamattoman henkilömäärän saataville ilman luonnollisen henkilön myötävaikutusta.

PMJ-laissa teknisen rajapinnan avulla tapahtuva tietoluovutusten sääntely on laadittu yksityiskohtaiseksi siten, että siinä asetetaan tarkat edellytykset siitä, mihin käyttötarkoituksiin ja mitä tietoja teknisen rajapinnan avulla voidaan luovuttaa sekä minkälaiset tiedon turvalliseen käyttöön liittyvät menettelyt tällä tavalla luovutettaessa tietoja on toteutettava. Tietojen kyselemisessä ja välittämisessä keskitetyn sähköisen järjestelmän kautta varmistetaan aina välitettävien henkilötietojen suojaus. Tulli antaisi tarkemmat tekniset määrytykset siitä, miten tiedonhaun rajapinta tulisi muodostaa tietoturvallisesti Kansaneläkelaitoksen päässä.

Päätös tietojen pyytamisestä tehtäisiin Kansaneläkelaitoksessa riittävän korkealla virkatasolla ja ainoastaan tähän tehtävään erikseen valtuutetut henkilöt voisivat pyytää tietoja. Tilitapahtumien osalta tietojen luovuttamisesta jäisi lokitieto pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sekä tietoja pyytävän Kansaneläkelaitoksen järjestelmään, jota voitaisiin käyttää Kansaneläkelaitoksen laillisuusvalvonnassa. Tiedonluovuttajalla olisi mahdollisuus kieltäytyä luovuttamasta tietoja, mikä mahdollistaisi sen, että ulkopuolinen taho voisi päätyä arvioimaan tietojen luovuttamisvelvollisuuden.

Kansaneläkelaitoksen ja rahalaitosten välillä tietojen luovuttamisen siirtyminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sähköpostin sijasta parantaisi henkilötietojen suojaa vakiinnuttamalla tietojen luovuttamiseen liittyvät tekniset menettelyt sekä rahalaitosten, että Kansaneläkelaitoksen puolella.

Yksi oleellinen muutos nykytilanteeseen nähden olisi, että arkaluonteisten tietojen osalta jokaisesta tiedonkäsittelyn vaiheesta jäisi jälki järjestelmään. PMJ-laissa on säädetty velvoite kerätä ja ylläpitää lokitietoja tietoa pyytävälle viranomaiselle, tietoja välittävälle Tullille ja tietoja luovuttavalle laitokselle, jolloin voidaan jälkikäteen aukottomasti todentaa tehtyjen kyselyjen perusteet ja tiedonkäsittely järjestelmän sisällä. Virkavastuun toteuttaminen Kansaneläkelaitoksen sisällä tehostuisi järjestelmään tallennettujen lokitietojen avulla. Tämän lisäksi Kansaneläkelaitos vastaisi osaltaan laillisuusvalvonnan toteutumisesta oman järjestelmänsä osalta. Laillisuusvalvontaa on kuvattu jaksossa 4.2.2.2. Tullin koostavaan sovellukseen jäisi tieto oikeusperustasta, jonka nojalla tietoja pyydetään, tiedustelun päivämäärä ja kellonaika, tiedustelussa käytettyjen tietojen tyyppi, tiedustelun tuloksen tunnistetiedot, rekisteriä käyttäneen toimivaltaisen viranomaisen nimi ja tieto siitä kuka tietoa on pyytänyt ja mihin tarkoitukseen. Käsittelytapa vahvistaa henkilötietojen suojaa verrattuna viranomaisten nykyiseen tapaan, jossa tietoja saadaan hakijoilta erilaisia toimituskanavia pitkin sekä suoraan rahalaitoksilta sähköpostin välityksellä. PMJ-järjestelmän mukaista teknologiaa käytettäessä voitaisiin sisäänrakennetusti ja oletusarvoisesti minimoida henkilön oikeuksille ja vapauksille syntyvää korkeaa riskiä. Järjestelmän avulla voitaisiin myös Kansaneläkelaitoksen tarpeisiin rakentaa tietoturvallinen tapa välittää tietoa.

Henkilön oikeuksille ja vapauksille syntyvää korkeaa riskiä on PMJ-järjestelmässä ja PMJ-laissa pyritty minimoimaan järjestelmään luotavilla tietoteknisillä suojamekanismeilla.

Järjestelmään on luotu oletusarvoinen sisäänrakennettu tietosuojasiten, että tietopyynnön tulee täyttää kaikki annetut kriteerit, jotta pyyntö etenisi järjestelmän kautta. PMJ-lain mukaisesti Kansaneläkelaitoksella olisi velvollisuus määrittellä tietopyyntöä tehdessään kumpaankin pankki- ja maksutilien osajärjestelmään, keskitettyyn automatisoituun pankki- ja maksutilijärjestelmään vai keskitettyyn sähköiseen saldo- ja tilitapahtumajärjestelmään sen tietopyyntö kohdistuu. Tämä tietopyynnön kohdentamisen velvoite on yksi tiedonkäsittelyn suoja-toimi, jolla varmistetaan tietopyyntöjen välittäminen vain sille tiedonluovuttajalle, jolle sen toimittaminen olisi välttämätöntä. Tällä vahvistetaan rekisteröidyn oikeusturvaa eli sitä, ettei henkilön tietoja välitetä vahingossa väärälle taholle tai väärän osajärjestelmän mukaiseen käsittelyyn. Keskitettyyn saldo- ja tilitapahtumajärjestelmään on mahdollista tehdä kyselyjä vasta, kun Kansaneläkelaitos olisi antanut kaikki järjestelmän vaatimat tiedot, kuten laillisuusperusteen eli kyselyn oikeuttavan tiedonsaantisäädöksen, sen käyttötarkoituksen sekä kyseessä olevan käsiteltävän asian tunnistetiedot sekä kyselyn kohdistamiseksi tarvittavat tilin tunnistetiedot. Euroopan tietosuojavaltuutettu on pitänyt pankkatilejä koskevia kohdentamattomia tiedusteluita selkeästi ongelmallisena tietosuojanäkökulmasta, joten on olennaista vähentää kohdentamattomien tiedustelujen tekemisen tarvetta. Ennen saldo- ja tilitapahtumatietopyynnön tekemistä järjestelmään Kansaneläkelaitoksella tulisi olla vireillä tietty nimenomainen tapaus, jonka selvittämiseksi sen olisi välttämätöntä saada tietoja kyseiseen tapaukseen liittyen.

Rekisteröidyn oikeuksia ja vapauksia suojattaisiin PMJ-lain mukaisesti organisatorisin toimenpitein. PMJ-lain 17 e §:n mukaiset pyynnön yksilöintitiedot kontrolloivat tietopyyntöjä siten, että oikeus tehdä tilitapahtumatietoja koskevia kyselyjä on vain tähän tarkoitukseen koulutetulla henkilöstön jäsenellä, joka on nimetty ja valtuutettu suorittamaan näitä tehtäviä sisäisen työjärjestyksen mukaisesti. Mahdollisuus kyselyn tekemiseen olisi siten rajoitettu ja kyselyn tarkastaminen olisi varmistettu Kansaneläkelaitoksen sisäisten hyväksyntämenettelyjen mukaisesti. Lisäksi järjestelmän käyttöä valvottaisiin sisäisellä laillisuusvalvonnalla, jolloin voidaan varmistua myös jälkikäteen siitä, kuka tietoa on kysynyt, millä toimivaltuudella ja mihin tarkoitukseen.

PMJ-lain 17 e §:n 2 momentin mukaisesti Kansaneläkelaitoksen olisi annettava saldo- ja tilitapahtumajärjestelmään tietopyyntöä tehdessään tiedot kyselyn oikeusperustasta, käyttötarkoituksesta sekä tarvittavat tiedot tietopyyntöön liittyvän tapauksen yksilöimiseksi. Kansaneläkelaitoksen pyyntö ei välittyisi Kansaneläkelaitoksen järjestelmästä Tullin koostavaan sovellukseen, mikäli Kansaneläkelaitos ei olisi täyttänyt kaikkia pyynnön tekemiseksi välttämättömiä kohtia. Saldo- ja tilitapahtumakyselyn tekeminen olisi mahdollista vasta kun Kansaneläkelaitos olisi yksilöinyt sen yksittäisen tietotarpeen, minkä takia kysely tehdään. Lisäksi on huomioitava, että 17 h §:n mukaan viranomaisen tietopyyntöjä koskevasta lokirekisteristä on käytävä ilmi myös keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä tiedustelun suorittaneen henkilön ja sen määränneen henkilön tunnistetiedot.

Kansaneläkelaitoksessa tietopyyntöjen tekemistä ja käyttöoikeuksia valvottaisiin säännöllisesti. Jaksossa 4.2.2.2 on kuvattu kyselyiden laillisuusvalvonnan toteuttamista. PMJ-järjestelmää koskevaa laillisuusvalvontaa koordinoisi Tulli, joka on laatinut ohjeen PMJ-järjestelmää koskevasta laillisuusvalvonnasta, joka koskee myös PMJ-laissa säädettyjä toimivaltaisia viranomaisia. Lisäksi tietosuojavaltuutettu valvoisi yleisesti tietosuojasetuksen soveltamista Kansaneläkelaitoksen toiminnassa.

Yksityiselämän suojaan kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia on tässä esityksessä pyritty rajoittamaan rajaamalla tiedonsaantioikeutta ja tietojen käsittelyn tilanteita. Ehdotukseen sisältyvää tietojensaantikynnystä on korotettu sitomalla tietojensaantioikeus vain

välttämättömään. Henkilötietojen suojan toteuttamisen varmistamiseksi tilitapahtumatietojen luovuttaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän kautta olisi sidottu tietojen välttämättömyyteen Kansaneläkelaitokselle säädetyn tehtävän toteuttamiseksi ja tiedot luovuttavan luotto- tai maksulaitoksen tietopyynnön ennakkotarkastusmahdollisuuteen. Käsittelyn tavoite ja tarkoitukset sekä käsiteltävien henkilötietojen sisältö ilmenevät ehdotuksista tyhjentävästi. Tiedonsaantioikeuden piiriin kuuluvat tietosisällöt sekä välttämättömyytedellytyksen täyttymistä koskevat tilanteet on lueteltu lakiehdotuksessa ja säännöskohtaisissa perusteluissa tyhjentävästi. Käsittelytilanteet ja tietojen pyytämiseen liittyvät menettelyt ovat jo nykyisin Kansaneläkelaitoksen toiminnassa vakiintuneita. Ehdotukset eivät siten merkitsisi Kansaneläkelaitoksen toiminnassa uudenlaisia tulkintatilanteita tai uudenlaisten käytänteiden omaksumista. Ainoa poikkeus tästä olisi hakijan kielto-oikeus, jota tällä hetkellä ei sovelleta pyydetessä arkaluonteisia tietoja suoraan rahalaitoksilta sähköpostilla. Rekisteröidyn oikeusturva taattaisiin nykytilan tavoin oikeudella saada tietojen välttämättömyydestä tarvittaessa muutoksenhakukelpoinen päätös.

Johtopäätökset

Edellä todettu huomioon ottaen Kansaneläkelaitoksen tiedonsaannin edellytysten sisältämiä välttämättömyyden kontrolleja voidaan pitää asianmukaisina ja riittävinä. Ehdotettu sääntely turvaisi etuuksien lainmukaista ja oikeellista ratkaisemista. Ehdotus vähentäisi ja ehkäisisi etuuksiin kohdistuvia rikoksia sekä etuuksien virheellisiä maksuja. Esitys turvaisi osaltaan myös etuuksien tehokasta myöntämistä ja asiakkaiden asioinnin vaivattomuutta.

Ehdotuksessa ei esitetä, että Kansaneläkelaitos laajentaisi pankki- ja tilitietojen käsittelyä nykytilanteeseen verrattuna. Ehdotus ei lisäisi Kansaneläkelaitoksen järjestelmissä käsiteltävien henkilötietojen määrää muuta kuin niissä tilanteissa, joissa hakija on tarkoituksellisesti ja vastoin lainsäädännössä hänelle asetettuja velvoitteita salannut jonkun etuusoikeuteen vaikuttavan seikan, kuten tilin olemassaolon. Ehdotetun sääntelyn myötä rahalaitostiedustelujen tietosuojaa, lokitus ja kyselyihin kohdistuva laillisuusvalvonta paransivat.

Tavoiteltavia hyötyjä ei ole mahdollista saavuttaa ilman luonnollisten henkilöiden yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia. Yksityiselämän suojaa ei rajoitettaisi enempää kuin on tarpeen käyttötarkoituksen kannalta. Ottaen huomioon käsittelyn luonteen ja vaikutukset sekä tällaiseen käsittelyyn liittyvät riskit, ehdotetun kaltaista yksityiskohtaista ja tarkkarajaista sääntelyä voidaan kuitenkin pitää välttämättömänä, hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena toimenpiteenä esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi.

10.5 Sairausvakuutuksen matkakorvaukset

Esityksen 5. lakiehdotuksen 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle tilausvälityskeskukselle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta suorakorvauksena. Tietojen luovutus koskisi niitä tilanteita, joissa korvausta ei makseta suoraan palveluntuottajalle toistuvien väärinkäytösten vuoksi.

Ehdotettua tietojen luovutusta voidaan pitää oikeasuhtaisena suhteessa ehdotuksen tarkoitukseen ja tavoitteeseen estää sairausvakuutuksesta korvattavien taksimatkojen väärinkäyttöä ja yhteiskunnalle maksettavaksi jääviä merkittäviä kustannuksia. Ehdotettava säännös on tarkka ja täsmällinen. Luovutettavat tietosisällöt on luetteloitu ehdotetussa säännöksessä tyhjentävästi.

10.6 Toimeentulotuessa huomioitavia laskuja koskeva tiedonsaantioikeus

Esityksen 1. lakiehdotuksen 18 e §:ään ehdotetaan lisättäväksi Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus toimeentulotuesta korvattavien perusmenojen laskuttajilta. Tiedonsaantioikeus koskisi tilanteita, joissa Kansaneläkelaitos selvittäisi väärinkäytösepäilyä ja olisi havainnut mahdollisen väärennyksen Kansaneläkelaitokselle toimitetussa laskussa.

Ehdotettu säännös tarkoittaisi sitä, että Kansaneläkelaitos luovuttaisi laskuttajalle salassa pidettävän tiedon toimeentulotukiasiakkuudesta. Ehdotetun säännöksen vaikutuksia on kuvattu tarkemmin jaksossa 4.2.2.1. Kansaneläkelaitoksen on lakisääteisten tehtäviensä vuoksi saatava laskun tiedot, sillä perusmenoina huomioitavat maksut osoitetaan etuutta haattaessa Kansaneläkelaitokselle joko laskulla tai vuokrasopimuksella. Voimassa olevan lain mukaan Kansaneläkelaitos voi saada menoja koskevia tietoja asiakastietolain 64 §:ssä mainituilta tahoilta sekä toimeentulotukilain 18 e §:n mukaisesti vuokranantajalta, asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöltä.

Ehdotettua säännöstä voidaan pitää oikeasuhtaisena suhteessa ehdotuksen tarkoitukseen ja tavoitteeseen paljastaa laskuja koskevat väärennykset. Laskuja koskevat väärennykset ovat yleisimpiä etuuden väärinkäytön muotoja. Ehdotettu säännös on välttämätön Kansaneläkelaitoksen lakisääteisten tehtävien ja velvollisuuksien hoitamiseksi. Tiedonsaantioikeus olisi sidottu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti välttämättömiin tietoihin ja käyttötarkoitukseen, jota varten tiedot ovat välttämättömiä.

10.7 Lääkärinlausuntoja- ja todistuksia koskeva tiedonsaantioikeus

Esityksen 5. lakiehdotuksessa sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada lääkäreiltä, terveydenhuollon ammattihenkilöiltä sekä terveydenhuollon toimintayksiköltä etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät lausunnot tai todistukset. Ehdotettujen muutosten tarkoituksena olisi se, että tarvittavat tiedot olisivat saatavissa Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyyn nykyistä sujuvammin suoraan Kannan kysely- ja välityspalvelun kautta.

Terveydentilaa, sairautta ja terveydenhuoltopalvelujen käyttöä koskevat tiedot ovat valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia tietoja, jotka koskevat yksityiselämään kuuluvien henkilötietojen suojan ydintä. Esityksessä ei ehdoteta sääntelyyn lisättäväksi hakijan itsemääräämisoikeutta, kuten suostumusta tai kielto-oikeutta. Kantaan tallennettuja todistuksia ja lausuntoja voidaan luovuttaa terveydenhuollon ulkopuolisille toimijoille Kysely- ja välityspalvelun avulla. Kysely- ja välityspalvelu on jo Kansaneläkelaitoksen käytössä. Kysely- ja välityspalvelusta säädetään asiakastietolain 76 §:ssä. Tietojen luovuttaminen edellyttää, että viranomaisella tai muulla toimijalla on lakiin perustuva oikeus saada tiedot käyttöönsä. Tietojen luovuttaminen ei siten vaadi henkilön suostumusta.

Ehdotetun sääntelyn mukaan hakijalle ei varattaisi ennen tietojen pyytämistä mahdollisuutta toimittaa tiedot Kansaneläkelaitokselle. Hallitus huomauttaa, että ehdotetun säännöksen osalta on kuitenkin huomioitava se, että säännöksessä yksilöidyissä todistuksissa ja lausunnoissa on lähtökohtaisesti kyse tiedoista, jotka on kirjattu nimenomaisesti etuuskäsittelyä varten, Kansaneläkelaitoksen etuuskäsittelyä varten luoduille lomakepohjille. Lisäksi voidaan todeta, että Kansaneläkelaitoksella on nykyisinkin sairausvakuutuslain 19 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada käsiteltävänä olevan etuuden ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot esimerkiksi hyvinvointialueen viranomaiselta, eikä laki näissä tilanteissa tälläkään hetkellä

edellyttä hakijan suostumusta tai sitä, että hakijalle itselleen varattaisiin ensin mahdollisuus toimittaa tiedot Kansaneläkelaitokselle.

Hakijaa koskisivat yleiset rekisteröidyn oikeudet, jotka on kuvattu jaksossa 10.3.

Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on parantaa tietojen luovutuksen tietosuojaa- ja turvaa verrattuna nykyisiin paperisiin ja monikanavaisiin toimitustapoihin. Ehdotuksella pyritään siihen, ettei Kansaneläkelaitokselle enää suurissa määrin välitettäisi turhia asiakirjoja tai samaa asiakirjaa useaan eri kertaan. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään myös vähentämään hakijan asiointiin liittyviä haasteita, joita on kuvattu jaksossa 2.7. Kyselypalvelun käyttö sujuvoittaisi hakijan asiointia. Lisäksi tavoitteena on etuuskäsittelyn sujuvoittaminen ja nopeuttaminen.

Kyselypalvelun kautta Kansaneläkelaitokselle luovutettaisiin rajatusti vain etuuskäsittelyn ratkaisemisessa välttämättömät lääkärintlausunnot ja todistukset, jotka on lähtökohtaisesti laadittu etuuden hakemista varten.

Ehdotettua säännöstä voidaan pitää oikeasuhtaisena suhteessa ehdotuksen tarkoitukseen. Tiedonsaantioikeus olisi sidottu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti välttämättömiin tietoihin ja käyttötarkoitukseen, jota varten tiedot ovat välttämättömiä. Ehdotus on pyydettävien tietojen osalta hyvin tarkkarajainen. Välttämättömät tiedot on lueteltu säännöksessä tyhjentävästi.

10.8 Säättämisen järjestyksen arviointi

Perustuslakivaliokunta on korostanut, että yksityiselämän suojan rajoituksella tulisi olla hyväksyttävä yhteiskunnallinen intressi ja rajoituksen tulisi olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Tämä merkitsee, että rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Perusoikeuden rajoittaminen on sallittua ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään (PeVM 25/1994 vp, ks. myös esimerkiksi PeVL 56/2014 vp ja PeVL 18/2013 vp).

Hallintolain (434/2003) 6 § sisältää hallinnon oikeusperiaatteet. Mainitun lain kohdan mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Suhteellisuusperiaatteen keskeisenä sisältönä on, että viranomaisen toimien on oltava oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Toisin sanoen viranomaisen toimen on oltava asianmukainen, tarpeellinen ja oikein mitoitettu sen tavoitteen kannalta, johon kysymyksessä olevalla toimella pyritään. Käytännössä suhteellisuusperiaate edellyttää, että viranomainen mitoittaa toimintansa alimmalle sellaiselle tasolle, jolla saadaan aikaan tarvittava vaikutus.

Esityksen valmistelussa on arvioitu, että ehdotettu henkilötietojen käsittelyä ja salassapitoa koskeva sääntely ei merkitse pidemmälle menevää perusoikeuksien rajoitusta kuin on perusteltua, ottaen huomioon ehdotusten taustalla olevien tavoitteiden painavuus suhteessa rajoitettavaan perusoikeuteen. Esityksessä ei ehdoteta viranomaisvalvonnan tai siihen liittyvien toimivaltuuksien ja resurssien lisäämistä. Ehdotukset koskevat Kansaneläkelaitoksen vakiintuneita etuus- ja maksatusprosesseja. Kansaneläkelaitos on arvioinut ehdotusten vähentävän väärinkäytösten selvittämiseen liittyvää työtä. Kansallisesta tulorekisteristä saadut

kokemukset osoittavat, että luotettavan rekisteritiedon ansiosta virheellisten etuusmaksujen muodostumista voidaan estää.

Havaittujen väärinkäytösepäilyjen määrä on suhteellisen vähäinen, sillä väärinkäytöksiin liittyvien tilanteiden havaitseminen etuuskäsittelyssä on vaikeaa. Vaikeuksia tuottavat erityisesti tiedon saanti salassa pidettävistä seikoista, kuten tileistä, sekä asiakirjoissa olevien väärennysten havaitseminen. Väärinkäytön todellisesta määrästä ei ole saatavissa luotettavaa tietoa, mutta oletettavasti väärinkäytöksiä jää etuuskäsittelyssä havaitsematta. Viime vuosina Suomessa on havaittu esimerkkejä järjestäytyneestä sosiaaliturvarikollisuudesta, jollaista on Kansaneläkelaitoksen toiminnassa erityisen haasteellista havaita. Väärinkäytösten ehkäisemisen ohella ehdotusten tarkoituksena on vähentää virheellisiä etuusmaksuja riippumatta virheen aiheuttajasta tai syystä. Virheellinen maksu voi johtua hakijan virheestä tai ymmärtämättömyydestä, vaikka tapaukseen ei katsottaisi liittyvän rikosta. Toisaalta virheellinen maksu voi johtua myös Kansaneläkelaitoksen omasta toiminnasta tai puutteellisista tiedoista. Virheellisiä maksuja on kuvattu jaksossa 2.2. Virheellisten maksujen kokoluokka on huomattava.

Kansaneläkelaitokselle ei ole erikseen säädetty tehtäväksi väärinkäytösten tutkimista tai ennaltaehkäisemistä, koska tämä tehtävä sisältyy etuuslakien mukaiseen toimeenpanotehtävään, jota on kuvattu jaksossa 2. Kansaneläkelaitoksella on hallintolain 31 §:n mukainen selvittämisvelvollisuus. Tämä merkitsee sitä, että asia on selvitettävä niin perusteellisesti, että siinä voidaan tehdä mahdollisimman oikea ja lainmukainen päätös. Kansaneläkelaitoksella on myös velvollisuus korjata virheelliset päätökset ja periä takaisin virheellisesti maksettu etuus. Takaisinperintäsäännösten perusteella Kansaneläkelaitoksen on arvioitava henkilön vilpillistä menettelyä. Rikosta epäillessään Kansaneläkelaitoksen on tehtävä tutkintapyyntö poliisille. Väärinkäytösten selvittämistä on pidetty hyväksyttävänä tarkoituksena tietojen luovuttamiselle viranomaisien välillä. Tämä tarkoitus on perustuslakivaliokunnan mielestä perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste rajoittaa Kansaneläkelaitoksen etuudensaajien yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa (PeVL 1/2015 vp).

Edellä todettu huomioon ottaen esityksessä ehdotetun sääntelyn arvioidaan täyttävän perustuslain 10 §:stä seuraavat vaatimukset ja se voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Esitetty sääntely on lisäksi yhdenmukainen yleisen tietosuoja-asetuksen sekä EU:n perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklojen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan sekä niiden soveltamiskäytännön kanssa.

Koska esitykseen sisältyy unionin oikeuden jättämää kansallista liikkumavaraa sekä alla tarkemmin kuvattu, säätämisyjärjestykseen liittyvä tulkinnallinen kysymys, hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Lausuntoa pidetään tarpeellisena erityisesti siksi, että 4. lakiehdotuksen osalta kyse on käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevasta kansallisesta liikkumavarasta. Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöinen tehtävä käsittää sen arvioinnin, onko valtioneuvosto asian valmistelussa ja eduskunnalle tuodussa hallituksen esityksessä arvioinut riittävästi unionin oikeuden jättämää kansallista liikkumavaraa. Kansallinen liikkumavara ja sitä koskevien edellytysten täytyminen on kuvattu jaksossa 10.4.1.

Lisäksi valiokunnan lausunto on tarpeen sen vuoksi, että 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 4–5 momentin, 2. lakiehdotuksen 42 §:n 2–3 momentin ja 3. lakiehdotuksen 43 §:n 2–3 momentin osalta pankki- ja tilitietoja koskevat tiedonsaannin edellytykset poikkeavat perustuslakivaliokunnan vakiintuneesta Kansaneläkelaitosta koskevasta käytännöstä siltä osin, kun rahalaitoksilta saadun tiedon edellytyksenä ei enää olisi kyselyn viimesijaisuus.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin pitänyt säätämisjärjestyskysymyksenä kyselyjen viimesijaisuutta eli sitä, että tietopyyntö oli kytketty edellytykseen, ettei riittäviä tietoja ja selvityksiä saada muutoin ja oli perusteltua syytä epäillä etuuden hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta (PeVL 14/2002 vp, s. 4). Ehdotettavissa säännöksissä perustuslakivaliokunnan kanta on huomioitu täsmentämällä tietojensaantioikeuden sisältöä ja asiallista yhteyttä sekä ylimääräisellä arkaluonteisia tietoja koskevalla ennakollisella kontrollilla (kielto-oikeus). Kielto-oikeuden osalta tulkinnanvaraiseksi jää erityisesti se, voidaanko sitä pitää riittävänä ennakollisena kontrollina ja tietopyyntöjen edellytyksenä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 17 §:n 3 momentti, 18 a §, 18 e §:n otsikko ja 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 17 §:n 3 momentti laissa 1023/2022, 18 a § laeissa 1023/2022 ja 26/2026 sekä 18 e §:n otsikko ja 1 momentti laissa 1107/2016,
seuraavasti:

17 §

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Edellä 1 momentissa tarkoitettu henkilö on lisäksi tarvittaessa velvollinen esittämään selvitystä talouden erillisyydestä ja oleskelupaikasta.

18 a §

Perustoimeentulotuen maksajan tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset. Lisäksi perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada sosiaalihuollon viranomaisilta ja veroviranomaisilta niiden henkilörekistereissä olevia salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, jos se on välttämätöntä tämän lain mukaisen toimeentulotukiasian käsittelemistä varten. Perustoimeentulotuen maksajan tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä ja maksutta valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta sekä koulutuksen järjestäjältä toimeentulotuen hakijaa tai saajaa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan perustoimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi.

Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023), jäljempänä *asiakastietolaki*, 63 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös perustoimeentulotuen maksajan toimeentulotukitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee tuenhakijan lisäksi muita perheeseen kuuluvia henkilöitä.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien hakijan sekä muiden perheeseen kuuluvien tilitapahtumia, jollei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä 4 ja 5 momentissa tarkoitetut tiedot sekä hakijan ja muiden perheeseen kuuluvien varallisuustiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyyttä tai luotettavuutta.

Ennen 4–6 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille on annettava siitä tieto. Hakijaa on lisäksi tiedotettava 5 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista.

18 e §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen Kansaneläkelaitoksen sekä vuokranantajien ja perusmenojen laskuttajien välillä

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot:

- 1) vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyen vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä;
- 2) muina perusmenoina huomioitavia 7 a ja 7 b §:n mukaisia menoja koskevaan laskuun liittyen laskuttajilta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 42 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 242/2020, ja
lisätään 42 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 242/2020 ja 557/2022, uusi 3–5 momentti seuraavasti:

42 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi muita ruokakuntaan kuuluvia henkilöitä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden ruokakuntaan kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.

Ennen 2–4 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille on annettava siitä tieto. Hakijaa on lisäksi tiedotettava 3 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehdoista ja niiden seurauksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 43 §:n 2 momentti, sellaisena
kuin se on laissa 230/2020, ja
lisätään 43 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 230/2020, uusi 3–5 momentti seuraavasti:

43 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisoaan.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä hänen avio- tai avopuolisonsa tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.

Ennen 2–4 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille on annettava siitä tieto. Hakijaa on lisäksi tiedotettava 3 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 3 §:n 10 kohta, 17 a §:n 8 kohta ja 17 c §:n 8 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 863/2025, sekä lisätään 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 814/2022 ja 863/2025, uusi 11 kohta, 17 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025, uusi 9 kohta ja 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025, uusi 9 kohta seuraavasti:

3 §

Keskitettyä automatisoitua tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä seuraavien tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti;

11) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

17 a §

Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 b §:ssä tarkoitetut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;

9) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

17 c §

Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 d §:ssä tarkoitetut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;

9) Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki

sairausvakuutuslain 19 luvun 1 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1203/2007, sekä
lisätään 19 luvun 1 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 890/2006, 1203/2013, 252/2015, 1145/2017 ja 564/2022, uusi 6 momentti seuraavasti:

VII OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

19 luku

Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

1 §

Oikeus tietojen saamiseen

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada lääkäriltä tai muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettulta ammattihenkilöltä sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettulta terveydenhuollon toimintayksiköltä etuuden ratkaisemista varten välttämätön lausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä; todistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta; todistus raskaudesta; todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta; työpaikan työterveyshuoltoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolosuhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta tämän lain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitettua vaarasta.

5 §

Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa

Kansaneläkelaitoksella on oikeus antaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä:

---

5) matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle henkilön etu- ja sukunimitiedot, tiedon siitä, onko henkilö työpaikkakassan jäsen ja onko hän vakuutettu; jos henkilö on vakuutettu, Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa

sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle vakuutetun osoitteen, tiedon matkakustannusten vuotuisen omavastuuosuuden täyttymisestä sekä muut matkojen välityksessä välttämättömät vakuutetun tiedot; lisäksi Kansaneläkelaitos voi luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle taholle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tilitysmenettelyä soveltavien palvelujen tuottajien välityksellä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 9.4.2026

Pääministeri

Petteri Orpo

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen

1.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 17 §:n 3 momentti, 18 a §, 18 e §:n otsikko ja 1 momentti,
sellaisina kuin ne ovat, 17 §:n 3 momentti laissa 1023/2022, 18 a § laeissa 1023/2022 ja 26/2026 sekä 18 e §:n otsikko ja 1 momentti laissa 1107/2016 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

17 §

17 §

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Hakijan tietojenanto- ja ilmoitusvelvollisuus

Edellä 1 momentissa *tarkoitettu henkilö* on tarvittaessa *varattava tilaisuus* esittää selvitystä talouden erillisyydestä.

Edellä 1 momentissa *tarkoitettu henkilö* on lisäksi tarvittaessa *velvollinen esittämään* selvitystä talouden erillisyydestä ja *oleskelupaikasta*.

18 a §

18 a §

Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus

Perustoimeentulotuen maksajan tiedonsaantioikeus ja tietojen luovutusvelvollisuus

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä maksutta käsiteltävänään olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset. Lisäksi *Kansaneläkelaitoksella* on oikeus saada sosiaalihuollon viranomaisilta ja veroviranomaisilta niiden henkilörekistereissä olevia salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, jos se on välttämätöntä tämän lain mukaisen toimeentulotukiasian käsittelemistä varten. *Kansaneläkelaitoksen*

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada hyvinvointialueen sosiaalihuollon viranomaiselta pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä maksutta käsiteltävänään olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät sosiaalihuollon viranomaisen hallussa olevat tiedot ja selvitykset. Lisäksi *perustoimeentulotuen maksajalla* on oikeus saada sosiaalihuollon viranomaisilta ja veroviranomaisilta niiden henkilörekistereissä olevia salassa pidettäviä henkilötietoja asiakkaan suostumuksesta riippumatta, jos se on välttämätöntä tämän lain mukaisen toimeentulotukiasian

tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä ja maksutta valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta sekä koulutuksen järjestäjältä toimeentulotuen hakijaa tai saajaa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä *Kansaneläkelaitoksen käsiteltävänä olevan* toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi.

Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023), jäljempänä asiakastietolaki, 63 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös *Kansaneläkelaitoksen* toimeentulotukitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Kansaneläkelaitoksella on myös oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien toimeentulotuen hakijaa tai saajaa, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä toimeentulotuen hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tietojen saamiseksi tulee esittää kirjallisena. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

käsittelemistä varten. *Perustoimeentulotuen maksajan* tulee etukäteen ilmoittaa asiakkaalle tästä mahdollisuudesta.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä ja maksutta valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta sekä koulutuksen järjestäjältä toimeentulotuen hakijaa tai saajaa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan *perustoimeentulotukiasian* käsittelemiseksi ja ratkaisemiseksi.

Mitä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023), jäljempänä asiakastietolaki, 63 §:ssä säädetään salassa pidettävien tietojen antamisesta asiakkaan suostumuksesta riippumatta, koskee myös *perustoimeentulotuen maksajan* toimeentulotukitehtäviensä hoitamisen yhteydessä saamia välttämättömiä tietoja.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee tuenhakijan lisäksi muita perheeseen kuuluvia henkilöitä.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukiasian ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien hakijan sekä muiden perheeseen kuuluvien tilitapahtumia, jollei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä.

Perustoimeentulotuen maksajalla on oikeus saada pyynnöstä 4 ja 5 momentissa tarkoitetut tiedot sekä hakijan ja muiden perheeseen kuuluvien varallisuustiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan

18 e §

*Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen
Kansaneläkelaitoksen ja vuokranantajien
välillä*

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyvät tiedot vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä.

18 e §

*Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen
Kansaneläkelaitoksen **sekä vuokranantajien
ja perusmenojen laskuttajien** välillä*

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan toimeentulotukihakemuksen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot:

1) vuokrasuhteeseen ja asumiseen liittyen vuokranantajalta ja asunto-osake- tai kiinteistöosakeyhtiöiltä;

2) muina perusmenoina huomioitavia 7a ja 7b §:n mukaisia menoja koskevaan laskuun liittyen laskuttajilta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) 42 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 242/2020, ja
lisätään 42 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 242/2020 ja 557/2022, uusi 3–5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

42 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on myös oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien asumistuenhakijaa tai -saajaa sekä muita ruokakuntaan kuuluvia, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä asumistuen hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tietojen saamiseksi tulee esittää kirjallisena. Ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi muita ruokakuntaan kuuluvia henkilöitä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä muiden ruokakuntaan kuuluvien tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.

Ennen 2–4 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille on annettava siitä tieto. Hakijaa on lisäksi tiedotettava 3 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

3.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 43 §:n 2 momentti sellaisena
kuin se on laissa 230/2020, ja
lisätään 43 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 230/2020 uusi 3–5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

43 §

43 §

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Tiedot asumistuen ratkaisemista varten

Kansaneläkelaitoksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on myös oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta koskien asumistuenhakijaa tai -saajaa sekä hänen avio- tai avopuolisoaan, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä asumistuen hakijan tai saajan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta. Pyyntö tietojen saamiseksi tulee esittää kirjallisena, ja ennen pyynnön esittämistä hakijalle tai saajalle on annettava siitä tieto.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tili-, saldo- ja arvopaperitiedot rahalaitoksilta. Tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisoaan.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asumistuen ratkaisemista varten välttämättömät tiedot rahalaitoksilta hakijan sekä hänen avio- tai avopuolisonsa tilitapahtumista, jollei hakija ole kieltänyt tietojen pyytämistä.

Kansaneläkelaitoksella on oikeus saada pyynnöstä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot rahalaitoksilta, jollei riittäviä tietoja ja selvityksiä muutoin saada ja on perusteltua syytä epäillä hakijan antamien tietojen riittävyttä tai luotettavuutta.

Ennen 2–4 momentissa tarkoitetun pyynnön esittämistä hakijalle ja muille asianosaisille on annettava siitä tieto. Hakijaa on lisäksi tiedotettava 3 momentin mukaisesta oikeudesta kieltää tietojen pyytäminen sekä tietojen toimittamisen eri vaihtoehtoista ja niiden seurauksista.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

. .

4.

Laki

pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetun lain (571/2019) 3 §:n 10 kohta, 17 a §:n 8 kohta ja 17 c §:n 8 kohta, sellaisina kuin ne ovat laissa 863/2025, sekä *lisätään* 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 814/2022 ja 863/2025, uusi 11 kohta, 17 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025, uusi 9 kohta ja 17 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 863/2025, uusi 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

*Keskitettyä automatisoitua
tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset*

*Keskitettyä automatisoitua
tilitietojärjestelmää käyttävät viranomaiset*

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä seuraavien tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus päästä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään 4 §:n mukaisesti luovutettaviin ja 6 §:n mukaisesti tallennettuihin tietoihin, jos se on välttämätöntä seuraavien tehtävien suorittamiseksi ja viranomaisella on muualla laissa säädetty oikeus saada edellä mainitut tiedot:

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti.

10) Rajavartiolaitoksella rikosten ennalta estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä syyteharkintaan saattamiseen rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain (108/2018) mukaisesti;

11) *Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.*

17 a §

17 a §

Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Saldotietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 b §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

17 c §

Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin.

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 b §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;

9) *Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.*

17 c §

Tilitapahtuma- ja arvopaperitietojen luovuttaminen teknisen rajapinnan avulla toimivaltaisille viranomaisille

Seuraavilla toimivaltaisilla viranomaisilla on oikeus saada teknisen rajapinnan avulla keskitetystä sähköisestä saldo- ja tilitapahtumajärjestelmästä 17 d §:ssä tarkoitettut tiedot seuraaviin käyttötarkoituksiin, jos se on välttämätöntä viranomaisen tehtävien hoitamiseksi:

8) Puolustusvoimilla sotilastiedustelusta annetun lain 104 §:n ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetun lain 112 §:n mukaisiin tarkoituksiin;

9) *Kansaneläkelaitoksella toimeentulotuesta annetun lain 18 a §:n ja yleisestä asumistuesta annetun lain 42 §:n ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 43 §:n mukaisiin tarkoituksiin.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

5.

Laki

sairausvakuutuslain 19 luvun 1 ja 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 19 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohta sellaisena
kuin se on laissa 1203/2007, sekä

lisätään 19 luvun 1 §:ään sellaisena kuin se on osaksi laeissa 890/2006, 1203/2013, 252/2015,
1145/2017 ja 564/2022 uusi 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

19 luku

19 luku

1 §

1 §

Oikeus tietojen saamiseen

Oikeus tietojen saamiseen

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, Kansaneläkelaitoksella on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada lääkäriltä tai muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitetulta ammattihenkilöltä sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitetulta terveydenhuollon toimintayksiköltä etuuden ratkaisemista varten välttämätön lausunto etuuden hakijan työkyvyttömyydestä; todistus elimen, kudoksen tai solujen irrottamisesta; todistus raskaudesta; todistus lapsen sairaudesta tai vammasta aiheutuvasta sairaan lapsen sairaanhoitoon tai kuntoutukseen osallistumisesta; työpaikan työterveyshuoltoa toteuttavan lääkärin taikka muun vakuutetun työolosuhteet tuntevan lääkärin lausunto vakuutetun tai sikiön terveydelle aiheutuvasta tämän lain 9 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta vaarasta.

5 §

Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa

Kansaneläkelaitoksella on oikeus antaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä:

5) matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle henkilön etu- ja sukunimitiedot, tiedon siitä, onko henkilö työpaikkakassan jäsen ja onko hän vakuutettu; jos henkilö on vakuutettu, Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle vakuutetun osoitteen, tiedon matkakustannusten vuotuisen omavastuuosuuden täyttymisestä sekä muut matkojen välityksessä välttämättömät vakuutetun tiedot;

5 §

Tietojen luovuttaminen eräissä tapauksissa

Kansaneläkelaitoksella on oikeus antaa salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä:

5) matkojen yhdistelypalvelua koskevan sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle henkilön etu- ja sukunimitiedot, tiedon siitä, onko henkilö työpaikkakassan jäsen ja onko hän vakuutettu; jos henkilö on vakuutettu, Kansaneläkelaitos voi lisäksi antaa sopimuksen perusteella matkojen yhdistelyä suorittavalle vakuutetun osoitteen, tiedon matkakustannusten vuotuisen omavastuuosuuden täyttymisestä sekä muut matkojen välityksessä välttämättömät vakuutetun tiedot; lisäksi Kansaneläkelaitos voi luovuttaa matkojen yhdistelyä suorittavalle taholle niiden vakuutettujen nimet ja henkilötunnukset, joille matkakorvausta ei suoriteta 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettua tilitysmenettelyä soveltavien palvelujen tuottajien välityksellä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20